



Sámedikki 2022 bušeahhtta

Mearriduvvon juovlamánu 9. b. 2021
Ášši 55/21





SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Poastaboksa 3
9735 Kárášjohka
Telefuvdna +47 78 47 40 00
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

Sámediggi 2021

Ovdasiidogovva: Vaino Rensberg, Sámediggi

ISBN: 978-82-91200-39-2

Sisdoallu

1	ÁLGGAHUS	11
2	VÁLDOSISDOALLU.....	12
3	RÁMMAT JA PRINSIHPAT	14
3.1	Ekonomalaš rámmaeavttut.....	15
3.1.1	Ollislaš juolludus Sámediggái.....	15
3.1.2	Sámedikki ekonomalaš rámmajuolludus.....	16
3.2	Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit	16
3.2.1	Njuolggodoarjja	17
3.2.2	Ohcanvuđot doarjja.....	17
3.2.3	Ohcanvuđot doarjagat earáid ovddas	18
3.3	Šiehtadusat ja njuolggadusat.....	18
3.3.1	EEO-njuolggadusat	18
3.3.2	Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin	18
3.3.3	Duoji váldošiehtadus	18
3.3.4	Sámi Giellagáldu - šiehtadus.....	19
3.4	Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat	19
3.4.1	Vuođđolága § 108.....	19
3.4.2	ONa julggaštus álgoálbmotvuoigatvuođaid birra	19
3.4.3	ILO Konvenšuvdna nr. 169 ja konsultašuvdnaláhka	20
4	GIELLA.....	21
4.1	Čoahkktabealla - Giella	22
4.2	Doallogolut - Giella	22
4.2.1	Sámi báikenammabálvalusat	23
4.3	Áŋgiruššansuorggit - Giella	23
4.3.1	Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Giella	24
4.4	Sámegielaid geavaheapmi	24
4.4.1	Čoahkktabealla - Sámegielaid geavaheapmi	24
4.4.2	Guovttagielatvuođadoarjja suohkaniidda - njuolggodoarjja	25
4.4.3	Guovttagielatvuođadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarjja.....	25
4.5	Sámegielaid ovdánahttin	26
4.5.1	Čoahkktabealla - sámegielaid ovdánahttin.....	27

4.5.2	Suohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarjja.....	27
4.5.3	Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarjja.....	28
4.5.4	Sámi giellaguovddážat - njuolggodoarjja.....	28
4.5.5	Giellaguovddážid deaivvadeapmi - konferánsa	29
4.5.6	Dokumenterendoaimmat - ohcanvuđot doarjja	29
4.5.7	Sámi giellavahkku doaimmat - ohcanvuđot doarjja	30
4.5.8	Giellaovddidandoaimmat - ohcanvuđot doarjja.....	30
4.5.9	Sierra gielladoaimmat julev-, lulli- ja márkosámi guovlluide - ohcanvuđot doarjja	30
4.5.10	Stipeanda joatkaskuvllaohppiide - ohcanvuđot doarjja	31
4.5.11	Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuđot doarjja	31
4.5.12	Lullisámegiela riektačállingirji - prošeakta.....	31
4.5.13	Sámi Giellagáldu - šiehtadus.....	32
4.6	Giellalokten - Váibmogiella čuovvuleapmi.....	32
4.6.1	Čoahkketabealla - Váibmogiella	33
4.6.2	Giellafálaldat mánáide ja nuoraide.....	33
4.6.3	Oainnusmahttin ja ovttasbargu.....	34
4.6.4	Rekrutteren ja gelbbolašvuđa buorideapmi.....	36
5	BAJÁSŠADDAN, OAHPAHUS, ALITOAHPPU JA DUTKAN	38
5.1	Čoahkketabealla - Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan.....	39
5.2	Doaibmagolut - Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan	39
5.3	Ángiruššansuorggit - Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan.....	40
5.3.1	Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan	40
5.4	Váldi, ovddasvástádus ja rollat mánáidgárddiin.....	40
5.5	SáMOS.....	41
5.5.1	Čoahkketabealla - SáMOS.....	41
5.5.2	Pilohtamánáidgárddiid gelbbolašvuđa lokten - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii.....	42
5.6	Sámegielat mánát otná servodagas	42
5.6.1	Čoahkketabealla - sámegielat mánát otná servodagas	43
5.6.2	Doarjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuđot doarjja.....	43
5.6.3	Doarjagat prošeavtaide ja ovddidanbargguide - ohcanvuđot doarjja.....	44
5.6.4	Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja.....	44
5.6.5	Julevsáme sámástahtte - njuolggodoarjja Vuonak Mánájároj.....	44
5.7	Árbedieđut ođđa áiggis	45
5.7.1	Čoahkketabealla - Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis.....	45
5.7.2	Doarjagat sámi mánaidgárddiide ja mánáidgárddiide man lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja	45
5.8	Máhttu ja gelbbolašvuhta leat vuodđun boahtteáiggi mánáidgárddiide	46
5.8.1	Čoahkketabealla - Máhttu ja gelbbolašvuhta hukse boahttevaš mánáidgárddiid	46
5.8.2	Fierpmádat sámi mánáidgárdesuorggi várás - prošeakta.....	46

5.9	Sámi sisdoalu skuvllas.....	47
5.9.1	Čoahkketabealla - Sámi sisdoallu skuvllas	48
5.9.2	Oahppoplánaid revideren - prošeakta.....	48
5.9.3	Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuđot doarjja.....	49
5.9.4	Sámegieloahpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlji	50
5.10	Psykososiála oahppanbiras	50
5.10.1	Čoahkketabealla - Psykososiála oahppanbiras	51
5.10.2	Bargu eastadit givssideami - prošeakta	51
5.11	Oahpponeavvut.....	51
5.11.1	Čoahkketabealla - Oahpponeavvut	52
5.11.2	Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuđot doarjja.....	52
5.11.3	Oahpponeavvuid rámmašiehtadus.....	53
5.11.4	Ovttas Aktan Aktesne - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlji	54
5.11.5	Rádjerasttildeaddji sámi oahpahus - prošeakta	54
5.11.6	Movttiidahttindoibaibmabijut oahpponeavvoráhkadeamis - prošeakta	54
5.12	Válđi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis.....	55
5.13	Oahppo- ja dutkanfálaldat.....	55
5.14	Rekrutteren sámi alit ohppui ja dutkamii.....	55
5.14.1	Čoahkketabealla - Rekrutteren sámi alit ohppui ja dutkamii	55
5.14.2	Stipeanda alit ohppui - ohcanvuđot doarjja	56
5.15	Sámi perspektiivva implementeren alit ohppui ja dutkamii.....	56
6	AREÁLAT, BIRAS JA DÁLKKÁDAT	57
6.1	Čoahkketabealla - Areálat, biras ja dálkkádat	58
6.2	Doaibmagolut - Areálat, biras ja dálkkádat	58
6.3	Ángirušansuorggit - areálat, biras ja dálkkádat	59
6.3.1	Váikkuhangaskaoamit ángirušansuorggit - Areálat, biras ja dálkkádat.....	59
6.4	Areálahálddašeapmi	59
6.4.1	Čoahkketabealla - Areálahálddašeapmi	60
6.4.2	Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodoarjja	60
6.4.3	Sámi areála- ja resursavuoigatvuđot - ohcanvuđot doarjja.....	60
6.4.4	Geahčcaleapmi mohtarjohtalusas meahcis - prošeakta.....	60
6.5	Luondduresurssat	61
6.6	Luondduvalljodat.....	61
6.6.1	Čoahkketabealla - luondduvalljodat.....	61
6.6.2	Suodjalanstivrrat - seminára.....	62

7	EALÁHUSAT	63
7.1	Čoahkketabealla - Ealáhusat	64
7.2	Doaibmagolut - Ealáhusat.....	65
7.3	Áŋgirušansuorggit - Ealáhusat	65
7.3.1	Váikkuhangaskaoamit áŋgirušansuorggit - Ealáhusat.....	65
7.4	Vuođđoealáhusat	66
7.4.1	Čoahkketabealla - Vuođđoealáhusat.....	66
7.4.2	Mariidnaealáhusat.....	67
7.4.3	Eanadoallu, gilvvagárdegeavaheapmi ja meahccegeavaheapmi.....	68
7.4.4	Boazodoallu	69
7.4.5	Lotnolas- ja meahcceealáhusat	70
7.4.6	Boraspiret	71
7.4.7	Boazodoalloriektelávdegotti čuovvuleapmi - prošeakta	71
7.5	Juohkelágan ealáhusat	72
7.5.1	Čoahkketabealla - Juohkelágan ealáhusat.....	73
7.5.2	Doarjja mánjjgabealat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja.....	73
7.5.3	Sápmi Ealáhussiida - njuolggodoarjja	73
7.5.4	Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja.....	74
7.5.5	Sámi mátkeéaláhusat - ohcanvuđot doarjja.....	74
7.5.6	Sámi mátkeéaláhusat - prošeakta	74
7.5.7	Geasuheaddji báikegottit - prošeakta	75
7.6	Hutkás ealáhusat	76
7.6.1	Čoahkketabealla - Hutkás ealáhusat.....	76
7.6.2	Hutkás ealáhusat - ohcanvuđot doarjja.....	76
7.6.3	Gelbbolašvuđavuđot hutkás ealáhusat - prošeakta	77
7.6.4	Dáiddadállu - njuolggodoarjja	78
7.7	Duodji.....	78
7.7.1	Čoahkketabealla - duodji	79
7.7.2	Duodjeinstituhtta - njuolggodoarjja	79
7.7.3	Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarjja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii.....	79
7.7.4	Duoji ealáhusšiehtadus.....	80
7.8	Ealáhusovddideami doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu)	82
8	KULTUVRA.....	84
8.1	Čoahkketabealla - Kultuvra.....	85
8.2	Doallogolut - Kultuvra.....	86
8.2.1	Sámi bibliotehkabálvalus	86
8.2.2	Lulli- ja julevsámi girjjálašvuđa gaskkustearpmi	87

8.3	Ángirušansuorgi - Kultuvra	87
8.3.1	Váikkuhangaskaoamit ángirušansuorggit - Kultuvra.....	87
8.4	Sámi dáidaga ja kultuvrra láhčima, ovttasbarggu ja eavttuid ovddideapmi	88
8.5	Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda.....	88
8.5.1	Čoahkketabealla - Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda.....	89
8.5.2	Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus.....	89
8.5.3	Luohti ja sámi musihkka - ohcanvuđot doarjja	90
8.5.4	Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuđot doarjja	90
8.5.5	Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjja	91
8.5.6	Sámi Dáiddaguovddáš - njuolggodoarjja	91
8.6	Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan	92
8.6.1	Čoahkketabealla - Sámi kulturásahusat.....	92
8.6.2	Bådåddjo lea Eurohpalaš kulturoaivegávpot 2024 - njuolggodoarjja.....	93
8.6.3	Festiválat - njuolggodoarjja	93
8.6.4	Teáhterat - njuolggodoarjja	94
8.6.5	Museat - njuolggodoarjja	95
8.6.6	Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njuolggodoarjja	96
8.6.7	Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja	97
8.7	Sámi girjjálašvuhta	97
8.7.1	Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuhta	98
8.7.2	Čális fal - prošeakta.....	98
8.7.3	Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodoarjja.....	98
8.7.4	Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja	99
8.7.5	Girjjálašvuoda gaskkusteapmi - njuolggodoarjja	100
8.7.6	Sámi girjjálašvuoda beaivvit - konferánsa	100
8.7.7	Nannet gaskkusteami davvisámi guovllus - njuolggodoarjja	101
8.7.8	Loga munnje! Les for meg! - prošeakta	101
8.8	Sámi mediat.....	102
8.8.1	Čoahkketabealla - Sámi Mediat	102
8.8.2	Sámi mediat - njuolggodoarjja	102
8.9	Sámi valáštallan.....	102
8.9.1	Sámi valáštallan	103
8.9.2	Sámi valáštallan - njuolggodoarjja	103
8.9.3	Kultur- ja valáštallanstipeanda - stipeanda	103
9	KULTURMUITOSUODJALUS	104
9.1	Čoahkketabealla - Kulturmuitosuodjalus	105
9.2	Doaibmagolut - Kulturmuitosuodjalus	106
9.3	Ángirušansuorgi - Kulturmuitosuodjalus	106
9.3.1	Váikkuhangaskaoamit ángirušansuorggit - Kulturmuitosuodjaleapmi	107

9.4	Kulturmuittuid hálldašeapmi.....	107
9.4.1	Čoahkketabealla - Kulturmuittuid hálldašeapmi	107
9.4.2	Doarjja sámi kulturmuitosuodjalussii - ohcanvuđot doarjja.....	108
9.4.3	Doarjja Ceavccageadgi kulturmuitoguovllu dikšun - ja gaskkustanbargui - prošeakta	108
9.5	Sámi kulturmuitosuodjalusa rámmaeavttut	109
9.6	Sámi kulturárbbi oainnusmahttin	109
9.6.1	Čoahkketabealla - Sámi kulturárbbi oainnusmahttin	109
9.6.2	Láhččojuvvon kulturmuittuid čuovvuleapmi ja bajásdoallan - prošeakta	110
9.6.3	Metodaovddideapmi sámi kulturmuittuide - prošeakta	110
9.7	Vistesuodjalus ja fanassuodjaleapmi	110
10	DEARVVAŠVUOHTA, SOSIÁLA JA MÁNÁIDSUODJALUS.....	112
10.1	Čoahkketabealla - Dearvvašvuhta, sosiála ja mánáidsuodjalus.....	113
10.2	Doaibmagolut - Dearvvašvuhta, sosiála ja mánáidsuodjalus.....	114
10.3	Ángirušansuorggit - Dearvvašvuhta, fuolahuſ ja mánáidsuodjalus.....	114
10.3.1	Váikkuhangaskaoamit ángirušansuorggit - Dearvvašvuoda, fuolahuſ ja mánáidsuodjalus.....	114
10.4	Dikšun- ja fuolahuſbálvaluſ	115
10.4.1	Sámi fágaovddidanbiras dearvvašvuodaſ.....	115
10.5	Spesialistadearvvašvuoda bálvaluſat.....	115
10.6	Dearvvašvuoda- ja fuolahuſbálvaluſ	117
10.6.1	Čoahkketabealla - Dearvvašvuoda- ja fuolahuſbálvaluſ	117
10.6.2	Geavaheaddjiguvllot fálaldat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarjja Várdobáikái	117
10.6.3	Sámi doavttersearvi - njuolggodoarjja.....	117
10.6.4	Åarjelsaemien healsoeviermie - njuolggodoarjja	118
10.6.5	Geavaheaddjiguvllot fálaldat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarjja Oslo Sámi vissui.....	118
10.6.6	Máttasámi dearvvašvuodačkonferánsa - njuolggodoarjja	118
10.6.7	Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahuſ ja mánáidsuodjalusprošeavtaide - ohcanvuđot doarjja	119
10.7	Álbmotdearvvašvuhta	119
10.8	Ovttaárvosaš mánáidsuodjalanbálvaluſ	120
11	ÁLGOÁLB MOT-VUOIGATVUOĐAT, RIIKKAID-GASKASAŠ OVTTASBARGU JA DÁSSEÁRVU.....	121
11.1	Čoahkketabealla - Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu	122
11.2	Doaibmagolut - Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu	122
11.3	Ángirušansuorggit - Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu .	123

11.3.1	Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Álgoálbmogiid vuogatvuodat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu	123
11.4	Sámi ovttasbargu.....	123
11.5	Davviguovllut.....	124
11.6	Álgoálbmotvuogatvuodat.....	124
11.6.1	Čoahkketabealla - Álgoálbmotvuogatvuodat	124
11.6.2	Riikkaidgaskasaš Decade of Indigenous Languages 2022-2032 - prošeakta.....	126
11.7	Dásseárvu ja solidaritehta	127
11.8	Dásseárvu	127
11.8.1	Čoahkketabealla - dásseárvu	127
11.8.2	Sámedikki dásseárvodiedáhusa čuovvoleapmi - prošeakta	127
11.8.3	Doarjja sámi dásseárvvoorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja	128
11.8.4	Sámi NissonForum - njuolggodoarjja.....	128
11.8.5	Norgga Sáráhkká sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarjja.....	128
12	OVTTASBARGOŠIEHTADUSAT.....	129
12.1	Čoahkketabealla - Ovttasbargošiehtadusat	129
12.1.1	Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Ovttasbargošiehtadusat.....	129
12.2	Regionála ovttasbargu	130
12.2.1	Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide - ohcanvuđot doarjja.....	130
12.3	Interreg.....	130
12.3.1	Interreg - ohcanvuđot doarjja	131
13	EARÁ DOAIBMABIJUT.....	132
13.1.1	Čoahkketabealla - eará doaibmabijut.....	132
13.1.2	Noereh - njuolggodoarjja.....	132
13.1.3	Doarjja sámi válndoorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja.....	132
13.1.4	Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	133
13.1.5	Sámi guoski statistikhkka Norggas - šiehtadus	133
13.1.6	Sámediggeválgga dutkan - šiehtadus	133
13.2	Politihkalaš dási doaibmagolut	133
13.2.1	Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide	134
13.2.2	Opposišuvnna bargoeavttu	134
14	DIEVASČOAHKKIN	135
14.1.1	Čoahkketabealla - Dievasčoahkkin	135
14.2	Eará doaibmagolut - Dievasčoahkkin	135

14.3	Doaibmagolu parlameanta	136
14.3.1	Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi.....	136
14.3.2	Sámedikki fágálávdegottit	137
14.3.3	Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	137
14.3.4	Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)	137
14.3.5	Sámedikki váiddalávdegoddi	137
14.3.6	Lávdegoddi Sámedikki bargoortnega geahčadeapmái - prošeakta	138
15	SÁMEDIGGERÁÐÐI.....	139
15.1.1	Čoahkketabealla - Sámediggeráðđi	139
15.2	Doaibmagolut - Sámediggeráðđi	139
15.3	Sámediggeráðđi.....	140
15.3.1	Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul)	140
15.3.2	Sámedikki vuorrasiidráðđi	140
15.3.3	Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuodja dutkama várás	141
16	MEARKKAŠUMIT ÁŠŠI 55/21 MEANNUDEAMIS.....	142

1 Álggahus

Sámediggi lea Norgga sápmelaččaid nationála álbmotválljen parlameanta. Sámedikki dievasčoahkkin mearrida juohke čavčča bušeahta, Sámediggeráđi árvalusa mielde ja maid Sámedikki plána- ja finánsalávdegoddi gieđahallá.

Sámedikki bušeahta vuodđun leat ekonomalaš rámmat maid ráđđehus evttoha juolludit Sámediggái stáhtabušeahettaevttohusas (Prop. 1 S) guoskevaš jahkái (gč. kap. 3.2 Ekonomalašgaskaoapmi).

Dat rievadusat maid Stuorradiggi iežas gieđahallamis mearrida bušeahettaevttohusas eai boađe Sámedikki bušehttii ovdalgo Sámedikki bušeahetta reviderejuvvo manjtu jagi.

Sámedikki politikhalaš ja hálldahuslaš doaibma dáhpáhuvvá Sámedikki mearridan bušeahttarámmmaid siskkobealde. Eará guovddáš bealit mat váikkuhit Sámedikki doaimma leat riikkaidgaskasaš ja nationála soahpamušat (gč. kap. 3.3 Soahpamušat ja njuolggadusat) ja eará lágat (gč. kap. 3.4 Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat).

2 Váldosisdoallu

Sámedikki bušeahitta lea obbalaččat lassánan 2,9 % buohtastahtton 2021 bušeahtain. Go merkejuvvon ruđat leat gesson eret de lea Sámediggi ožzon 8,66 miljovnna ruvnno buhtadusa haddegoargnjumii. Dát vástida 1,6 % lassáneami. Solberg-ráđđehus lea várren 2,4 % haddegoargnjuma vuodđun bušehttii mii mearkkaša ahte Sámediggi ii leat ožzon dievaslaš buhtadusa haddegoargnjumii.

Sámedikkis leat leamaš vuordámušat ahte ođđa bušeahhtaortnet sihkkarastá ahte sámi áigumušat vuoruhuvvojtit, ja ahte Sámediggi ieš oažžu liibba vuoruhit ekonomalaš váikkuhangaskaomiid gaskkas. Lea dattege positiiva ahte juolludus mii lea addon čuovvoleapmái Dieđ. Sd. Sd.37 (2020-2021) Sámi giella kultuvra ja servvodateallin – Ealáhusvuodđu ealli sámi báikegoddái eai leat čanastusat doaibmadásis. Lea goitge hástaleaddji go Sámediggi ieš ii beasa válljet makkár ángiruššamiid áigu vuoruhit sámi servvodagas. Dat gal dušsindahká Sámedikki mandáhtta álbmotválljejuvvon parlameantan. Sámediggi sávvá ahte biddjošii johtui bušeahttabargojoavku mii addá Sámediggái ja sámi servvodahkii eanet vuorddehahti bušeahttarámmaid ja bušeahettaovddideami áiggi vuollai.

Stuorimus ángiruššan dán jagi lea čatnon Dieđ. Sd. 37 (2020-2021) Sámi giella kultuvra ja servvodateallin – Ealáhusvuodđu ealli sámi báikegoddái čuovvoleapmái. Dás lea várrejuvvon 5,9 miljovnna ruvnno bargui. 4,3 miljovnna ruvnno leat bidjon váikkuhangaskaopmeortnegiid ja doaibmi ealáhuskapihttal prošeavttaid nannemii, 0,5 miljovnna ruvnno ges ásahit doarjjaortnega Interreg Ovttasbargošiehtadusaaid vuolde ja 1 miljovnna ruvnno politikhalaš čuovvoleapmái. Dasa lassin manná stuora oassi Sámedikki bušeahdas ekonomalaš váikkuhangaskaopamit mat juolluduvvot sámi institušuvnnaide ja organisašuvnnaide, lassin ohcanvuđot ortnegiidda mat váikkuhit nannemii sihke sámi ealáhuseallimii ja kultureallimii. Danne lea Sámediggi dehálaš doarjafálli sihke priváhta ja almmolaš surgiide sin váikkuhangaskaopmeortnegiiguin.

Saemien Sijte lea ožzon 7,3 miljovnna ruvdnosaš lassáneami mii galgá gokčat viessoláiggu dan ođđa visttis. Sámi kulturviesut dárbašit dohkálaš visttiid ja Sámediggi hálíida ahte eanet kulturviesut ilbmet. Danne lea illudahti ahte ráđđehus čuovvula Sámi Nationáláteáhter Beaivváža huksema ja Sámediggi maiddai 2022:s čuovvula buoridanplána dassá ođđa visti lea gárvvis.

Gielelutnjeme - Giellalápptim – Giellalokten, Sámedikki giellastrategijas, lea mihttun nannosit loktet sámi gielaid olles servvodagas. Stormen giellaguovddáš ja Árborde giellaguovddáš leaba ođđa giellaguovddáža mat oažžuba 2022 rájes Sámedikki njuolggodoarjaga giellaguovddážiidda. Dasa lassin jotkojuvvo sámi báikenammabargu ja lullisámi giellaguovddážat ožzot dan bargui liigedoarjaga.

Sámi servvodagas lea stuora dárbu digitaliserendoaimmaide ja digitála ángiruššamiidda. Sámegielaid digitála fálaldaga ovdáneapmi ii leat dušše Sámedikki ovddasvástádus, muhto surgiid oktasaš ovddasvástádus. Sámi mánát ja nuorat dárbašit oahponeavvuid, ođđa oahppoplánaid ja fágaodđasteami dihte. Lea stuora dárbu sámi digitála oahponeavvuide. Ráđđehus lea 2022 stádabušeahdas árvalan joatkit juolludeami sámi digitála oahponeavvuide. Sámediggi lea čuovvulan ja várren ruđa digitála oahponeavvuide iežas bušeahdas dasa. Dán rádjái lea dát várrejupmi gaskaboddosaš, muhto Sámediggi oaivvilda ahte digitaliserenbargu čatnon sámi oahponeavvuide lea bistevaš dárbu. Danne berrešii dát juolludeapmi šaddat oassi Sámedikki bistevaš bušeahtarámmas.

Sámedikki politihkalaš ja ekonomaš doaibmannávccat nannejuvvojtit maid vai sáhttet áittardit sámi álbmoga, ja fállat veahki áššesurggiin mat lassánit.

3 Rámmat ja prinsihpat



Álgoálbmogiin lea iešmearri-danvuoigatvuoda geavaheamis, iešmearridanvuoigatvuohtha ieštivrejupmái áššiin mat gusket sin siskkáldas ja báikkálaš áššiide, ja ortnegiidda maiguin ruhtadit iehčanas doaimmaid.

(UNDRIP art 4)

3.1 Ekonomalaš rámmaeavttut

3.1.1 Ollislaš juolludus Sámediggái

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
560.50 Gielda- ja oðasmahttindepartemeanta - GOD	559 645	539 182	20 463	3,8 %
1429.71 Dálkkádat- ja birasdepartemeanta - DBD	0	6 000	-6 000	-100,0 %
225.63 Máhttodepartemeanta - MD	15 000	15 000	0	0,0 %
328.78 Kulturdepartemeanta - KD	2 040	0	2 040	-
Juolluduvvon buohkanassii	576 685	560 182	16 503	2,9 %

- 7 300 000 ru viessoláiggu lassáneapmái Saemien Sijtes - máttasámi musea ja kulturvoovddáš 2022:s.
- 6 000 000 ru Sd. 37 (2020-2021) Sámi giella, kultuvra ja servodateallin - Ealáhusvuođđu ealli sámi báikegottiide čuovvuleapmái.
- 2 040 000 ru šiehtadusbargui šiehtadusa dahkamii Norgga, Duiskaeatnama ja Sámedikki gaskka ovttasbarggus ja gelbbolašvuoda buorideamis sámi dávviriid birra duiskalaš museain evttohuvvo jotkojuvvot 2022:s.
- 3 500 000 ru mii juolluduvvui 2021 sámediggeválggaid oktavuođas ii leat gessojuvvon ruovttoluotta.

6 000 000 ru geahpedeapmi Dálkkádat- ja birasdepartemeanttas gullá huksensuodjalusbargui. Sámediggi galgá ain oažžut ruđaid bargui, muhto dan ferte dahkat ohcama bokte Riikaantikváras.

Haddegoargjun stáhtabušeahtha goluin meroštallojuvvo leat 2,4 % 2022:s. Oktiibuot šaddá dát 13,3 miljovnna runnno, earret Dálkkádaga- ja birasdepartemeantta juolludeami. Sámediggái šaddá danne menddo unna buhtadus 6 240 000 ru go guođđit geahčakeahttá Dálkkádat- ja birasdepartemeantta dahkan juolludusčuohppama, ja vuhtii válđá ahte juolludeapmi mii lea čatnon Sámediggeválggaid ii leat gesson ruovttoluotta.

3.1.2 Sámedikki ekonomalaš rámmajuollodus

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Doaibmaboadut				
Departemeanttaid juollodusat	576 685	560 182	16 503	2,9 %
Submi doaibmaboadut	576 685	560 182	16 503	2,9 %
Doaibmagolut				
Politihkalaš dási doaibma	33 512	30 090	3 422	11,4 %
Hálddahusa doaibma	144 899	139 301	5 598	4,0 %
Submi doaibmagolut	178 411	169 391	9 020	5,3 %
Doaibmaboadus	398 274	390 791	7 483	1,9 %
Ekonomalaš vaikkuhangaskaoamit				
Njuolggodoarja	250 051	230 212	19 839	8,6 %
Ohcanvuđot doarja	97 185	107 114	-9 929	-9,3 %
Šiehtadus	31 625	28 902	2 723	9,4 %
Prošeakta	18 263	23 713	-5 450	-23,0 %
Konferánsa ja árvoštallan	1 150	850	300	35,3 %
Submi doaibmabijut	398 274	390 791	7 483	1,9 %
JAHKEBOADUS	0	0	0	

Sámediggi juohká čuovvovaččat váldopoasttaide váikkuhangaskaomiid jahkái 2022:

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Doaibmabijut				
Giella	113 111	112 551	560	0,5 %
Bajássáddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan	62 023	61 404	619	1,0 %
Areálat, biras ja dálkkádat	3 583	3 375	208	6,2 %
Ealáhusat	38 203	34 904	3 299	9,5 %
Kultuvra	158 125	145 396	12 729	8,8 %
Kulturmuitosuodjaleapmi	3 064	9 064	-6 000	-66,2 %
Dearvašvuhta ja sosiála	2 809	2 985	-176	-5,9 %
Álgoálbmogii vuigatvuodat, riikkaisgaskasaš bargu ja dásseárvu	2 740	2 517	223	8,9 %
Ovtasbargošiehtadusat	2 500	2 000	500	25,0 %
Eará doaibmabijut	12 116	16 595	-4 479	-27,0 %
Submi doaibmabijut	398 274	390 791	7 483	1,9 %

Sámedikki ekonomalaš váikkuhangaskaomiide gullet njuolggadoarjagat organisašuvnnaide ja ásahusaide, iešguđet ohcanvuđot doarjaortnegat, šiehtadusat, prošeavttat, konferánssat ja evalueremát.

Stáhta ekonomijianjuolggadusat gohčot Sámedikki fuolahit ahte doarjähálldašeapmi lea beaktíl ja ulbmiliid mielde. Dasa gullá maid geatnegasvuhta mii guoská bearráigeahčan- ja duoðaštanortnegiidda, vai ruhtageavaheapmi lea bures duoðaštvvon.

Sámediggeráđis lea fápmudus hálldašit Sámedikki bušehta ja das lea ovddasvástádus mearriduvvon miittomeriin ja boađusolahusas ja reporteremis dievasčoahkkimii ráđi diedáhusas ja jahkediedáhusas. Sámediggeráđđai addojuvvo maiddái fápmudus hálldašit doaimmaid mat Sámediggái leat addojuvvon lágaid mielde.

Sámediggeráđis lea fápmudus váldi ođđasis juogadit 20 % váikkuhangaskaomiin, mii lea 79 700 000 ru. Dat váldi ii guoskka hálldahusa doaibmagoluide 1 444 900 ru j. Sámediggeráđđi maid ii sáhte eará láhkai geavahit poasttaid mat eai leat dán lagi bušehtas ja reviderejuvvon bušehtas. Sámedikki direktevra oažžu fápmudusa eará láhkai geavahit hálldahuslaš poasttaid gaskka bušehtas.

Sámediggeráđđi galgá bušeahttajagi ovddidit ášši Sámedikki dievasčoahkkimii jos ruđat geavahuvvojít eará láhkai.

3.2.1 Njuolggodoarjja

Njuolggodoarjagiid hálldaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi delegere válddi.

Lagat čilgehus ovttaskas njuolggodoarjjaortnegii, boahtá ovdan Sámedikki njuolggodoarjagiid njuolggadusain ja juollodusreivviin. Sámediggeráđđi mearrida njuolggadusaid ja juollodusreivviid, earret daid maid Sámedikki dievasčoahkkin mearrida bušehta meannudeamis. Sámediggi háliida eanet searvahit njuolggodoarjagiid oažžuid sámi servodaga ovddideamis. Danne áigu Sámediggi 2022:s geahčadit vejolašvuoda geavahit barggahandokumeanttaid njuolggodoarjagiid oažžuiguiin gulahallamiin.

Stáhta ekonomijianjuolggadusaid mielde galgá njuolggodoarjagiid doarjjavostáiváldi namuhuvvot juollodusmearrádusas dahje bušeahttaproposišuvnnas dainna vugiin ahte doarjjajuolludeapmi lea merkejuvvon sutnje guoskevaš. Doarjjavosttáváldit leat dánin namuhuvvon tabeallain njuolggodoarjagiin.

3.2.1.1 Badjelbáhcaga sirdin jagis 2021 koronadávdda geažil

Njuolggodoarjagiid njuolggadusaid mielde sáhttet doarjaoažžut mat ožžot njuolggodoarjaga sirdit 20 % juollodus čuovvovaš jahkái. Jákkit ahte koronadávdda geažil lea aktivitehta ollu doarjaoažžuin unni 2021:s. Danne lea vuordimis ahte dát sáhttá dagahit 20 % badjelbáhcaga. Dan sivas dahká Sámediggi spiehkastaga 2022:s njuolggodoarjjanjuolggadusain, ja diktá njuolggodoarjaoažžuid sirdit olles 2021 badjelbáhcaga jahkái 2022. Eaktun lea ahte badjelbáza geavahuvvo doaibmabijuide ovttaskas doarjaoortnega miittomearrái dávistettiin. Dát spiehkastat ii guoskka gielddaid ja fylkkagielddaid aktivitehtadoarjagi.

3.2.2 Ohcanvuđot doarjja

Ohcanvuđot doarjaoortnegiid hálldaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi addá válddi.

Doarjaoortnegiid ovttaskas ortnegat spesifiserejuvvoyit lagabuidda Sámedikki ohcanvuđot doarjaoortnegiid njuolggadusain. Sámediggeráđđi mearrida dáid njuolggadusaid muhto ii daid maid Sámedikki dievasčoahkkin mearrida bušehta meannudeamis.

Sámediggeráđis lea fápmudus rievdadit ohcanáigemerii.

Sámedikki doarjaáššiid váiddalávdegoddi lea váiddaorgána sámediggeráđi mearrádusain ja daid orgánaid mearrádusain maidda sámediggeráđđi lea delegeren válldi. Sámedikki doarjaáššiid váiddalávdegoddi lea váiddaorgána maiddái dievasčoahkkinjodihangotti mearrádusain.

3.2.3 Ohcanvuđot doarjagat earáid ovddas

Sámediggi hálldaša lassin iežas doarjaortnegiidda, guokte doarjaortnega Riikaantikvára ovddas. Dát ruđat juolluduvvojit Sámediggái ohcama mielde. Riikaantikvára mearrida láhkaásahusaid dáid ruđaid geavahepmái ja meannuda váiddááššiid mat čatnasit dán guovtti ortnegii.

3.3 Šiehtadusat ja njuolggadusat

3.3.1 EEO-njuolggadusat

EEO-šiehtadus lea šiehtadus Norgga, Islándda ja Liechtenstein, ja nuppe bealde EO-riikkaid ja Eurohpalaš searvevuoda gaskka. EEO-šiehtadusa bokte lea Norga čadnojuvvon EO siskkit márkanii. EEO-šiehtadusa ulbmiliin lea nannet gávppašeami ja ekonomalaš báttiid nu ahte leat seammalágan eavttut ja njuolggadusat beliid gaskka. EEO-láhka čađaha Norgga rievttis EEO-šiehtadusa guovddáš mearrádusaid, earret eará njuolggadusaid stáhtadoarjaga birra. Njuolggadusat stáhtadoarjaga birra leat Norggas seamma go EO:s.

Go Norga lea searvan EEO-šiehtadussii, de lea dohkkehan dihto ráddjejumiid go guoská nationála politihka hábmemii, nugo stáhtadoarjaga ja guovllupolitihka surgiin. EEO-šiehtadus ii atte makkárge oppalaš lobi spiehkastit stáhtadoarjianjuolggadusain sámi dahje eará álgoálbmotberoštumiid ovddideamis.

Danne go stáhtadoarjja sáhttá ráfehuhttit márkaniid nu ahte dat váikkuha EEO-guovllu gávpeoktavuođa, lea váldonjuolggadussan dat ahte stáhtadoarjja lea lobiheapme, muhto leat mearriduvvon mánja spiehkastaga maid vuodul sáhttá addit doarjagiid mat ovddidivčče servodatlaš ja politihkalaš mihtomeriiid. Sámedikki doarjaortnegat leat hábmejuvvon nu ahte dávistit EEO-njuolggadusaide.

3.3.2 Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin

Sámediggi dagai 2004:s váldošiehtadusa sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin, maid Sámi dáiddárráđđi ovddasta. Dáiddáršiehtadussii gullet sohppojuvvon doaibmabijut dáiddasuoggis, mat čađahuvvojit daid ekonomalaš rámmmaid siste maid bealit leat soahpan. Juohke jagi dahkkojuvvo šiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin.

3.3.3 Duoji váldošiehtadus

Sámediggi ja duodjeealáhus, duodjeorganisašuvnnaid Sámiid Duodji ja Duojáriid Ealáhussearvi bokte, šiehtadeigga 2005 duoji váldošiehtadusa. Šiehtadusa ulbmilin lea gievrudit ealáhusduoji, buoridit gánnáhahttivuođa ja oažžut buoret jođu gálvvuide maid ieža duddjojtit. Eaktun dákkár ovddideapmái lea ahte gelbbolašvuodenlokten, buvttaovddideapmi, márkanfievrrideapmi ja vuovdin

deattuhuvvojit. Sámediggi šiehtada juohke jagi ealáhusšiehtadusa duodjái, mas leat doaibmabijut maiguin lea áigumuš ovddidit ealáhusa politihkalaš mihtomeriid ja njuolggadusaid mielde maid Sámediggi áiggis áigái mearrida.

3.3.4 Sámi Giellagáldu - šiehtadus

Sámediggi šiehtadallá jahkásáčcat ruhtadeami Sámi Giellagáldui ovttas Suoma ja Ruota beale sámedikkiigun, Sámi Giellagáldu mearrádusaid mielde.

3.4 Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsipat

3.4.1 Vuodđolága § 108

Vuođđolága § 108 lea bajimuš riektenjuolggadus stáhta eiseválldiid ektui ja geatnegahttá Norgga stáhta láhčit diliid nu ahte sámit ieža sáhttet sihkkarastit ja ovddidit iežaset giela, kultuvrra ja servodateallima.

Geavahusas mearkkaša dát ahte stáhta eiseválldiin lea geatnegasvuhta aktiivvalaččat láhčit doaibmabijuid sápmelaččaid kulturovdanbuktimii ja suodjalit dakkár sámepolitihkas mii áitá sámi gielaid ja kulturvuđđosa. Vuodđoláhka § 108 addá geatnegasvuoda das ahte sámi kultuvra ain bisušii, ja dat ráddje stáhta doaibmafrijavuođa sihke láhkaaddinproseassain ja hálldašeams. Vuodđolága § 108 čuovusin leat eiseválldit geatnegahttojuvvon bidjet mearrideaddji dahje stuorra deattu sámi kultuvrra vuhtii váldimii mearrádusain mat gusket sámiide.

3.4.2 ONa julggaštus álgoálbmotvuogatvuodaid birra

ON álgoálbmogiid 2007 julggaštus bidjá unnimus standárddaid álgoálbmotrievttis.

Álgoálbmotjulggaštusas geardduhuvvojit dáláš ja čadni riikkaidgaskasaš olmmošvuogatvuodat, oppalaš riikkaidgaskasaš láhka ja riikkaidgaskasaš vierroriekti. Dat vuodđuduuvvá dáláš álgo olmmošvuogatvuodaid kultuvrralaš, historjjálaš, sosiála ja ekonomalaš suorggis mat gusket álgoálbmogiid erenoamáš dillái.

Álgoálbmotjulggaštus vuodđuduuvvá prinsihpaide rievttalašvuhta, demokratija, olmmošvuogatvuodaid gudnejahttin, ovttáárvosašvuhta, vealatkeahesvuhta, buorre stivren ja buorre jáhkku. Julggaštusas nannejuvvo ahte álgoálbmogiin lea iešmearridanriekti, ja dan rievtti vuodul mearridit álgoálbmogat iežas sin politihkalaš sajádagaa, ja vuogatvuoda friija ovddidit sin ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ovdáneami. Álgoálbmogiin lea iešmearridanvuogatvuoda geavaheamis, iešmearridanvuogatvuhta iešstivrejupmái áššiin mat gusket sin siskkáldas ja báikkálaš áššiide, ja ortnegiidda maiguin ruhtadir iehčanas doaimmaid.

Viidáset galgá julggaštus váikkuha eanet harmonalaš dili ja buoret ovttasbarggu stáhta ja álgoálbmogid gaskka. Julggaštusa sisdoallu siskilda buot servodatsurggiid mat gullet Sámedikki bargosurggiide. Julggaštus nanne ahte álgoálbmogiin lea riekti oahpahussii iežaset kultuvrra birra ja iežaset gielas. Das leat mearrádusat álgoálbmogiid dearvvašvuodas, mediain, vuoinjalaš ja oskkoldat árbevieruin, ja ahte álgoálbmogat galget sáhttit suodjalit ja ovddidit iežaset kulturárbbi, árbedieđuid ja kulturilbmamiid. Álgoálbmogiin lea vuogatvuhta eatnamiidda, guovlluide ja resurssaide maid leat árbevirolaččat oamastan dahje gos leat ássan. Álgoálbmogiin lea maiddái vuogatvuhta suodjalit

birrasa ja buvttadankapasitehta iežaset guovlluin. Álgoálbmogat galget sáhttit searvat mearrádusproseassaide, ja stáhtat galget konsulteret álgoálbmogiigun juksan dihtii sin frija ja ovdagihtii dieđihuvvon miehtama, ovdal go lágat ja doaibmabijut mat váikkuhit sidjiide mearriduvvojut.

3.4.3 ILO Konvenšuvdna nr. 169 ja konsultašuvdnaláhka

ILO Konvenšuvdna nr. 169 álgoálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid birra iešmearrideaddji stáhtain lea guovddáš álbmotriekteinstrumeanta álgoálbmotrievttis. Konvenšuvnnas gieđahallojuvvojut eanarievttit, bargoeavttut, ámmátoahpahus, dearvvašvuhta ja oahppu. Konsultašuvnnat ja searvan leat dehálaš oasit konvenšuvnnas.

2021:s mearriduvvojedje sámelága jna. (konsultašuvnnat) rievadusat. Rievadus dagaha ahte § 1-1 lága ulbmila birra rievda, ja šaddá ođđa kapihtal sámelágas, kapihtal 4 konsultašuvnnat. Konsultašuvnnaide gullet iešguđege lágan áššit, nugo lágat, láhkaásahusat, ovttaskas mearrádusat, doaibmabijut ja mearrádusat (omd. stuorradiggediedáhusain). Geatnegasvuhta konsulteret sáhttá guoskat buot ideála ja ávnnašlaš beliide sámi kultuvrras.

Lágas galgá gozihuvvot sámiid frija ja ovdagihtii dieđiheami vuodul miehtan dahje ii miehtan buot áššiin mat gusket midjíide, ja leat oaivvilduvvon stáhta álbmotrievttálaš geatnegasvuodaid ollašuhttimii konsultašuvnnaid ektui sámiiguin. Láhka lea ON álgoálbmogiid julffaštusa implementeren álgoálbmogiid vuogatvuodaid birra, art. 19 ja ILO konvenšuvdna 169 art 6, ja ulbmilin lea konsulteret buriin jáhkuin ja dainna áigumušain ahte soahpat beliid gaskka.

Láhka leat bargovuogit mat mitalit mo galgá frija ja ovdagihtii dieđiheami vuodul miehtat dahje ii miehtat lágaláš ja hálddahuslaš doaibmabijuide mat gusket sámi beroštumi, dahje prošeavtaide mat gusket sápmelaččaid eatnamiidda, guovlluide dahje eará resurssaide. Sámediggi lea váillahan mekanismma movt bearráigeahčat dan ahte gozihuvvojut go konsultašuvdnageatnegasvuodat. Konsultašuvdnaláhka ii guoskka ekonomalaš doaibmabijuide dahje bušeahttadoaibmabijuide.

4 Giella

Servodatmihttu:

- Sámegielat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat.



1. Eam-iálbmogiin lea vuoigatvuohta ealáskahttit, geavahit ja ovddidit sin historjjá, giela, njálmmálaš árvieruid, filosofijaid, čállinvugiid ja girjjálašvuodja ja sirdit dáid boahttevaš buolvvaide, ja dain lea maid vuoigatvuohta nammadit sin báikkálaš servodagaid, báikkiid ja olbmuid ja doalahit daid namahusaid.

(Artihkal 13.1 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra)

4.1 Čoahkketabealla - Giella

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Doaibmagolut	14 890	13 450	1 440	10,7 %
Njuolggodoarja	96 703	90 867	4 436	4,9 %
Oħcanvuðot doarja	9 300	11 034	-1 734	-15,7 %
Šiehtadus	5 258	5 500	-242	-4,4 %
Prošeakta	1 750	5 050	-1 900	-37,6 %
Konferánsa ja árvoštallan	100	100	0	0,0 %
Submi	128 001	126 001	2 000	1,6 %

Okta sámedikki váldomihtomeriin lea nannet ja ovddidit sámegielaid boahtteáiggis. Sámegielain galgá lunddolaš sadji servodagas, ja buohkat galget beassat gullat, oaidnit ja geavahit sámegielaid buot servodatsurggiin.

Sápmelaččaid vuogatvuhta oahppat, geavahit ja ovdánahttit iežaset eatnigiela lea vuodđovuoigatvuhta. Buot sámiide galget sihkarastojuvvot vejolašvuoden oahppat ja hupmat sámegiela. Ferte láhčojuvvot sámegiela geavaheapmi buot servodatarenain ja fertejít ásahuvvot buorit rámmaeavttut sihkarastin dihtii dan.

NAČ 2016: 18 Váibmogiella ovddida ollu doaimmaid ja láhkarievdadusaid mat nannejit ja sihkarastet sámegielaid boahtteáiggi. Čielggadeami čuovvuleapmi ja doaibmabijuid čaðaheapmi leat dehálaš barggut maigin Sámediggi lea bargan 2017 rájes.

NAČ 2016: 18 Váibmogiella čuovvoleapmái áigu Sámediggi vuoruhit giellaáŋgirruššama mánáid ja nuoraid giellaarenaide, muho maiddái eará servodat surrgiide gos sámegiella galggašii leat dat lunddolaš giella. Strategijadokumeanta Giellalokten mearriduvvui Sámedikki dievasčoahkkimis juovlamánuus 2018. Sámegielaid čalmmustahttindoaimmat almmolašvuoden lea Sámediggi biddjon johtui, ja eará proseassat sámegiela ovddideami várás. Dat bargu joatká 2022:s. Mii dárbbašit olles servodaga searvat sámegielaid čalmmustahttimii ja ovddideapmái buot surrgiin, sihke almmolaš ja siviila servodagas. Gáibiduvvo viiddis áŋgiruššan ja Sámi giellavahkkus Sámediggi hástalii buohkaid searvat.

Sámi Giellagáldu ásahuvvo bistevaš organisašuvdnan 2022 rájes, ja lea čadnon Norgga Sámediggái. Dát golbma sámedikki leat 2020:s mearridan njuolggadusaid ja dasto organiserema ja ruhtadeami.

4.2 Doallogolut - Giella

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Bálká ja sosiála golut a) b) c) d)	13 357	12 212	1 145	9,4 %
Eará doaibmagolut	1 533	1 238	295	23,8 %
Submi	14 890	13 450	1 440	10,7 %

a) Bálká- ja bargiidgolut ledje 2021:s kapitħtalha Hálldahusdássni vuolde.

b) 750 000 ru lea sirdojuwon ruovttoluotta doarjaortnegis prošeaktadoarja sámi girjjálašvuutii.

c) 1 700 000 ru lea sirdojuwon sierranas rekruterendoaibmabijuid lulli- ja julevsámegielaid - prošeakta.

d) 350 000 ru lea sirdojuwon Sámi báikenammabálvalusas - prošeakta. Prošeakta lea loahpahuwon 2021:s.

Giellaossodagas leat golmma juhkosis

- Giellahálddahuslaš ja- politihkajuogus., 11 fásta bargi, 1 prošeaktabargi.
- Báikenamma ja gielladikšunjuogus, 8 fásta bargi.
- Terminologijajauogus, 3 fásta bargi.

Giellaossodagas lea ovddasvástádus čuovvulit politihkalaš proseassaid mat gullet giellapolitihkalaš suorgái; giellaovdáneapmi ja hálldašit Sámedikki doarjaortnegiid gielladoaimmaide Sámedikki vuoruhemiiid ja mearriduvvon njuolggadusaid mielde. Ossodagas lea maid ovddasvástádus čuovvulit báikenamma- ja terminologijaáššiid ja siskálás jorgalanbálvalusas sihke lulli-, julev- ja davvisámegillii. Sámedikki giellaossodagas lea lassin ovddasvástádus sámi báikenammabálvalusas mii hálldaša sámi báikenamaid báikenammalága mielde.

4.2.1 Sámi báikenammabálvalusat

Sámi báikenamat leat suodjaluvvon Báikenammalága bokte, seamma dásis buot eará báikenamaiguin Norggas. Báikenamat leat min oktasaš kulturárbi, ja láhka suodjala norgalaš, sámi ja kvena báikenamaid nationála njuolggadusaid ja riikkaidgaskasaš šiehtadusaid ja konvenšuvnnaid mielde. Sámediggi lea sámi báikenamaid báikenammabálvalus.

Sámi báikenammabálvalus hálldaša sámi báikenamaid Báikenammalága ja láhkaásahusa mielde báikenamaid birra, ja meannuda nammaáššiid lága ja láhkaásahusaid vuodul. Sámi báikenammanevvohat rávve sámi báikenamaid geavaheami ja cállima birra, vrd. báikenammalága, Sámediggi čuovvula ja lokte nammaáššiid, ja gulahallá earret eará suohkaniiguin, fylkaiiguin, kártadoaimmahagain, departemeanttaiguin, geaidnodoaimmahagain ja earáiguin.

Sámedikki báikenammabálvalus galgá fállat buriid fágalaš arenaid báikenamaid čađaheami sihkkarastimii Báikenammalága (Lov om stadnamn) ja dan láhkaásahusa mielde. Cállingotti lassin, leat sámi báikenammabálvalusas olggobeale nammakonsuleanttat sihke davvisámegiela, julevsámegiela ja máttasámegiela báikenamaid várás, geain lea fágalaš ovddasvástádus rávvemis ja evttohusain movt čállit sámi báikenamaid almmolaš geavaheamis. Dat leat guokte guđege gillii, nu ahte oktiibout leat 6 nammakonsuleantta. Sámedikki báikenammabálvalus fágalaš nammakonsuleanttaiguin doallá bargočoahkkimiid jeavddalaččat gos báikenammaáššit ja eará áigeguodilis fágalaš báikenammaáššit meannuduvvojít.

4.3 Ángiruššansuorggit - Giella

Sámedikki ángiruššansuorggit sámegielaid várás:

- Sámegielaid geavaheapmi.
- Sámegielaid ovdánahttin.
- Váibmogiella čuovvoleapmi.

4.3.1 Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Giella

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2022	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Sámegielaid geavaheapmi	49 058	47 917	1 141	2,4 %
Sámegielaid ovdánahttin	60 003	59 084	919	1,6 %
Váimbogiella	4 050	5 550	-1 500	-27,0 %
Submi	113 111	112 551	560	0,5 %

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sii geat ásset sámegiela hálldašan guovllus galget beassat geavahit sámegiela go gulahallet almmolaš ásahusaiguin.

Almmolaš instánssat sámegiela hálldašanguovllus galget čuovvut sámelága kapihtala 3, ja bálvalit iežaset geavahedjiid sámegillii, sihke njálmálaččat ja čálalaččat. Dát váikkuha dan ahte sámegiella geavahuvvo árjjalaččat iešguđege servodatsurggiin dáin gielldain ja fylkkagielldain.

Sámegiela hálldašanguovlu lea deatalaš sámegielaid geavaheamis. Suohkanat ja fylkkasuhkanat hálldašanguovllus ovddidit Sámediggái ahte guovttagielalašdoarja ii govčča buot olggosgoluid sámegiela bálvalusain suohkaniid ja fylkasuhkaniid dásis.

Sámedikkis lea ovddasvástádus dieđihit Gonagassii mo sámegielaid dilli lea Norggas juohke 4. lagi. Dasa lea dárbu čađahit giellaiskkademiid.

4.4.1 Čoahkketabealla - Sámegielaid geavaheapmi

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Guovttagielatvuđadoarja suohkaniidda - njuolggodoarja	44 713	43 673	1 040	2,4 %
Guovttagielatvuđadoarja fylkkasuhkaniidda - njuolggodoarja	4 345	4 244	101	2,4 %
Submi	49 058	47 917	1 141	2,4 %

4.4.2 Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
10001 Guovdageainnu suohkan	7 769	7 501	268	3,6 %
10002 Kárášjoga gielda	6 307	6 416	-109	-1,7 %
10003 Deanu gielda	4 296	4 241	55	1,3 %
10004 Porsáŋgu gielda	4 232	4 077	155	3,8 %
10005 Unjárgga gielda	3 166	3 113	53	1,7 %
10006 Gáivuona suohkan	3 025	2 987	38	1,3 %
10007 Dielddanuori suohkan	2 579	2 444	135	5,5 %
10008 Snäasen tjielte	2 255	2 169	86	4,0 %
10009 Loabága suohkan	2 108	2 054	54	2,6 %
10010 Raavrvijhke tjielte	1 938	1 886	52	2,8 %
10011 Aarborten tjielte	1 924	1 881	43	2,3 %
10012 Røros suohkan	2 194	2 110	84	4,0 %
10013 Hábméra suohkan	2 920	2 794	126	4,5 %
Submi	44 713	43 673	1 040	2,4 %

Doarjaortnega mihttomearri - Guovttegielalašvuođadoarjja suohkaniidda:

- Suohkanat bálvalit sámegillii ja čalmmustahttet sámegiela.

Bálvalusdoarjaga meroštallat ohppiidlogu mielde geain lei sámegiella vuosttaš- dahje nubbingiellan skuvlajagi 2020/21, ja ássiidlogu mielde geat ledje Sámedikki jienastuslogus 30.06.2020. Sámelága kapihtal 3 lea oðasmahttojuvvomin, ja galgá plána mielde meannuduvvot Stuorradikkis 2022:s. Stuoradiggi galgá plána mielde meannudit lagi 2022. Lunddolaš lea ahte sámelága rievdadusaid geažil ráhkaduvvo oðða doarjjamálle gieldaid ja fylkkagieldaid guovttegielatvuodadoarjagii sámi giellaguovllus.

4.4.3 Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
10051 Romssa ja Finnmárkku fylkkasuohkan	1 758	1 717	41	2,4 %
10052 Nordlándda fylkkasuohkan	1 330	1 299	31	2,4 %
10053 Trøndelága fylkkasuohkan	1 257	1 228	29	2,4 %
Submi	4 345	4 244	101	2,4 %

Doarjaortnega mihttomearri - Guovttegielalašvuođadoarjja fylkkasuohkaniidda.

- Fylkkasuohkanat bálvalit sámegillii ja čalmmustahttet sámegiela.

Vuođđodoarjja juhkojuvvo seamma maðe 60 % juohke fylkkasuohkanii. Bálvalusdoarjja juhkojuvvo 10 % dan mielde gallii sámegillii fylkkasuohkanis lea ovddasvástádus, ja 30 % dan mielde galle suohkana fylkkas leat sámegiela hálddašanguovllus.

4.5 Sámegielaid ovdánahttin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Álbtot sámasta, oahppa ja ovddida sámegielai.

Sámegielain leat iešguđetlágán dárbbut ja hástalusat ja Sámediggi oaidná stuorra ovddasvástadusa nannet sámi álbmoga giellaovdánahttinvejolašvuodaid buot guovlluin. Dan bargui bidjá Sámediggi NAČ 2016:18 Váibmogiela evttohusaid vuođđun, gos ávžžuhuvvo ángiruššat mánáid ja nuoraid várás. Sámediggi lea čuoldán eret suohkaniid ja fylkasuohkaniid giellaovddidanbarggu guovttegielalašvuodadoarjagis, nu ahte vuoruha eanet resurssaid mánáid ja nuoraid giela nannemii.

Doarja sámi giellaguovddážiidda lea vuoruhuvvon dasa ahte láhčit giellakurssat ja giellaarenat báikkálaččat iešguđege dásíide. Sámi álbtot galgá sáhttit searvat doaimmaide ja dakko bokte sihke oahppat ja geavahit sámegielai árjjalaččat buot servodatsurggiin. Maiddái giellaguovddážat galget beassat čohkket ja almmuhit sámi báikenamaid.

Sámegielaid nannema ja ovddideami várás lea dehálaš ahte gávdnojít árjjalaš báikkálaš servodagat. Go báikegottiin leat máŋgalágan gielladoaibmabijut, de šaddet fálaldagat álbmogii báikkálaččat ja leat vuođđun árjjalaš giellabirrasii. iešguđetge giellaguovlluin lea gielladásis stuora erohus, danne lea dehálaš heivehit gielladoaimmaid iešguđetge guvlui.

Servodagas lea stuorra dárbu sámegielat fágabargiide buot surggiin. Vai boahtteáiggis nákce rekrutteret eanet sámegielat fágaoibmuid geat hálldašit giela bures sihke čálalaččat ja njálmmálaččat, de Sámediggi juolluda stipeandda joatkkaskuvlaohppiide geain lea sámegiella fágan. Oččodan dihte eanet sámegielat fágabargiid lulli-, julev- ja márkosámi guovluide, de Sámediggi juolluda dasa lassin stipeandda studeanttaide geat váldet alitoahpu lullisámegielas ja julevsámegielas, ja márkosámi studeanttaide geat váldet alitoahpu sámegielas.

Riektačállinrávagirji davvisámegillii almmuhuvvui 2016:s. Dát lea ávkkálaš girji sihke girječálliide, jorgaledđiide ja earáide geat čállet davvisámegillii. Dákkár girji lea ráhkaduvvon julevsámegielai várás. 2022:s áigu Sámediggi álggahit riektačállinrávagirji ráhkadeami máttasámegielai várás. Dát lea ovttasbargu Ruota Sámedikkiin.

Sámediggi atná davviríkkalaš giellaovttasbarggu dárbašlažjan sámegielaid oktasaš vuodu seailluheami dáfus. Davviríkkalaš giellaovttasbargu lea deatalaš giellageavaheami lasiheami dáfus. Sámi Giellagáldu ásahuvvo bissovaš oktasaš fágaorgánan sámi giellaáššiin Norgga beale Sámedikki oktavuhtii 2022:s. Sámi Giellagáldus lea ovddasvástadus sámegielaid gielladikšumis. Sámi Giellagáldu galgá doaibmat oktasaš áššidovdi fágaorgánan áššiin mat gusket sámi čállingielaid normeremii. Dát guoská terminologija ja čállinnjuolggadusaid normeremii.

4.5.1 Čoahkketabealla - sámegielaid ovdánahttin

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
10101 Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarja	14 903	14 545	358	2,5 %
10151 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarja	1 450	1 416	34	2,4 %
Sámi giellavuovddážat - njuolggodoarja	28 892	25 989	2 903	11,2 %
14501 Giellaguovddážid deaivvadeapmi - konferánsa	100	100	0	0,0 %
12101 Stipeanda joatkaskuvllaohppiide	3 000	3 000	0	0,0 %
12102 Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuđot doarja	400	400	0	0,0 %
13501 Julevsámeigela ja lullisámeigela riektačállingirji - prošeakta	100	200	-100	-50,0 %
13001 Sámi giellagáldu - šiehtadus	5 258	5 500	-242	-4,4 %
12010 Dokumenterendoaimmat - ohcanvuđot doarja	1 200	0	1 200	-
12020 Sámi giellavahkku doaimmat - ohcanvuđot doarja	900	0	900	-
12030 Giellaovddidandoaimmat - ohcanvuđot doarja	2 800	0	2 800	-
12040 Sierra gielladoaimmat julev-, lulli- ja márkosámi guovlluide - ohcanvuđot doarja	1 000	0	1 000	-
11300 Stipeanda sámeigela digitálala sisdoalu buvtadeapmái	0	100	-100	0,0 %
12001 Giellaprošeavttat - ohcanvuđot doarja	0	7 434	-7 434	-100,0 %
14701 Giellamovtiidahttinbálkkášupmi	0	100	-100	0
13601 Sámi báikenammabálvalusat - prošeakta	0	300	-300	0
Submi	60 003	59 084	919	1,6 %

a) Giellaprošeavttat leat 2022:s sirdojuwon ohcanvuđot doarjagiidda Dokumenterendoaimmat, Giellaovddidandoaimmat ja Sámi doaimmat julev-, lulli ja már guovluin.

4.5.2 Suohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
10101 Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarja	14 903	14 545	358	2,5 %
Submi	14 903	14 545	358	2,5 %

Doarjaortnega miittomearri - Suohkaniid giellaovdánahttinbargu

- Suohkanat láhččet dili gielladoaimmaid bokte vuoi earenomážit mánát ja nuorat, ja maid eará ássit suohkanis besset sámástit.

Sámeigela hálldašanguovllu suohkanat ožžot guovttagielatdoarjaga ja ovdánahtindoarjaga.

Ovdánahtindoarja galgá suohkaniid 3-jagi giellaplánaid vuodul geavahuvvot nannet sámeigela dili mánáidgárddiin ja skuvllain. Doarja ii galgga adnot suohkana láhkageatnegahtton doaimmaide, muhto liigedoaimmaide suohkana sámi mánáid sámeigielaid nannemii ja ovddideapmái.

4.5.3 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
10151 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarjja	1 450	1 416	34	2,4 %
Submi	1 450	1 416	34	2,4 %

Doarjaortnega mihttomearri - Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu:

- Fylkkasuohkanat nannejit ja ovddidit sámegiela gielladoaimmaid bokte.

Sámegiela hálldašanguovllu fylkasuohkanat ožžot guovttagielatdoarjaga ja ovdánahtindoarjaga.

Ovdánahtindoarjaga galgá atnit liigedoaimmaide sámegielaid nannemii ja ovddideapmái.

4.5.4 Sámi giellaguovddážat - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
10201 Sámi giella- ja kulturg. Porsáŋgu gielda	1 092	1 066	26	2,4 %
10202 Giellasiida - Sámi giellaguovddáš - Gáivuna suohkan	1 092	1 066	26	2,4 %
10203 Árran julesáme guovdásj	1 092	1 066	26	2,4 %
10204 Várdobáiki sámi guovddáš	1 092	1 066	26	2,4 %
10205 Isak Saba guovddáš - Unjárgga gielda	1 092	1 066	26	2,4 %
10206 Deanu giallagáddi - Sámi ealáhus- ja guorahallanguovddáš (SEG)	1 092	1 066	26	2,4 %
10207 Gáisi Giellaguovddáš - Romssa suohkan	1 092	1 066	26	2,4 %
10208 Aajgeje, Røros - Trøndelága fylkkasuohkan	1 245	1 216	29	2,4 %
10209 Álttá Sámi Giellaguovddás	1 092	1 066	26	2,4 %
10210 Ástávuona giellagoahtie - Loabágá suohkan	1 092	1 066	26	2,4 %
10211 Gielem nastedh - Snåasen tjetelte	1 345	1 216	129	10,6 %
10212 Gielearenie - Raavrjhijke tjetelte	1 245	1 216	29	2,4 %
10213 Omasvuona giellaguovddáš - Omasvuona suonkan	1 092	1 066	26	2,4 %
10214 Giellagiisá - Guovdageainnu suohkan	1 092	1 066	26	2,4 %
10215 Oslo sámi viessu	1 092	1 066	26	2,4 %
10216 Návuona giellaguovddáš - Návuona suohkan	1 092	1 066	26	2,4 %
10217 Stormen giellaguovddáš	1 087	0	1 087	-
10218 Saemien giele- jih kultuvrejarnge - Sjíti Jarnge	1 087	0	1 087	-
10250 Aktivitehtadoarjja	8 687	8 483	204	2,4 %
Submi	28 892	25 989	2 903	11,2 %

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi giellaguovddážat

- Sámi giellaguovddážat oainnusmahttet sámevuoda, ja sii oahpahit ja ovddidit sámegielaid doaimmaid bokte.

Sámi giellaguovddážat leat deatalaš aktevrat sámegielaid nannen- ja ovdánahttinbarggus báikkálačcat. Giellaguovddážat doibmet sámi giellaoahpahusa guovddážin skuvlla olggobealde. Dat ráhkadir maiddái giellafálaldaga erenoamážit mánáid ja nuoraid várás, ja váikkuhit ollu ja deatalaš giellaarenaid ovddideami. Aktivitehtadoarjagiin lágidit/láhčet giellaguovddážat giellaoahpahusa ja giellaarenaid. Doarjaortnega ulbmilin lea addit vejolašvuoda čađahit dáid doaimmaid ovttas

Sámedikkiin ja lagaš birrasiin buoremus vuogi mielde. Sámediggi hálida áiggi mielde geahčadit vejolašvuoda addit giellaguovddážidda dihto barguid.

Sámi giellaguovddážat leat Sámedikki deataleamos ovttasbargoaktevrrat barggus sámegiela loktemis, ja Sámi giellavahkku čađaheamis. Danne addá Sámediggi 50 000 ru liigedoarjaga guđege giellaguovddážii Sámi 2022 giellavahku čađaheapmái. Dasa lassin addá Sámediggi 2022:s doarjaga 100 000 ru Gielem nastedh:ii, Snoasas, Sámi giellavahku válodoaluid plánemii ja čađaheapmái 2022:s.

Giellaguovddážat leat maid mielde duođašteamen guovllu historjjá, suopmana ja báikenamaid registreremiin ja duođašteamen. Sámediggi áigu vuoruhit báikenammabarggu máttasámi guovlluin 2022:s. Sámi giellaguovddážat Gielearenie, Gielem nastedh ja Aajege ožžo 2021:s jahkái lasáhusa 150 000 ru guhtege sámi báikenamaid dokumenteremii ja čohkkemii. Dát juolludus bisuhuvvo maiddái 2022:s, go bargu ii leat gárvistuvvon. Bargu galgá čađahuvvot Sámedikki mearridan njuolggadusaid mielde. Dehálaš lea ahte giellaguovddážat duođaštanbarggus ohcalit ovttasbarggu eará ásahusaiguin mat maiddái barget kulturmuittuid ja árbedieduid duodaštemiin, nugo ovdamearkka dihtii museaiguin. Dát doaibmabidju čatnasa Váibmogiella čuovvuleapmái.

4.5.5 Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - konferánsa

Oktii jagis lágora Sámediggi ovttas giellaguovddážiiguin giellaguovddášdeaivvadeami buot sámi giellaguovddážiid várás. Deaivvadeami ulbmilin lea lonohallat vásihuaid ja jurdagiid, juohkit gelbbolašvuoda ja dasto viidáset ovddidit giellaguovddážiid. Giellaguovddášdeaivvadeapmi galgá nannet ovttasbarggu Sámedikki ja giellaguovddážid gaskka, ja giellaguovddážiid gaskka. Sámediggi ávžžuha sámi giellaguovddážid neahntaovttasbargui, ovttasdoibmat digitála doaluid ektui, ja sámegielat ávdnasiid juohkima ektui.

Dán seminárii várrejuvvo 100 000 ru 2022:s

4.5.6 Dokumenterendoaimmat - ohcanvuđot doarjja

	(duhaiid mielde)		
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021
12010 Dokumenterendoaimmat - ohcanvuđot doarjja	1 200	0	1 200
Submi	1 200	0	1 200

Doarjaortnega mihttomearri:

- Organisašuvnnat čohkkejit ja almmuhit báikenamaid, sániid ja árbevirolaš dieđuid.

Vuoruheamit:

- Sámi báikenamaid čohkken ja gaskkusteapmi.
- Terminologijaprošeavttat.
- Ráhkadir sátnegirjjiid sámegillii.

Dán ortnegii várrejuvvo 1 200 000 ru. 2022:s.

4.5.7 Sámi giellavahkku doaimmat - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
12020 Sámi giellavahkku doaimmat - ohcanvuđot doarjja	900	0	900	-
Submi	900	0	900	-

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Giellaberošteaddjit čalmmustit ja nannejit sámegiela geavaheami Sámi giellavahku áigge.

Vuoruheamit:

- Sámi gielladoaibmabijut main fokuserejuvvoit erenoamážit giella, sánit ja doahpagat mat gullet sámi árbedieđuide mat čađahuvvoit Sámi giellavahku oktavuođas.

Dán ortnegii várrejuvvo 900 000 ru. 2022:s.

4.5.8 Giellaovddidandoaimmat - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
12030 Giellaovddidandoaimmat - ohcanvuđot doarjja	2 800	0	2 800	-
Submi	2 800	0	2 800	-

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Organisašuvnnat ovddidit ja oahpahit sámegielaid.

Vuoruheamit:

- Ráhkadir sámegielat applikašuvnnaid ja spillaid.
- Jorgalit applikašuvnnaid ja spillaid sámegillii.
- Sámegielkurssat rávisolbmuiđe.
- Sámi giellaarenat.
- Biibalteavsttaid jorgaleapmi mätta- ja julevsámegillii.
- Sámegielat digitála arenat mánáide ja nuoraide, nugo ovdamemarkka dihtii e-valáštallan ja sosiála mediat.
- Giellaovddidandoaimmat giellaguovddážiid várás mat leat ásahanmuttus.
- Rádjerasttildeaddji giellaovttasbargu.

Dán ortnegii várrejuvvo 2 800 000 ru. 2022:s.

4.5.9 Sierra gielladoaimmat julev-, lulli- ja márkosámi guovlluide - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
12040 Sierra gielladoaimmat julev-, lulli- ja márkosámi guovlluide - ohcanvuđot doarjja	1 000	0	1 000	-
Submi	1 000	0	1 000	-

Doarjaortnega mihttomearri

- Giellaguovddážat ja organisašuvnnat ovddit sámegielaid julev-, lulli- ja márkosámi guovlluin.

Vuoruheamit:

- Hábmet modeallaid vai ovta regiovnna giellaresurssat ovttasráđiid sáhttet buoridit giellaoahpahusa.
- Gielalaš doarjia guovtti ja mánggagielat mánáid fuolaheddjiide, nugo sámegiel kurssat ja giellalávgumat.
- Doaibmabijut mat ovdánahttet sámeigiela julev-, mátta- ja márkasámi guovllus.

2018 válddii Sámediggi badjelasas ovddasvástádusa hálldašit ruđaid mat dán rádjai ledje lulli-, julev ja márkosámi gielladoaibmabijuide juolluduvvon Norlánnda fylkasuohkana bokte.

Dán ortnegii várrejuvvo 1 000 000 ru. 2022:s.

4.5.10 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuđot doarjja

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
12101 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide	3 000	3 000	0	0,0 %
Submi	3 000	3 000	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide:

- Joatkkaskuvllain ohppiin lea sámeigella fágasuorggis.

Movttiidahttin dihtii nuoraid válljet sámeigela fágan joatkkaskuvllas, juolluda Sámediggi stipeandda ohppiide geain lea sámeigella fágasuorggis. Oahppit geat válljejit sámeigela vuosttašgiellan vuoruhuvvojit bajimussii.

4.5.11 Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuđot doarjja

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
12102 Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuđot doarjja	400	400	0	0,0 %
Submi	400	400	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Giellastipeanda alit ohppui:

- Studeanttat válljejit alit oahppu iešguđetge sámegielain.

Vuoruheamit - Giellastipeanda alit oahpu:

- Alit oahppu mátta- ja julevsámegielain.
- Alit sámi giellaoahppu studeanttaide márkasámi guovllus.

4.5.12 Lullisámeigela riektačállingirji - prošeakta

Riektačállinrávvagat leat geabbilis ja buorit reaiddut lullisámi riektačállimii. Čujuhit gihppaga njuolggadusaide ja geavahit daid ovdamearkkaid lea buorren yeahkkin sidjiide geat dárbbašit

vástdusaid čálindiella hárrái, ovdamearkka dihte gaskamearkkaid, iešguđetlágán čálamearkkaid ja sátnejuohkima geavaheamis. Girji lea ávkkálaš lullisámegiela ovdáneapmái.

Dán prošektii várrejuvvo 100 000 ru 2022:s.

4.5.13 Sámi Giellagáldu - šiehtadus

Sámediggi lea jahkásacčat šiehtadallan Suoma ja Ruota beale sámedikkiiguin Sámi Giellagáldu ruhtadeamis Giellagáldu mearrádusaid mielde. Sámi Giellagáldu ruhtadanšiehtadus lea Sámedikki deataleamos gaskaoapmi sámegielaid terminologija ja čállinnjuolggadusaid normeremis. Sámediggi šiehtadii 2021 borgemánus Sámi Giellagáldu doaimma ruhtadeamis jahkái 2022.

Sámi Giellagáldu lea iešheanalis doaibma maid Suoma, Ruota ja Norgga sámedikkit leat ásahan. Geavatlaččat ja hálddahuuslaččat lea Sámi Giellagáldu Norgga sámedikki vuollásaš, muhto dan jođihá sierra stivra mas buot golmma sámedikkis lea seamma váikkuhanfápmu.

Sámi Giellagáldu lea sámi álbmoga oktasaš davvirikkalaš fágaorgána sámi giellaáššiin. Sámi Giellagáldus lea ovddasvástádus davvirikkalaš sámi giellaovttasbarggu oktiordnemis, nannemis ja ovddideames. Sámi Giellagáldu ulbmilin lea suodjalit ja ovddidit sámi čállingielaid ja hállangielaid kulturábbi, ja suodjalit, nannet ja ovddidit sámegielaid seammás go válđojuvvoj vuhtii sierra sámegielaid dárbbut, hástalusat ja resurssat.

Sámi Giellagáldu ásaheapmái ja doaimmaheapmái várrejuvvo 5 258 000 ru 2022:s.

4.6 Giellalokten - Váibmogiella čuovvuleapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámegielat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat.

Sámediggi mearridii Sámedikki strategijaid sámegielaid várás juovlamánu 2018 - Giellalokten (060/18). Dat strategija lea Sámedikki ollslaš čuovvoleapmi NAČ 2016: 18 Váibmogielas. Giellaloktemis leat sihke doaibmaevttohusat mat leat vižžon Váibmogielas, ja doaimmat mat lunddolaččat gullet Váibmogielas evttohusaide. Giellalokten lea guhkesáiggi giellaáŋgiruššan, dat lea sektorristideaddji ja guoskaha buot servodatsurggiid. Strategijaid mihttomearri lea ahte sámegielat ja dárogiella galget leat ovttadássásaš ja ovttárvosaš gielat servodagas. Višuvdnan lea ahte sámegielat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat. Giellaloktema álggaheapmi ja doaimmaid čáðaheapmi álggahuvvui 2019:s, ja joatká mánga jagi ovdds. Sámi giellavahkku lea okta oassi Giellaloktemis. Oassálästtin dása viidu jagis jahkái, ja Sámediggi háliida joatkit doaibmabijuin mii váikkuha sámegiela loktema ja čalmmusteami. Miehtá riikka serve oallugat sámi giellavahkku, ja oallugat dadjet ahte dat berre lágiduvvot juohke jagi.

4.6.1 Čoahkketabealla - Váibmogiella

(duhaiid mielde)

		Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
13701	Giellabálgát - nationálá lohkan- ja čállin strategija - njuolgodoarja Sámi Lohkanguovddažii	a) 1 900	500	1 400	280,0 %
13713	Digitála fálaldat mánáide ja nuoraide - prošeakta	150	0	150	-
13704	Sámi giellavahkku - prošeakta	700	800	-100	-12,5 %
13705	Sámi giellaguovlu - prošeakta	400	200	200	100,0 %
13709	Rekrutterenstrategijat - njuolgodoarja Sámi joatkaskuvlla ja boazodoalloskuvlii	500	500	0	0,0 %
13710	Sierra rekrutterendoaibmabijut máttá- ja julevsámegielas - prošeakta	b) 400	1 800	-1 400	-77,8 %
13702	Rájárasttideaddji mánáidgárde- ja skuvlaovttasbargu - prošeakta	0	300	-300	-100,0 %
13703	Váidalanortnet, bearráigeahču ja sámi giellaáittardeaddji - prošeakta	0	650	-650	-100,0 %
13706	Bihtán- ja ubmisámegiela gielladili čielggadeapmi - prošeakta	0	100	-100	-100,0 %
13707	Ovddidanprógrámma sámegielaid várás - prošeakta	0	300	-300	-100,0 %
13708	Nammafágalaš arkiiva - prošeakta	0	400	-400	-100,0 %
Submi		4 050	5 550	-1 500	-27,0 %

a) 2021: s lei doaibmabidju prošeakta.

b) 1 700 000 ru lea sirdojuwon hálldahusdássái. Postii lasihuwwui muđui 300 000 ruvnnuin.

4.6.2 Giellafálaldat mánáide ja nuoraide

Min deataleamos bargun lea fállat mánáide ja nuoraide giellavejolašvuoda. Mánát ohppet giela dan rájes go riegádit, ja vánhemat ja bearáš leat máná deataleamos bagadallit giela oahppamis. Vuodđu gillii biddjojuvvo mánnavuođas, goas buorit ja oadjebas doarjaleaddjat ja rávisolbmuid oktavuhta leat deatalaččat mánáid giellaoahppamis. Danne lea eaktun ahte mánát gullet ja geavahit sámegielaid mánáidgárddis, skuvllas ja muđui árgabearivvis. Giellateorijain deattuhuvvo man deatalaš lea ovddidit mánáid doabaaddejumi, sátneriggodaga, cealkkarákhadeami ja giellageavaheami dan rájes go leat smávvá. Máná giellaoahppan bidjá vuodu olles eallimii, ja buorre giellabiras lea dieinna lágiin áibbas vealtameahttun giellaoahppamis. Deatalaš lea hukset nana ja buriid giellabirrasiid, mat addet vejolašvuoda oahppat ja geavahit giela báikkálaš birrasis.

4.6.2.1 Giellabálgát - nationálá lohkan- ja čállin strategija - prošeakta

Doarjaortnega mihttomearri:

- Mánáin ja nuorain lea buorre lohkan- ja čállingelbbolašvuohta sámegielas.

Ráđdehus lea ráhkadan ja čađahan nationálá lohkan ja čállin strategija – Giellabálgát 2016-2019. Strategija ulbmilin lea nannet mánáidgárddiit giellabirrasa, oktavuđa mánáidgárddi ja skuvlla giellabarggu gaskka, nannet oahpaheddiit gelbbolašvuoda gielas, lohkamis ja čállimis, johtileappot fuomášit giellaváttisvuodaaid, unnidit ohppiid meari geain leat fuones lohkan- ja čállingálggat ja laskadit ohppiid meari geain leat hui buorit lohkan- ja čállingálggat. Dat mii lea erenoamáš dainna strategijain, lea ahte vuosttaš gearddi vuogádatlaččat ja ollislaččat ángiruššat gielain, lohkamiin ja čállimiin sihke mánáidgárddis ja skuvllas, ja ahte ráhkaduvvojat geavahussii ja máhttui vuodđuduvvon digitála gelbbolašvuodabáhkat maid mánáidgárddit ja skuvllat sáhttet njuolga váldit atnui báikkálaš

ovddidanbarggus. Strategijai gullet mánáidgárddiid ja skuvllaaid čalmmustančoagganeamit, neahttavuđot gelbbolašvuodabáhkat ja doarja gielldaid báikkálaš ovddidanbargui.

Doaibmabidju lea álggahuvvon 2020:s ja joatká jagi 2023 mielde. Sámediggi áigu, ovttasbargguin earáiguin, joatkit Giellabálgáid ovddidan- ja heivehanbarggu sámegielalaide.

Biddjojuvvo kr 1 900 000 dán ulbmilii 2022:s.

4.6.2.2 Digitála fálaldat mánáide ja nuoraide - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Buorre digitála sámegielat diehtojuohkinfálaldat mánáide ja nuoraide.

Mediafálaldat mánáide ja nuoraide lea rievdamin, ja deatalaš lea ahte sámegielat mediafálaldat čuovvu servodatdárbbuid ja čuovvu teknologalaš ovdáneami. Dárbašuvvo girjás ja buorre fálaldat mas sisdoallu lea seamma dásis go dárogieliidda, ja ferte fuolahit ahte dát lea geavaheddjiid olámmuttus. Dárbašuvvo sierra portála gosa buot dieđut mat leat relevánta sámi mánáide ja nuoraide leat čohkkejuvvon. Bargu 2022:s galgá buktit albmosii geavaheddjiid dárbbu ja háliidit go dán lágan diehtovuođu. Dárbu lea maiddái ohcalit ovttasbargoguimmiid ja čielggadit sierra čovdosiid boahtteáiggi digitála doaimma várás. Prošeakta bistá máŋga jagi.

Jagis 2022 várrejuvvo 150 000 ru ulbmilii.

4.6.3 Oainnusmahttin ja ovttasbargu

Giela oainnusmahttin lea gullevašvuoda, leahkima ja dohkkeheami symbola. Sámegiella ja dárogiella leat almmolaš gielat Norgga bealde Sámis. Das fuolakeahttá, eai leat sámegiella ja dárogiella ovta árvvus ja dásseárvvus dáláš servodagas. Dat go sámegielat oidnojít servodagas lea dehálaš sámi álbmogii, sihke sidjiide geain lea sámegiella eatnigiellan ja sidjiide geat háliidit oahppat sámegielaid. Dat sihke lokte giela stáhtusa, ja addá sámi álbmogii dovddu ahte sin gielat ja kultuvra dohkkehuvvojít.

Giella oainnusmahttojuvvo čielgasepmosit čállingiela bokte. Giella mii lea oidnosis lea deatalaš veahkkeneavvu giellaoahpahusas, seammás go gillii addojuvvo árvu. Danne lea deatalaš láhčit diliid nu ahte čállingiella eanet geavahuvvošii.

4.6.3.1 Sámi giellavahkku - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Sámegielat oidnojít ja gullojít báikkálaččat, regionála ja nationála dásis Sámi giellavahkus.

Sámegielaid čalmmusteapmi lea guovddáš oassi Giellaloktemis, ja mii oaidnit ahte lea dárbu searvahit ja ovttasbargat iešguđege aktevrraiguin vai sámegielat oidnojít servodagas. Sámediggi váldá álgaga jahkásaččat sámegielaid čalmmusteamis Sámi giellavahku bokte. Mii áigut hásttuhit ja bovdet ealáhuseallima ja báikkálaš ja almmolaš aktevrraid leat veahkkin čalmmusteamen sámegielaid Sámi giellavahku oktavuođas. Dán barggus áigut mii maiddái geahččalit ovttas bargat nuorra sámegielagiiguin mat buvttadit sámi digitála sisdoalu.

Jagis 2020 várrejuvvo 700 000 ru ulbmilii.

4.6.3.2 Sámi giellaguovlu - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Ođđa doarjaortnet mii lea heivehuvvon iešguđege gielladiliide sámegiela hálldašanguovllu gielldain lea ásahuvvon ovdal jagi 2023.

Sámelága kapihtal 3 lea ođasmahttojuvvomin, ja galgá plána mielde meannuduvvot Stuorradikkis 2022:s. Lunddolaš lea ahte sámelága rievdadusaid geažil ráhkaduvvo ođđa doarjjamálle gielldaid ja fylkkagielldaid guovttagielatvuodadoarjagii sámi giellaguovllus. Barggus ođđa doarjjamálliin dárbbasuvvojtit čielggadeamit ja iešguđege meroštallanvuodđu. Prošeavtta ulbmilin lea váldoáššis ráhkadir evttohusa doarjjamállen.

Jagis 2022 várrejuvvo 400 000 ru ulbmilii.

4.6.3.3 Bihtán- ja ubmisámegiela gielladili čielggadeapmi - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Doaibmabidjoplána ráhkadeapmi iešguđege gielaid várás.

Gielladili čielggadusain ubmi-, bihtán- ja nuortalašgielaid várás ovddiduvvojtit iešguđege evttohusat doaibmabidjun gielaid nannemii. Bargu 2022:s lea váldoáššis rapporttaid čuovvuleapmi doaibmabidjobáhkaid ráhkadeami bokte iešguđege gielaid várás, ja čoahkkimat iešguđege giellaguovlluguin. Sámediggi áigu čuovvulit dán barggu.

4.6.3.4 Ovddidanprógrámmaid čuovvuleapmi móttá- ja julevsámegielaid várás.

Prošeavtta mihttomearri:

- Ovddidanprógrámmaid ráhkadeapmi móttá- ja julevsámegielaid várás.

Bargu móttá- ja julevsámegielaid ovddidanprógrámmaid ráhkademiin álggahuvvo 2021:s. Bargguin jotkojuvvo 2022:s ja vurdojuvvo ahte ovddidanprógrámmat ovddiduvvojtit Sámedikki dievasčoahkkimii 2022:s. Čuovvolangolut leat oassin háld dahusa bušeahdas.

6.6.3.4 Barggu čuovvuleapmi sámi giellaáittardeaddji čielggademiin

Prošeavtta mihttomearri:

- Sámi giellaáittardeaddji ásaheapmi.

Doaibmabidju lea álggahuvvon 2021:s. Čielggadus sámi giellaáittardeaddjis gárvána 2022:s. Raporta galgá leat vuodđun bargui viidáseappot sámi giellaáittardeaddji ásaheamis. Čuovvolangolut leat oassin háld dahusa bušeahdas.

4.6.4 Rekrutteren ja gelbbolašvuoda buorideapmi

Sámi giellagelbbolašvuoda väilun lea stuorra hástalussan buot servodatsurggiin. Ollislaš ángiruššan sámegielat bargiid rekrutteremis, ja oahpahusfálaldat sámegielas studeanttaide ja fágaolbmuide lea áibbas vealtameahttun dárbbu gokčamii servodagas.

Boahtteáiggis ferte ángiruššat gelbbolašvuoda buoridemiin sámegielain ja sámi kultuvrras buot servodatsurggiin, nuoraid rekrutteremiin oahpahussii sámegielain, ja sámegielagiid rekrutteremiin iešguđege fágaoahpuide. Deatalaš lea ahte álggahuvvojít rekrutteren- ja gelbbolašvuoda bajidandoaibmabijut, vai mii sáhttit dustet hástalusa giellagelbbolašvuoda väiluma ektui boahtteáiggis.

4.6.4.1 Rekrutterenstrategijat – njuolggodoarja Sámi joatkkaskuvla ja boazodoalloksuvlii

Prošeavtta mihttomearri:

- Lasihit ohcciidlogu geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuhta mánáidgárde- ja oahpaheaddjioahpuin.

Sámi servodagas leat stuorra hástalusat go guoská sámegielat bargiid rekrutteremii geat máhttet davvi-, julev- ja máttasámegiela. Váilot hui ollu oahppan fágaolbmot geain livčii gelbbolašvuhta sámegielain ja sámi kultuvrras iešguđege servodatsurggiin, erenoamážit váilot ollu oahpaheaddjít ja mánáidgárdebargit. 2021 ráhkaduvvui PwC raporta «Sámedikki rekrutterenstrategijat sámi servodaga várás». Dát doaibmabidju lea čuovvolandoaibmabidju ášši «Sámedikki rekrutterenstrategijat sámi servodaga várás» boahtte dievasčoahkkinmeannudeamis.

Riikarevišuvnna rapportas sámi oahpahusa birra oidno ahte sámegielat oahpaheddjiid ja mánáidgárdebargiid rekrutteren lea stuorra hástalussan oahpahusas. Njuolggodoarja galgá mannat strategalaš bargui oččodit ohppiid geain lea sámegiella fágasuorggis ohcat mánáidgárde- ja oahpaheaddjiohppui. Ulbmilin lea áiggi mielde rekrutteret studeanttaid mánáidgárde- ja oahpaheaddjiohppui.

Dán prošektii várrejuvvo 500 000 ru 2022:s.

4.6.4.2 Sierra rekrutterendoaibmabijut mática- ja julevsámegielas - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Gávdno fierpmádat lulli- ja julevsámi giellabargiide ja pedagogaide.

Váibmogielas deattuhuvvo gielladilli mática- ja julevsámi guovllus, ja erenoamáš doaibmabidjodárbut dán guovlluin čuvgejuvvojít. Dárbu mii dávjá ovddiduvvvo lea fierpmádatdárbu ásahusaid gaskka guovlluin, oktiordinndoainba ásahusaid ja fágalaš ráđđeaddima gaskka.

Nannen dihtii rekrutterenbarggu mática- ja julevsámi guovllus, lea Sámediggi ásahan guokte ođđa virggi mat galget bargat dainna. Virggit leat biddjojuvvon Snoasai ja Ájluktii. Dát virggit ruhtaduvvvojít 2022 hálddahušbušeahas.

Sámediggi várre ruđaid giella- ja oahpahuskonferánssaide mat váikkuhit fierpmádaga ásaheami giellabargiid ja pedagogaid várás ja váikkuhit gielladoibmabijuid oktiordnema.

Jagis 2022 várrejuvvo 400 000 ru ulbmilii.

4.6.4.3 Rájáid rastá mánáidgárdi ja skuvlaovttasbargu

Oktasaš davviríkkalaš bargojoavku mas lea leamaš bargun ráhkadit rapportta rájá rastá oahpahusovttasbarggus, lea gárvistán raporttas, «Oktasaš árvovuođdu ja bajit doaibmaprinsihpat bajásgeassimii ja oahpahussii miehtá Sámi». Čuovvuleapmi 2022:s lea čilgejuvpon kapihtalis 5.11.5 Rájáristtideaddji sámi oahpahus, oahpponeavvut - prošeakta.

4.6.4.4 Nammafágalaš arkiiva

Prošeavtta mihttomearri:

- Ásahit sámi nammafágalaš arkiivva vai nammaávdnasat livčče álkidit olámuttus.

Sámi arkiivvain lea álggahuvvon ovttasbargu geahčadan dihtii vejolašvuoda ásahit sámi nammafágalaš arkiivva. 2022:s čuovvuluvvo bargu hálddahusas, ja dasa eai biddjojuvvo sierra ruđat 2022:s.

5 Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan



Riikkain gos

gávdnojít čearddalaš, oskkoldatlaš dahje gielalaš unnitlogut dahje olbmot geat gullet eamiálbmogii, de mánás, gií gullá dáidda unnitloguide dahje eamiálbmogii, ii galgga gieldit vuo-igatvuoda ovttas eará miel-lah-tuiguin geat gullet su jokvui, eallit nu ahte dat dávista sin kultuvrii, dovddastit gulleavođuoda iežaset oskkoldahkii, eallit oskkol-daga mielede dahje geavahit iežaset giela. .

(ON konvenšvnna artihkal 30
máná vuoigatvuodaid birra)

1. Eami-álbmogiin lea riekти vuodđudit ja hálldašit sin oahpahusvuogádaga ja ása-husaid mat fállet oahpahusa sin iežaset gillii, dakkár vuogi mielede mii heive sin kultuvrralaš oahpahus-ja oahppomálliide.

2. Eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmuin, erenoamážit mánáin, lea vuoigatvuhta visot oahpahusa dásíide ja oahpahushámiide mat stáhtas leat, vea-la-heami haga.

3. Stáhtat galget, ovttasráđiid eamiálbmogiüguin, álggahit beaktulis doaimmaid nu ahte eamiálbmogiiida gullevaš ovttaskasolbmot, erenoamážit mánát ja sií guđet ásset servodagaset olggobalde, ožžot vejolašvuoda oažžut oahpahusa iežaset kultuvras ja iežaset gillii.

Servodatmihttú:

- Sámi servodagas lea máhttú, gelbbolašvuohta ja gálggat maiguin suodjala, sihkkarastá ja ovdánahttá sámi giela, kultuvrra ja servodateallima.

5.1 Čoahkketabealla - Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Doaibmagolut	14 800	13 780	1 020	7,4 %
Njuolggodoarjja	3 370	3 334	36	1,1 %
Ohcanvuđot doarjja	42 113	44 530	-2 417	-5,4 %
Šiehtadus	9 000	6 000	3 000	50,0 %
Prošeakta	7 540	7 540	0	0,0 %
Konferánsa ja árvoštallan	0	0	0	-
Submi	76 823	75 184	1 639	2,2 %

Sámediggi áigumuš bargguin lea servodat mas máhttua lea vuodđun, ja gos máhttua, sámegielat ja árvvut leat geađgejuolgin. Sámi servodat mas máhttua lea vuodđun rievdá dađistaga ja ovdána árbedieđu ja dutkanvuđot máhtua ovttasdoaibmamis.

Sámi servodaga ovddideapmi min árvvuid vuodul gielalaččat ja kultuvrralaččat, eaktuda ahte sámi mánáidgárde- ja vuodđoskuvlafálaldagas lea alla kvalitehta.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte našuvnnalaš mánáidgárde-, oahpahus- ja oahppopolitihkas leat mihttomearit ja strategijat mat sihkkarastet sámi vuogatvuodaids ja kvalitativvalaččat buori oahpahus- ja oahppopolitihka.

5.2 Doaibmagolut - Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Bálká ja sosiála golut	a) 13 274	12 752	522	4,1 %
Eará doaibmagolut	1 526	1 028	498	48,4 %
Submi	14 800	13 780	1 020	7,4 %

a) Bálká- ja bargiidgolut ledje 2021:s kapihtala Hálldahusdássi vuolde.

Bajásšaddan- ja oahpahusossodagas leat golmma juhkosii:

- Mánáidgárddi juogus, 5 fásta bargi, 2 prošeaktabargi.
- Vuođđooahpahusa juogus, 10 fásta bargi, 1 prošeaktabargi.
- Alit oahpu ja dutkama juogus, 4 fásta bargi.

Bajásšaddan- ja oahpahusossodagas lea ovddasvástádus sihke politihkkaovdánahttimis ja hálldašanbargguin. Ossodat čuovvula barggus earret eará gulahallamiin, ovttasbargguin ja konsultašuvnnain eiseválddiigun joksan dihte servodatmihttomeari. Ossodat hálldaša doarjjaruđaid Sámedikki vuoruhemiid ja Sámediggeráđi njuolggadusaid mielde.

Sámedikkis lea oahpahuslága § 6-4 olis váldi revideret ja mearridit oahppoplánaid vuodđo- ja joatkaoahpahussii. Ossodaga ovddasvástádus lea Sámedikki oahpponeavvogouovddáža jođihit.

Ossodat hálldaša SáMOS ovdánahttinprošeavtta (Sámi mánát ođđa searvelanjain) 2018 cuoŋománuš 2023 cuoŋománnui.

5.3 Áŋgiruššansuorggit - Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan

Sámedikki áŋgiruššansuorggit bajásšaddamis, oahpahusas, oahpus ja dutkamis:

- Váldi, ovddasvástádus ja rollat mánáidgárddiin
- SáMOS Sámi mánát ođđa searvelanjain - ovddidanprošeakta 2018-2022
- Sámegielat mánát otná servodagas.
- Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis.
- Máhttu ja gelbbolašvuhta huksejtit boahtteáiggi mánáidgárddi.
- Skuvllaaid sámi sisdollui.
- Psykososiála oahppanbiras
- Oahpponeavvuide.
- Alit oahpu ja dutkama váldái, ovddasvástádussii ja rollaide.
- Oahppo- ja dutkanfálaldat.
- Rekruteremii sámi alit ohppui ja dutkamii.
- Sámi perspektiivva implementeren alit ohppui ja dutkamii

5.3.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan

	Bušeahitta 2022	Bušeahitta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
SÁMOS	4 390	0	4 390	-
Sámegielat mánát otná servodagas	6 824	11 197	-4 373	-39,1 %
Árbedieđut ođđa áiggis	7 813	7 630	183	2,4 %
Máhttu ja gelbbolašvuhta leat vuodđun boahtteáiggi mánáidgárddiide	150	150	0	0,0 %
Sámi sisdoalu skuvlas	3 727	3 200	527	16,5 %
Psykososiála oahppanbiras	1 000	1 527	-527	-34,5 %
Oahppuneavvut	35 269	35 250	19	0,1 %
Rekrutteren sámi alit ohppui ja duktamii	2 850	2 450	400	16,3 %
Submi	62 023	61 404	619	1,0 %

5.4 Váldi, ovddasvástádus ja rollat mánáidgárddiin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea duohta váldi sámi mánáidgárddiin ja mánáidgárddiin gos leat sámi mánát, lágaid ja lähkaásahusaid bokte, ja konsultašuvnnaid bokte.

Sámedikki váldi mánáidgárddiin lea dehálaš dasa movt dát suorgi goziha sámi servodaga dárbbu sámi mánáidgárddiid ja mánáidgárddiid gos leat sámi mánát, ovdáneami ja rámmaid.

Nannen dihtii sámi sisdoalu sámi mánáidgárddiin ja eará mánáidgárddiin gos leat sámi mánát, áigu Sámediggi 2022:s joatkit barggus gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guoskevaš aktevrraiguin, ja erenoamážit fokuseret NAČ 2016: 18 Váibmogiella čuovvuleami, rámmaplána implementerema mánáidgárddi sisdoalu ja doaimmaid birra (2017), barggu gelbbolašvuoda buoridemiin, kvalitehtabarggu mánáidgárddiin lagi 2030 guvlui ja vánhenperspektiivva.

5.5 SáMOS

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáidgárdepedagogikhka ja nana giellamállet leat vuodđun bargui sámi mánáidgárddiin ja mánáidgárddiin gos leat sámi mánát.

5.5.1 Čoahkketabealla - SáMOS

					(duhaiid mielde)
		Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
18501	Sámi mánát odđa searvelanjain - prošeakta	3 090	0	3 090	-
15101	Pilohttamánáidgárddiil gelbbolašvuoda lokten - njuolggadoarja Sámi allaskuvlia	1 300	0	1 300	-
Submi		4 390	0	4 390	-

Sámi mánát odđa searvelanjain ja pilohttamánáidgárddiil gelbbolašvuodalokten lei 2021:s ángiruššansuorggi Sámegielat mánát otná serwodaga vuolle.

SáMOS (Sámi mánát odđa searvelanjain) lea 5-jagi ovdánahttinprošeakta. Prošeavtta mihttomearri lea ovdánahttit sámi mánáidgárdefilosofija ja sámi mánáidgárdepedagogikhka, ja ovdánahttit nana giellamodeallaid sámi mánáidgárddiil geavaheapmái.

Prošeakta galgá odđa bargovuogi ovddidit, mii heive sámi jurddašanvuohkái iešguđet guovlluin Sámis, gos sámi árvvut leat pedagogalaš barggu vuodđun. Dáinna vuolggasajin galgá sámi árbemáhttu, sámegielat, sámi eallinvuohki, jurddašeapmi ja áddejupmi bargo- ja oahppanvugiin leat sámi mánáidgárddiil sisdoalu vuodđun.

Ovddidanbargu lea golmma oasis; gelbbolašvuoda buorideapmi maid Sámi allaskuvla čađaha ovddasmani mánáidgárddiin, dutkan dutkanásahusaid bokte ja ovddidanbargu SáMOS bokte.

Ovddasmannimánáidgárdeortnegis leat njeallje válljejuvvon sámi mánáidgárddi.

Ovddasmannimánáidgárddiil gelbbolašvuhta buoriduvvo Sámi allaskuvlla bokte, ja parallealla dáinna galgá čađahuvvot ovddidanbarggu mánáidgárddis. Pilohttamánáidgárddit galget bargat gelbbolašvuoda geahčcalemiin ja viidáset ovddidemiin, das mii čatnasa sámi kultuvrii, árbedieđuide ja sámi gillii teorehtalaččat ja geavatlaččat mánáidgárddis gos sámi árvvut ja nana giellamálliid geavaheapmi leat vuolggasadjin. Pilohttamánáidgárddit galget oažžut fágalaš doarjaga ja bagadusa olles ovddidanproseassa bokte. Pilohttamánáidgárddiil ovdánahttinbargui leat maiddái dutkan čadnojuvvot. Oasus- ja čuovusdutkama bokte galgá ovddidanbargu ovddasmannimánáidgárddiin duođaštuvvot. Bohtosat ovddidanbarggus ovddasmannimánáidgárddiin ja dutkan galget bidjat vuodđu sámi mánáidgárdefilosofijai, sámi mánáidgárdepedagogikhkii ja nana giellamálliide geavahussii sámi mánáidgárddiin.

SáMOS galgá bargat ovddasmannimánáidgárdeortnega vásihuaid ja bohtosiid viidáset ovddidemiin ja implementeremiin. Eará sámi mánáidgárddit ja mánáidgárddit gos leat sámi mánát galget oažžut fálaldaga gelbbolašvuoda bajideamis earret eará sámi mánáidgárdepedagogihkas ja pedagogalaš giellabarggus. Gelbbolašvuodabuoridanfálaldat galgá ovddiduvvot nu ahte dat lea álkidit olámmuttus buohkaid várás. SáMOS áigu ovttasbargat Sámi allaskuvllain ja earáiguin UH-suorggis oahpuid ovddideamis mat buoridit gelbbolašvuoda sámi mánáidgárdepedagogihkas ja mat addet oahppočuoggáid ja/dahje kursaduođaštusa.

Biddjojuvvo kr 3 090 000 prošektii 2022:s.

5.5.2 Pilohtamánáidgárddiid gelbbolašvuoda lokten - njuolgadoarjja Sámi allaskuvlji

Njuolgadoarjaga mihttomearri:

- Ovddasmannimánáidgárddit galget oažžut buoret gelbbolašvuoda sámi mánáidgárdepedagogihkas ja nana giellamálliid geavaheamis.

Sámedikkis ja Sámi allaskuvllas lea ovttasbargoprošeakta mii guoská dasa ahte pilohtamánáidgárddiide addit gelbbolašvuoda, man áigumuššan lea maiddái ovddidit gelbbolašvuodafálaldaga sámi mánáidgárdepedagogihkas.

Prošeakta lea čadnojuvvon Váibmogielä čuovvoleapmái.

Biddjojuvvo kr 1 300 000 dán ulbmilii 2022:s.

5.6 Sámegielat mánát otná servodagas

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánát ohpet sámegielat mánáidgárddis.

Sámi mánás lea riekti buori mánáidgárdebirrasii mii searvaha ja mas lea ovttárvosaš oktasašvuohta. Máná lihkostuvvama dihtii ferte son beassat ovddidit iežas sámi giela, sámi kultuvrra ja sámi identitehta. Árra ángiruššan ja heivehuvvon oahpahus sámi máná várás lea deatalaš buori oahppanbirrasa dihtii gos ii leat givssideapmi iige vealaheapmi. Buorre ja oadjebas mánáidgárdeárgabeaivi addá sámi mánái álššaid boahtteáigái.

Danne áiguge Sámediggi bargat láhkarievdadusain sámi mánáidgárdefálaldaga vuogatvuoda birra. Otná láhka (Lov om barnehager 2006) ii atte buohkaide geat háliidit vuogatvuoda sámegiel mánáidgárdefálaldaga oažžut.

Sámediggi áigu oččodit sadjái rámmaid pedagogalaš giellabarggu várás mánáidgárddiin. Ulbmilin lea ahte mánáidgárddiid giellabargu váldá vuolggasaji nana giellamálliin. Gelbbolašvuodaovdánahttindoaimmat fertejít heivehuvvot nu ahte sámi mánáidgárddiid bargit ohpet mo nana giellamodeallaiguin mánáidgárddis galgá bargat.

Doarjja lea okta máŋgga doaibmabijus mainna galggašii mihttomeari joksat mas sámi mánáidgárdefálaldagain lea sámi sisdoallu mii ovddida sámi mánáid ovdáneami, oahppama ja oahpu.

Sámedikki hálíida heivehit doarjaortnegiid nu ahte mánáidgárddit árjjalaččat sáhttet geavahišgoahtit nana giellamálliid, ja ahte mánát ožžot vejolašvuoda válljet sámegiela vuosttaš giellan go álget skuvlii.

PwC lea evalueren Sámedikki ohcanvuđot doarjagiid mánáidgárddiide. Evaluerema áššečuolbman lei: "Movt váikkuhit doarjaortnegat mánáidgárddiid ulbmila olaheapmái nu ahte sámi mánát šattašedje sámegielagin, ja mainna lágiin ortnega sáhttá rievdadit dahje nannet oažžun dihtii buoret ulbmilolahusa?" Evalueremis leat njeallje váldochástalusa doarjaortnega ektui:

- 1) Dárbu lea doaibmat čielgaseappot ulbmila ektui., 2) Doarjaga hábmen dakhá ahte lea gáibideaddji rekrutteret sámegielat gelbbolašvuoda., 3) Mánáidgárddit dárbašit eanet bagadusa ja fierpmádaga., 4) Ornet lea unnán dárboiskkaduvvon.

Raporttas rávvejuvvo ahte Sámediggi čielgaseappot cealkkašii ahte doarjagiid ulbmilin lea oččodit eanet sámegielat mánáid, ja ahte ortnegiid berre čohkat ja nannet, ahte gelbbolašvuhta mánáidgárddiin sámegielas ja kultuvras berrešii nannejuvvet ja ahte mánáidgárddit berrejít oažžut eanet deaivvadanbáikiid gos lonohallat vásihusaid. Sámediggi áigu čuovvulit rapportta rávvagiid. Eanjileappot muddemat dahkkojuvvojit njuolggadusain, go fas rávvagat mat gálibidit stuorát rievdadusaid válodojuvvojit mielde árvvoštallamii barggus guhkes áiggi plánemis Sámedikki barggus mánáidgárdesuorggis.

5.6.1 Čoahkketabealla - sámegielat mánát otná servodagas

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
17001 Dorjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuđot doarjaa	1 845	1 845	0	0,0 %
17010 Doarjagat prošeavtaide ja ovddidanbargguide - ohcanvuđot doarjaa	2 705	2 705	0	0,0 %
17020 Doarjaa pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjaa	1 540	1 540	0	0,0 %
15001 Julevsáme sámástahtte - Vuonak Mánájároj AS - njuolggodoarjaa	734	717	17	2,4 %
18501 Sámi mánát odđa searvelanjain - prošeakta a)	0	3 090	-3 090	-100,0 %
15101 Pilohtamánáidgárddiid gelbbolašvuoda lokten - njuolggodoarjaa Sámi allaskuvlii a)	0	1 300	-1 300	-100,0 %
Submi	6 824	11 197	-4 373	-39,1 %

a) Sámi mánát odđa searvelanjain ja pilohtamánáidgárddiid gelbbolašvuodalokten lei 2021:s árgiruššansuorggi Sámegielat mánát otná servodaga vuolde.

5.6.2 Doarjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuđot doarjaa

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
17001 Dorjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuđot doarjaa	1 845	1 845	0	0,0 %
Submi	1 845	1 845	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi giellaoahpahus mánáidgárddiin:

- Mánáidgárddit oahpahit sámi mánáide sámegiela.

Vuoruheamit - sámi giellaoahpahus mánáidgárddiin:

- Mánáidgárddit mat láhčet sámi giellaoahpahusa sámi mánáide.

5.6.3 Doarjagat prošeavttaide ja ovddidanbargguide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
17010 Doarjagat prošeavttaide ja ovddidanbargguide - ohcanvuđot doarjja	2 705	2 705	0	0,0 %
Submi	2 705	2 705	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Prošeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárddis:

- Mánáidgárddit ožžot buoret kvalitehta sámi gielas ja kulturbarggus.

Vuoruheamit - Prošeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárddis:

- Giellaovdánahttinprošeavttat (nugo sámástahtte prošeavttain).
- Báikkálaš ovdánahttinprošeavttat main sámi árbevirolaš bargu deattuhuvvo.
- Odđa sámegiel mánáidgárdefálaldagaid ásaheapmi.
- Pilohttamánáidgárddiid ovddideapmi SáMOS prošeavttas.

5.6.4 Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
17020 Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja	1 540	1 540	0	0,0 %
Submi	1 540	1 540	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmi mánáidgárddiide:

- Mánáidgárddiide, mánáidgárdeoahpahedjiide ja oahppoásahusaide lea álki fidnet pedagogalaš ávdnasiid main lea sámi sisdoallu.

Vuoruheamit - Pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmi mánáidgárddiide:

- Giellaarvvosmahti ávdnasat mat heivejit mánáidgárddiide.
- Mánáidgárdepedagogalaš ávdnasat mat heivejit sámi mánáidgárdeoahpahedjiide ja mánáidgárdeoahpaheaddjestudeanttaide.

5.6.5 Julevsáme sámástahtte - njuolggodoarjja Vuonak Mánájåroj

Doarjaortnega mihttomearri - Njuolgodoarjja Vuonak mánájåroj.

- Vuonak Mánájåroj oahpaha mánáidgárdemánáide julevsámegiela.

Sámediggi addá njuolggodoarjaga prošektii Vuonak Mánájåroj sámástahtte giellatjehppe nannen dihtii giellaovddidanbarggu mánáidgárddis.

Biddjojuvvo 734 000 ru njuolggodoarjjan Vuonak Mánájåroj.

5.7 Árbediedut odđa áiggis

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáidgárdi lea guovddážis sámi giela ja kulturguoddima ektui.

Sámi árbevirolaš máhtus lea otne deatalaš sadji sámi mánáidgárddiin. Sámi mánáidgárddit plánejit bargguideaset sámi jahkekaleandara mielde. Dat mearkkaša ahte mánáidgárddit čatnet pedagogalaš barggu lagi manni ja rievdadusaide luonduu jahkodagas. Sámi árbevirolaš máhttu ii sisittisdoala dušše praktikhalaš máhtu ja gelbbolašvuođa, muhto maiddái diehtolonohallama, ovttasdoaibmama, oasálastima ja digaštallamiid praktikhalaš bargguid birra. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte láhčojuvvo nu ahte mánáidgárdebargit ožzot eanet máhtu ja gelbbolašvuođa sámi árbevirolaš oahppan- ja bargovugiin, ja ahte mánáidgárddit váldet daid atrnui.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte ovddidit váikkuhangaskaoapmeortnegiid mat dorjot árbevirolaš máhtu ja kultuvrralaš ceavzilvuođa. Doarja mánáidgárddiide galgá váikkuhit ahte árbevirolaš sámi aktivitehtat vuoruhuvvojtit ja čađahuvvojtit mánáidgárddiin.

5.7.1 Čoahkketabealla - Árbevirolaš máhttu odđa áiggis

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
17030 Doarjagat sámi mánáidgarddiide ja mánáidgárddiide man lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarja	7 813	7 630	183	2,4 %
Submi	7 813	7 630	183	2,4 %

5.7.2 Doarjagat sámi mánaidgárddiide ja mánáidgárddiide man lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
17030 Doarjagat sámi mánáidgarddiide ja mánáidgárddiide man lea sámi ossodat -	7 813	7 630	183	2,4 %
Submi	7 813	7 630	183	2,4 %

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi mánáidgárddit ja ossodagat:

- Sámi mánáidgárddiin ja sámi ossodagain norgalaš mánáidgárddiin ohpet sámi mánát sámegiela ja sámi kulturvieruid ja árbevieruid birra.

Vuoruheamit - Sámi mánáidgárddit ja ossodagat:

- Mánáidgárddit mat ovddidit ja lágidit mánáidgárdefálaldaga sámi árvvuid, giela, kultuvrra ja árbedieđuid mielde.

5.8 Máhttu ja gelbbolašvuohta leat vuodđun boahtteáiggi mánáidgárddiide

Ángirušansuorggi mihttomearri:

- Lassi máhttu ja gelbbolašvuohta mánáidgárdesuorggis.

Mánáidgárddi bargun sámi servodagas lea ovddidit mánáid sámi giela, kultuvrra ja sámi identitehta. Mánáidgárddi galgá addit mánáide buori ja oadjebas mánáidgárdeárgabeavvi. Kvalitehta ovdánahttin sámi mánáidgárddiin lea bargiid vejolašvuoda duohken beassat gelbbolašvuoda loktet individuálalačcat ja fágalaš searvevuodas. Sámedikki ulbmilin lea láhčit gelbbolašvuodaovddidandoibmabijuid buot bargiide mánáidgárddiin gos leat sámi mánát, ja váikkuhit dan ahte ásahuvvojat arenat diehtojuohkima ja máhttojuohkima várás, vásihuonohallamii ja gelbbolašvuoda buorideapmái.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte álggahuvvo ovddidanbargu ovttasráđiid áigeguovdilis ovttasbargoguimmiiguin ollislaš ja heivehuvvon gelbbolašvuoda ovddideamis sámi mánáidgárdesuorggi várás man ulbmilin lea vuogádatlačcat duhtadit gelbbolašvuoda dárbbu ja ovddidit karriearageainnuid mánáidgárdebargiide sámi mánáidgárddiin gos leat sámi mánát.

5.8.1 Čoahkketabealla - Máhttu ja gelbbolašvuohta hukse boahttevaš mánáidgárddiid

(duhaiid mielde)				
	Bušeahitta 2022	Bušeahitta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
18602 Fierpmádat sámi mánáidgárdesuorggi várás - prošeakta	150	0	150	-
18601 Diehtojuohkin sámi mánáid vuogatvuodaid birra sámegiel mánáidgárdefálaldahkii - prošeakta	0	150	-150	-100,0 %
Submi	150	150	0	0,0 %

5.8.2 Fierpmádat sámi mánáidgárdesuorggi várás - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Lea ásahuvvon diehtojuohkin- ja máhttojuohkinarenaid, ja arenaid vásihuusaid lonohallamii ja gelbbolašvuoda buorideapmái.

Bargin ja sin máhttu lea mánáidgárddi deháleamos resursa ja lea eaktun dasa ahte mánáidgárddi sáhttá leat buorre arena ovddasmorrašii, stoahkamii, ávdnemii ja oahppamii. Kvalitehtaovdánahttin mánáidgárddis sisttisoallá danin bargiid máhtolašvuoda dađistaga ovdáneami sihkarastin dihtii rámmaplána áigumušaid duohtandahkama. Danne lea Sámedikkis ulbmilin láhčit gelbbolašvuodaovddideami buot bargiide mánáidgárddiin gos leat sámi mánát. Sámediggi áigu ásahit diehtojuohkin- ja máhttojuohkinarenaid, ja arenaid vásihuusaid lonohallamii ja gelbbolašvuoda buorideapmái. Dán lagan arenat sáttet leat sihke fysalaš ja digitála fierpmádagat iešguđege olahusjoavkkuid várás sámi mánáidgárdesuorggis.

Biddjojuvvo kr 150 000 dán bargui.

5.9 Sámi sisdoalu skuvllas

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ohppiin ja ohppiin geain lea sámegiel oahpahus ožžot oahpahusa sámegielas ja sámegilli mas lea buorre kvalitehta.

Buorre kvalitehta oahpahusas lea buriid rámmæavttuid duohken. Sámi oahppit ja vánhemat vásihit ahte sámi oahppit eai oaččo oahpahusa maid lága mielde lea vuogatvuota oažžut. Sivvan dasa sáhttá leat ahte skuvlaeaggádiin ja skuvlajodihedjjiin eai leat doarvái dieđut ohppiid vuogatvuodaid birra oahpahussii sámegielas ja sámegillii. Dasa lassin sáhttá oahpahus sámegielas ja sámegillii leat resurssaid dáfus hástaleaddji skuvlaeaggádiidda. Sámediggi áigu gulahallamiin guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválldiigun oččodit buriid rámmæavttuid sámi oahpahusfálaldaga várás. Sámediggi áigu nannehit vuogatvuodaid ođđa oahpahuslága ja friijaskuvlavála bokte, ja eará stivrendokumeanttaid bokte. Ohppiid vuogatvuodaid goziheapmi ja ollašuhttin ferte šaddat seammaláganin, beroškeahttá gos oahppit vázzet skuvlla. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte giellačoahkkádusat searvvahuvvojtit lunddolaš oassin oahpahusas sámegielas, dan vuordámuššii dávistettiin mii lea ođđa sámi oahppoplánain, oahpahusa birra nana giellaoahpahusmálliid bokte.

Ohppiide geat dárbbasit earenoamáš heiveheami lea hui deatalaš ahte ožžot oahpahusa iežaset gillii ja kultuvrras. Dat ii leat diehtelas ášši. Sámedikki mielas lea earenoamáš deatalaš bargat dan ala ahte gozihit dáid ohppiid ollislaš oahpahusfálaldaga. Dasto lea deatalaš láhčit pedagogalaš fágabeivviid mii lea deatalaš deaivančuokkis pedagogáide geain lea oahpahus spesiálapedagogikhkas.

Árbevirolaš máhttu lea min máhttoárbbi oassin, ja lea deatalaš sámi árbevirolaš máhtu implementeret skuvlla oahppoplánaide. Fágaodasmahttimis lea čiekjaloahppan ja fágaidrasttideapmi fáddán. Bargu árbemáhtuin galgá leat suorgi maid skuvllat fáddán sáhttet geavahit ja masa čiekjudit sáhttet Doarjaortnegiin "Árbevirolaš máhttu vuodđooahpahusas" Sámediggi movttiidahttá skuvllaaid prošeavttaid čađahit mat leat čadnojuvvon sámi kulturárvvuide ja árbevieruide.

Davviríkkalaš skuvlaovttasbargui gullá sámi oahpahusa láhčin riikkarájjid rastá. Sámediggi oaidná ahte lea ávkkálaš ovttasbargat davviríkkalaš dásis oktasaš mánáidgárde- ja skuvlapolitihka ektui sámi giela ja árvvuid vuodđul. Sámedikkis lea áigumuš čuovvulit prošeavtta: «Rájáhis sámi oahpahus 2019» ja «Oktasaš árvovuođđu ja bajit doaibmaprinsihpat bajásgeassimii ja oahpahussii miehtá Sámi 2021». Dán ovttasbarggus lea ovddiduvvon oktasaš sámi árvo- ja prinsihppajulggaštus mii bidjá standárddaid sámi mánáid ja nuoraid vuogatvuodaide mánáidgárdefálaldagas ja oahpahusas, ja man oktavuođas sámi árvvut, luonddufilosofija, giella, kultuvra, jodiheapmi ja árbedieđut leat guoddi elemeanttan pedagogalaš barggus. Dasto lea Sámedikkis Norggas ulbmilin ovddidit oktasaš oahpponeavvu fágii sámi historjá, oassin 2020 raportta "Rájáhis sámi oahpahus" čuovvuleamis.

Joatkaoahpahusas leat, lassin fágaodastussii, manjimuš jagiin čađahuvvon strukturrievdadusat. Earret eará Lied-lávdegotti joatkkagis, rievadusaid birra struktuvrras, organiseremis ja fágačoahkkádusas boahtteáiggi joatkaoahpahusas, lea Stuorradiggi mearridan ođđa Stuorradiggediedáhusa Sd. 21 (2020-2022) Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden. Konsultašuvnnaid bokte doaibmabijuid ektui diedáhusas oaččui Sámediggi earret eará čađa dan ahte joatkkaskuvllain buoriduvvo sámi ohppiid mánáidgárdefálaldag, joatkaoahpahus nannejuvvo julevsámi guovllus, ja dasto ovddasvástádusa namuheapmi ja čielggasmahttin dáin skuvllain nu ahte

dat gozihuvvojat seamma dásis fylkkagielldaid skuvllaiguin. Dasa lassin ferte sisaváldineavttuin alit ohippi searvvahuvvot fága sámegiella nu ahte dat fága addá lassečuoggá alit ohippi váldimis. Dáid doaibmabijuid áigu Sámediggi čuovvulit. Sámediggi nammada guokte stivralahtu sámi joatkkaskuvllaaid stivrii.

Sámediggi lea 2017:s vuolláičállán “Nasjonal kompetansepolitisk strategi 2017-2021”. Dáinna bargguin jotkojuvvo ja Sámediggi lea searvvahuvvon strategijas. Sámediggái lea deatalaš sámi servodaga ja bargoeallima gelbbolašvuodárbbu kártet ja doaibmabijuid álggahit.

5.9.1 Čoahkketabealla - Sámi sisdoallu skuvillas

(duhaiid mielde)					
		Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
18701	Oahppoplánaid revideren - prošeakta	2 500	2 500	0	0,0 %
17101	Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuđot doarjia	700	700	0	0,0 %
15201	Fierpmádat sámegieloahpahussii - Sámi allaskuvla - Njuolggodoarjia	527	0	527	
Submi		3 727	3 200	527	16,5 %

a) Sámegieloahpahusa fierpmádat lei 2021:s árgiruššansuorggi Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi vuolde.

5.9.2 Oahppoplánaid revideren - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Ohpiin lea árbevirolaš ja boahtteágái čujuheaddji gelbbolašvuohtha sámi gielas, kultuvras ja servodateallimis sámi árvvuid vuodul.

Oahppoplánaid sisdoallu lea deatalaš váikkuhangaskaoapmi go áigu sihkkarastit buori sisdoalu sámi oahpahusas. Sámedikkis lea váldi mearridit vuodđoskuvlla sámegielfágaa oahppoplánaid, joatkaoahpu earenoamáš sámi fágaid ja sámi sisdoalu sámi parallealla ovtaárvosaš oahppoplánaid ja dábálaš oahppoplánaid.

Vuođđooahpahussii (vuodđoskuvla ja joatkaoahpus) leat eanaš oahppoplánat nannejuvvon, ja váldojuvvojat cehkiid mielde geavahussii čakčat 2020.

Doarjun dihte oahpaheddjiid oahppoplánaid sisdoaluin galget doarjaávdnasat ráhkaduvvot mat galget leat veahkkin sisdoaluin bures bargat, ja doarjaávdnasat galget leat mielde ođđa oahppoplánaid mihttomeriid ja geavaheami doarjumin. Sámediggi galgá doarjaávdnasiid ráhkadit oahppoplánaide maidda Sámedikkis oahpahuslága mielde lea ovddasvástádus.

Okto oahppoplánaid ovddideapmi ii nanne oahpahusa ja áddejumi áigumušas oahpponeavvodahkosiin, dat lea sorjavaš buriin proseassain ja buot ovddasvástideaddji bealit searvvahuvvojat viidát árra muttus – stáhtahálldašeddjiid rájes, fylkkagielldat, gielldat, skuvlaeaiggádat ja gitta skuvllaaid rádjái.

Sámediggi áigu fállat skuvlaeaiggádiidda ja oahpaheddjiide bagadusa ođđa oahppoplánaid sisdoalus ja addit doarjaga implementerenproseassa ja čuovvuleamis. Sámediggi galgá maiddái addit rávvagiid das guđe stáhtalaš doaibmabijut sáhttet nannet skuvlaeaiggáda ja skuvlajođiheddjiid vejolašvuoda gáibádusaid dustemis ođđa oahppoplánain. Deatalaš lea bures ovttasdoaibmat ja gulahallat departemeanttain, direktoráhtain ja oasálaččaiguin ođasodastusa oktavuođas iešguđege muttuin

fágaodastanproseassain. Dasa lassin lea mis ulbmilin joatkit doallat sierra semináraid ja jearahemiid vuodđooahpahusa suorggis sihkkarastin dihtii viiddis searvvaheami.

Buot oahppoplánain, bagadusain ja doarjaávdnasiin main Sámedikkis lea ovddasvástádus galgá leat alla fágalaš dássi. Dasa lassin galget dat leat buot golmma almmolaš sámegielaido oktanaga go nationála dokumeanttat almmuhuvvojtit. Áibbas dárbašlaš lea ahte leat buorit oahppoplánat, bagadusat ja doarjaávdnasat vai skuvllat ja oahpaheaddjit galget sáhttit čađahit rievdadusaid mat leat dain ođđa oahppoplánain ja implementeret dan oahpahussii ovttaskas luohkáin. Doarjaávdnasat leat deatalaččat sihkkarastin dihtii kvalitehta oahpahusas ja álkiduhttin dihtii ođđa oahppoplánaid implementerema. Buorre implementeren lea dárbašlaš vai ođđa oahppoplánain šattašii ollslaš beaktilvuhta. Danne hálíida Sámediggi sihkkarastit dan ahte skuvlaeaggádiin ja oahpaheddjiin lea buorre máhttu ođđa oahppoplánaid sisdoalu birra vai oahppoplánaid implementeren šattašii optimála.

Sámi oahppoplánabuvttus ii leat ollslaš danne go buot fágain ii leat parallealla ovtaárvosaš oahppoplána. Dárbu lea ollistik sámi oahppoplánabuktosa sámi parallealla ovtaárvosaš oahppoplánaid ráhkadeami bokte fágain eangalasiella, matematihkka ja lášmmohallan ja ráhkadir sámi oahppoplána sidjiide geain lea gullanváddu. Fágaid ođasmahttin vuodđooahpahusas dagaha ahte ferte ráhkadir ođđa oahppoplánaid. Sámediggi áigu 2022:s joatkit dánna oahppoplánabargguin.

Dát šaddá leat stuorra ja deatalaš bargu maid Sámediggi áigu 2022:s vuoruhit, ja šaddá gáibidit nana bargoealju boahtteáiggis.

Dán bargui biddjojuvvo 2022:s 2 500 000 ru.

5.9.3 Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuđot doarja

(duhaiid mielde)

	Bušeahitta 2022	Bušeahitta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
17101 Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuđot doarja	700	700	0	0,0 %
Submi	700	700	0	0,0 %

Doarjaortnega miittomearri - Árbediehtu vuodđooahpahusas

- Sámi oahppit servet doaibmabijuin sámi árbedieđuid oktavuođas.

Doarjaortnega vuoruheamit - Árbediehtu vuodđooahpahusas:

- Doaibmabijut mat galget váikkuhit sámi árbedieđuid eanet geavaheami skuvladoaimmahagas ja goas máhttofievrrideapmi dáhpáhuvvá boarráset sohkabuolvvas nuorat sohkabulvii mas deattuhuvvojit;
- Birgen/meahcástearpi
- Duodji/duodje/duedtie
- Eanadoallu
- Bivdu/Guolásteapmi
- Njálmmálaš mualanárbevierru
- Juoigan
- Verdestallan
- Boazodoallu
- Eará báikkálaš doaibmabijut mat čatnasit sámi árbevieruide

5.9.4 Sámegieloahpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Njuolgodoarjaga mihttomearri:

- Árjjalaš oahpponeavvofierpmádat oahpahusa várás sámegielas ja sámegillii.

Fierpmádaga olahusjoavkun leat oahpaheaddjít, skuvlajođiheaddjít, studeanttat ja ásahusat mat barget sámegieloahpahusain. NetSam galgá ovdánahtiit ja ovddidit sámegieloahpahusa diehtojuohkima, gelbbolašvuoda ovddideami, vásihuaid lonohallama ja fierpmádathuksema bokte. NetSam bargá buori ovttasbarggu, máhtu lonohallama ovdánahttimiin ja ovddidemiin sámi oahpahusas áiggis áigái gustovaš sámi oahppoplánaid ja oahppoplánaid mielde sámegiela várás Norggas.

Sámedikki ulbmilin lea searvvahit mánáidgárdeoahpaheddjiid fierpmádagas, NetSam sávaldahkii dávistettiin.

Biddjojuvvo 527 000 ru. njuolggodoarjjan NetSam:ii 2022:s.

5.10 Psykososiála oahppanbiras

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Buorit ja oadjebas oahppobirrasat.

Buorit ja oadjebas oahppobirrasat ovddidit oahppama, ohppiid oadjebasvuoda ja hutkáivuoda. Sámediggi bargá dan ala ahte sámi mánát mánáidgárddis ja skuvllas dovdet ahte sis lea buorre ja oadjebas árgabeaivi. Sihke váhnemati/ovddasteaddjít oahpaheddjiin, skuvlajođihedddjiin ja skuvlaeaiggádiin lea ovddasvástádus duddjot buriid ja oadjebas oahppobirrasiid. Sámediggái lea deatalaš ahte ohppiin lea oadjebas ja buorre fysalaš ja psykososiála oahppobiras, mii movttiidahttá oahppat ja mas ii gávdno givssideapmi ja vealaheapmi.

Givssideapmi lea váttisvuhta sámi servodagain ja dán váldá Sámediggi duođalaččat. Sámedikkis lea viiddis ovttasbargu iešguđet relevánta ásahusaiguin mas mihttomearrin lea olahit buori ja oadjebas oahppanbirrasa mii lea buorrin ohppiid oahppamii.

Okta doaibmabijuin dán barggu čuovvuleamis lea konferánssa lágideapmi psykososiála skuvlabirrasa fokuseremiin sámi mánáid ja nuoraid ektui. Mihttomearri konferánssain lea máhttovuođu, vásáhuslonohallama ja dutkama oažžut fáttá birra. Dán konferánssa oktavuođas áigu Sámediggi ásahit mánáidfágalašforumia (sámi mánáidráđđi) sámi mánáid ja nuoraid várás, nannen dihtii sin jienä. Seammás lea deatalaš buoridit sámi mánáid ja nuoraid gelbbolašvuoda givssideami eastadeamis, mii givssideapmi ja eará loavkašuhttin lea, ja rájáid bidjamis. Okta doaibmabijuin dákkár ovttasbarggu sihkkarastimis ja fáttá čuvgemis leat konferánssat/seminárat/bargobájít juohke nuppi jagi.

5.10.1 Čoahkketabealla - Psykososiála oahppanbiras

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
18801 Bargu eastadit givssideami - prošeakta	1 000	1 000	0	0,0 %
15201 Fierpmádat sámegielolahpahussii - Sámi allaskuva - Njuolgodoarjja	a) 0	527	-527	-100,0 %
Submi	1 000	1 527	-527	-34,5 %

a) Sámegielolahpahusa fierpmádat lea 2022:s sirdojuwon ángiruššansuorggi Sámi sisdoallu skuvlas vuollai.

5.10.2 Bargu eastadit givssideami - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Buorre ja oadjebas oahppanbiras mánáidgárddiin ja skuvllain. Stuorát máhttovuođđu das movt eastadit givssideami mánáid ja nuoraid gaskkas.

Givssideapmi ja loavkašuhttin lea duođalaš servodatváttisvuhta, ja góibida oktasaš ángiruššama. Okta oassi mihttomearis buori ja oadjebas mánáidgárddi/skuvlla ektui ovttasbargá Sámediggi áigeguovdilis oasálaččaiguin. Vuodđoskuvlla vánhenlávdegoddi/FUG ja mánáidgárddiid vánhenlávdegoddi/FUB, yeahkehit Sámedikki sámi ovddastusa sihkkarastimiin lahtu nammadeami bokte stivrii. Dasa lassin nammada ja searvá Sámediggi Benjamin-bálkkašumi ja Dronnet Sonja skuvlabálkkašumi árvoštallanlávdegottiide, ja lea oasálaš nationála ángiruššamis ja Searvevuhta givssideami eastadeami ovttasbarggus. Sámediggi lea guorrasan Mánáidáittardeaddji julggaštussii oktasaš ángiruššama ektui vai šattašii oadjebas digitála árgabeaivi mánáide ja nuoraide, ja doaibmabijuide digitála givssideami vuostá.

Dán bargui biddjojuvvo 2022:s 1 000 000 ru.

5.11 Oahpponeavvut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi oahppit ja oahppit geat ožžot sámegiel oahpahusa fidnejit sámi oahpponeavvuid buot golmma sámegillii. buot fágain ja vuodđoskuvlla oahppoplánaid mielde.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi oahpponeavvuid ovddideames. Sámediggi lea 2019:s mearridan odđa njealje lagi doaibmapláná sámi oahpponeavvuid ovddideami várás, mii odasmahttojuvvui 2022:s. Fágaođasmahttimá dihte dárbašuvvojít oahpponeavvut mat čuvvat odđa oahppoplánaid. Digitaliseren lea guovddážis fágaođasmahttimis ja oppalaččat servodatovdáneamis, ja Sámediggi čuovvula dan sámi digitála oahpponeavvuid čielgaseabbo vuoruhemiin, main lea buorre kvalitehta. Sámedikki ohcanvuđot doarjaga evalueren oahpponeavvuid ráhkadeapmái ja sámi oahpponeavvuid oažzumii, 2022:s stivre min vuoruhemiid.

5.11.1 Čoahkketabealla - Oahpponeavvut

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
17201 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuđot doarjaja	24 660	27 660	-3 000	-10,8 %
18901 Rámmašiehtadusat sámi lágádusain	9 000	6 000	3 000	50,0 %
15301 Ovttas Aktan Aktasne - Sámi allaskuvla - Njuolgodoarjaja	809	790	19	2,4 %
19001 Rádjerašttildeaddji sámi oahpahus - prošeakta	500	500	0	0,0 %
19501 Movttiendahttindoaibmabidju oahpponeavoovddideddjiide - prošeakta	300	300	0	0,0 %
Submi	35 269	35 250	19	0,1 %

5.11.2 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuđot doarjaja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
17201 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuđot doarjaja a)	24 660	27 660	-3 000	-10,8 %
Submi	24 660	27 660	-3 000	-10,8 %

3 000 000 ru lea sirdojuwon postii 18901 Rámmašiehtadusat oahppaneawobuvttadeddjide.

Doarjaortnega mihttomearri - oahpponeavvuid ovddideapmi:

- Sámediggi ovddida buot fágain sámegiel oahpponeavvuid mat heivejít vuodđooahpahusa oahppoplánade.

Sámedikki mearridan doaibmaplánas oahpponeavvuid ráhkadeapmái 2020-2023 meroštaljojuvvijit fokussuorgin plánaáigodagas. Dát lea fágaid vuoruheapmi gokko lea dárbu ráhkadahttit oahpponeavvuid plánaáigodagas.

Vuoruheamit 2022:s

Oahpponeavvut máttasámegillii:

- Sámegiella vuosttašgiellan 1.-4. jahkecehkiin.
- Sámegiella nubbingiellan - sámegiella 2 5.-7. jahkecehkiin.
- Sámegiella nubbingiellan – sámegiella 2 jo1-jo3.
- Servodatfága 5.-7. jahkecehkiin.

Oahpponeavvut julevsámegillii:

- Sámegiella nubbingiellan - sámegiella 2 5.-7. jahkeehkiin.
- Sámegiella nubbingiellan, sámegiella 3 dássi 1-3.
- Sámegiella nubbingiellan – sámegiella 3 dássi 4 fidnofágat.
- Servodatfága 5.-7. jahkeehkiin.

Oahpponeavvut davvisámegillii:

- Sámegiella nubbingiellan, sámegiella 4, jo1-jo3
- Sámegiella nubbingiellan, sámegiella 3, dássi 4 fidnofágalaš suorgi.

Oahpponeavvut fágaidrasttideaddji fáttáin davvi-, julev- ja máttasámegillii:

- Guoddevaš ovdáneapmi.
- Digitála oahpponeavvuid ektui mearkkaša dát láhcima lassin juo leahki gáibádussii universála hábmemis.

Fágaidrasttideaddji oahpponeavvuin galgá leat okta dahje eanet komponeanttat mat ohppiide heivejít geat earenoamáš láhcima dárbašit.

Earenoamážit heivehuvvon oahpponeavvut davvi- julev- ja máttasámegillii lassin dábálaš heiveheapmái:

- Jietnagirjjit ohppiide gaskadásis vuodđoskuvllas joatkkadássái, fágain sámegiella, servodatfága ja servodatmáhttu.
- Oahpaheaddjiráva ja/dahje geavaheaddjiráva mii čájeha mo oahpaheaddji fátmasteaddji oahpahusbirrasis sáhttá oahpponeavvu geavahit ovttas mánáiguin ja nuoraiguin geain leat earenoamáš dárbut. Fága: sámegiella, servodatfága ja servodatmáhttu.
- Konkretiserenávdnasat.

Jos ohccojuvvo doarjja prošeavtaide mat eai leat mielde dán jagi vuoruheamis, de ferte bidjat mielde ákkastallama ja duoðaštit dárbbu.

5.11.3 Oahpponeavvuid rámmašiehtadus

Sámediggi lea almmolaš gilofálaldagas rámmašiehtadusa dahkan sámi oahpponeavvuid oastimis vuodđooahpahussii.

Odđa rámmašiehtadusgilvu galgá almmuhuvvot. Fágaid vuoruheapmi maid oahpponeavvut galget gokčat, vuolgá fokussurggiin Sámedikki doaibmaplánas oahpponeavvoráhkadeapmái 2020-2023 ja ferte árvvoštaljuvvot Sámedikki jahkásaš ohcanvuđot doarjagiid ektui oahpponeavvoráhkadeapmái ja gustovaš rámmašiehtadusa ektui.

Biddjojuvvo kr 6 000 000 dálá šiehtadusa čuovvoleapmái ja kr 3 000 000 odđa rámmašiehtadusa dahkamii, ja buohkanassii biddjojuvvo kr 9 000 000 rámmašiehtadusaide 2022:s.

5.11.4 Ovttas|Aktan|Aktesne - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Njuolgadoarjaga mihttomearri:

- Oktasaš neahttabáiki mas leat áigáduvvon diehtojuohkin sámi oahpponeavvuid birra oahppoávdnasiid árjjalaš juohkimis ja buvttadanreaiddu árjjalaš geavaheamis digitála oahpponeavvuid ektui.

Ovttas|Aktan|Aktesne lea neahttabáiki gosa dieđut sámi oahpponeavvuid birra leat čohkkejuvvon, ja gos lea vejolaš oahpponeavvuid luoikkahit ja lea maiddái jugadanarena iežas ráhkaduvvon oahppanresurssaide/oahpponeavvuide. Neahttabáikkis leat maid buvttadanreaiddu digitála oahppanresurssaid/oahpponeavvuid ráhkadeapmái. Portála lea golmma sámegillii ja dárogillii. Doarjja galgá sihkkarastit ahte doaibma joatká ja ahte neahttaportála viidásat ovdána.

Biddjojuvvo kr 809 000 Ovttas|Aktan|Aktesne neahttabáikái njuolggadoarjjan 2022:s.

5.11.5 Rádjerašttildeaddji sámi oahpahus - prošeakta

Prošeavta mihttomearri:

- Skuvlaovttasbargu Sámis.

Raporttaid “Rájáhis sámi oahpahus 2019” ja “Oktasaš árvovuođđu ja bajit doaibmaprinsihpat bajásgeassimii ja oahpahussii miehta Sámi 2021” ulbmilin lea ásahit ovttasbarggu Sámis ja nannet sámi mánáid ja nuoraid vuogatvuodaid oahpahussii mas sámi árvvut, luondufilosofijja, giella, kultuvra, jođiheapmi ja árbediedut leat guoddi elemeantan pedagogalaš barggus.

Ovttasbarggu bokte riikarájáid rastá lea Sámedikkis ulbmilin ráhkadir oktasaš oahpponeavvuid historjáfágas, ja oktasaš prinsihppa- ja árvojulggaštusa mánáidgárddiid ja skuvllaaid várás dál ja boahtteáiggis. Prinsihppa- ja árvojulggaštus lea dál gárvvis ja dan namma lea: “Oktasaš árvovuođđu ja bajit doaibmaprinsihpat bajásgeassimii ja oahpahussii miehtá Sámi”. Ulbmilin lea implementeret dán viidát.

Dán prošektii várrejuvvo 500 000 ru 2022:s.

5.11.6 Movtiidahtindoabmabijut oahpponeavvoráhkadeamis - prošeakta

Lea dárbu eanet oahpponeavvoráhkadeddjiide ja alla gelbbolašvuhtii digitála oahpponeavvuid ráhkadeamis. Otne eai leat doarvái sámi oahpponeavvoráhkadeaddjit, ja earenoamážit váilot dat main lea gelbbolašvuhta mätta- ja julevsámegielas. Prošeakta galgá ovttasbarggu initieret guoskevaš beliiguin gos mihttomearrin lea oahpponeavvoráhkadeddjiid rekruteret ja gelbbolašvuoda oahpponeavvoráhkadeamis loktet.

Dán prošektii várrejuvvo 300 000 ru 2022:s.

5.12 Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea duohta váldi sámi alit oahpus ja dutkamis lágaid ja láhkaásahusaid bokte, ja konsultašuvnnaid bokte.

Sámedikki váldi alit oahpus ja dutkamis lea deatalaš dasa mainna lágiin dát suorgi goziha sámi servodaga máhttoovddidandárbbu. Earret válddi guokte stivraírasa ja ovta várreárasa nammadit Sámi allaskuvlla stivrii, ii leat Sámedikkis makkárge formálalaš váldi suoggis.

Nannen dihtii sámi sisdoalu alit oahpus ja dutkamis áigu Sámediggi 2022:s joatkit barggus gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte áigeguovdilis aktevrraiguin.

5.13 Oahppo- ja dutkanfálaldat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Fálaldat ja aktivitehta sámi alit oahpu ja dutkama siskkobealde mii dávista gelbbolašvuoda ja máhttodárbiui sámi servodagas.

Sámi servodat rievdá nugó muđui ge servodat oppa áiggi. Ulbmilin lea ahte oahppofálaldagat ja dutkandoaimmat dávistit dárbiui mii sámi servodagas lea áiggis áigái.

Danne áigu Sámediggi gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guoskevaš aktevrraiguin, bargat danala ahte oahppo- ja dutkanásahusat láhčet ja heivehit iežaset fálaldagaid ja dutkama, dárbbuide dávistettiin.

5.14 Rekrutteren sámi alit ohppui ja dutkamii

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjít geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuhta.

Sámegielat oahpaheddjiid vailun mánáidgárddiin ja vuodđoskuvllain lea hui duođalaš, ja dat guoská earenoamážit julev- ja máttasámi giellaguovlluide.

5.14.1 Čoahkketabealla - Rekrutteren sámi alit ohppui ja dutkamii

(duhaiid mielede)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
17301 Stipeanda alit ohppui	2 850	2 450	400	16,3 %
Submi	2 850	2 450	400	16,3 %

5.14.2 Stipeanda alit ohppui - ohcanvudot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
17301 Stipeanda alit ohppui	2 850	2 450	400	16,3 %
Submi	2 850	2 450	400	16,3 %

Doarjaortnega mihttomearri - stipeanda alit ohppui:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjít geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuota.

Vuoruheamit - Stipeanda alit ohppui:

Vuoruheapmi 1:

- Sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeoahppu.
- Dábálaš mánáidgárdeoahpaheaddjeoahppu mas lea sámi profiila.
- Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu 1-7 ja 5-10.
- Dábálaš vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu 1-7 mas sámegiella lea fágasuorggis mii addá gelbbolašvuoda oahpahit sámegiela vuosttašgiellan, unnimusat 30 oahppočuoggá.
- Dábálaš vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu 5-10 mas sámegiella lea fágasuorggis mii addá gelbbolašvuoda oahpahit sámegiela vuosttašgiellan, unnimusat 60 oahppočuoggá.
- Dábálaš vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu 1-7 ja 5-10 mas sámegiella lea fágasuorggis mii addá gelbbolašvuoda oahpahit sámegiela nubbingiellan, unnimusat 60 oahppočuoggá.

Vuoruheapmi 2:

- Dábálaš mánáidgárdeoahpaheaddjeoahppu studeanttaide geain lea oppalašárvosátni/eksámen sámegielas vuosttaš- dahje nubbingiellan joatkkaskuvlla oahpahusas dahje vástideaddji dásis.
- Lektoroahppu 8-13 studeanttaide geain lea oppalašárvosátni/eksámen sámegielas vuosttašgiellan joatkkaskuvlla oahpahusas dahje vástideaddji dásis.
- Fágaoahpaheaddji oahput studeanttaide geain lea oppalašárvosátni/eksámen sámegielas vuosttašgiellan joatkkaskuvlla oahpahusas dahje vástideaddji dásis.
- Geavatlaš-pedagogalaš oahput studeanttaide geain lea oppalašárvosátni/eksámen sámegielas vuosttašgiellan joatkkaskuvlla oahpahusas dahje vástideaddji dásis.

5.15 Sámi perspektiivva implementeren alit ohppui ja dutkamii

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi perspektiiva lea implemterejuvvon buot relevánta oahpuide ja dutkamiidda

Sámediggi bargá dan ala ahte relevánta oahput láhkaásahusa bokte ožžot sámi sisdoalu. Sámediggi geavaha konsultašuvdnašehtadusa aktiivvalaččat konsultašuvnnain ráđđehusain oahppo- ja dutkanásahusaid stivrendokumeanttaid birra. Sámediggi gulahallá ásahusaiguin sámi sisdoalu implemterema birra.

6 Areálat, biras ja dálkkádat

Servodatmihttu:

- Árbevirolaš sámi guovlluid areálat ja luondduresurssat hálldašuvvojtit dainna jurdagii ahte sihkarastojuvvo boahttevaš sohkabuolvvaide eallinvođđu ja vejolašvuohta bisuhit ja ovddidit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima.



1.

*Álgoálbmogiin lea riekти
еаиггáдушат, гeавahит,
овдáнахтит ja leat bajil-
geahčit eananguovlluide, ter-
ritoriaide ja resurssaide maid
sii háldejít árbevirolaš
eaiggátvuoda bokte dehe eará
árbevirolaš hálldu dehe gea-
vaheami bokte, ja maid ea-
nanguovlluide, territoriaide ja
resurssaide maid sii leat hák-
kan eará láhkái.*

*2. Álgoálbmogiin lea riekти
еаиггáдушат, гeавahит, овдáнах-
тит ja leat bajilgeahčit eananguov-
lluide, territoriaide ja resurssaide
maid sii háldejít árbevirolaš
eaiggátvuoda bokte dehe eará ár-
bevirolaš hálldu dehe geavaheami
bokte, ja maid eananguovlluide,
territoriaide ja resurssaide maid sii
leat hákkan eará láhkái.*

*3. Stáhtat galget addit daidda ea-
nanguovlluide, territoriaide ja re-
surssaide rievttálaš dohkkeheami
ja gáhttema. Dakkár ohkkeheamis
galgá leat dohkálaš áktejupmi gu-*

6.1 Čoahkketabealla - Areálat, biras ja dálkkádat

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Doaibmagolut	5 170	4 880	290	5,9 %
Njuolgodoarja	1 124	916	208	22,7 %
Oħcanvuðot doarja	1 900	1 900	0	0,0 %
Šiehtadus	0	0	0	-
Prošeakta	209	209	0	0,0 %
Konferánsa ja árvoštallan	350	350	0	0,0 %
Submi	8 753	8 255	498	6,0 %

Sámediggediedáhus areála ja birrasa birra lea vuodđun Sámedikki vuoruhemiide areála- ja biraspoliħkas boahttevaš jagiin. Sámiin lea go lea nubbi Norgga stáhtavuođđudeaddji álbmogiin ja go lea álgoálbmot iešmearridanvuoigatvuohta. Dán rievtti olis lea maiddái riekti mielde leat mearrideamen areálaid ja luondduresurssaid badjel ja oažžut rievttalaš oasi ekonomalaš ahtanuššamis. Dát galgá čađahuvvot sámi searvama sihkkarastimiin luondduresurssaid geavaheames, hálddašeames ja suodjaleames sámi guovlluin. Ferte suodjalit árbevirolaš eallinvugiid ja vuogatvuodđaid mat leat gártaduvvon guovlluid guhkes áiggi geavaheami bokte. Čájehuvvon lea ahte areála- ja resursahálddašeapmi mii lea vuodđuduvvon árbevirolaš sámi geavahussii ja máhttui lea buorre biras- ja dálkkádatpolitihkka. Sámediggi bargá sihkkarastin dihtii ahte álgoálbmogiid máhttu rievdadusaid birra luonddus deattuhuvvo nationála ja riikkaidgaskasaš dálkkádatpolitihkhas.

Sámediggi lea fuolas dálkkádatroasu dihtii mii guoská maiddái sámi servodahkii. Dehálaš lea ahte dálkkádatdoaibmabijut mat gusket Sápmái váldet vuolggasaji sámi kultuvrra luonduvuđđosis, sámi árbedieđuin ja sámiid iešmearridanrievttis.

Sámediggi eaktuda ahte sámi geavahus boazodoalu, eanadoalu, guolástusa ja meahcceávkkástallama oktavuođas deattuhuvvojut ođđa suodjalanguovlluid hálldašeami oktavuođas, gielddalaš plánameannudeamis ja konsešuvnnaid oktavuođas energijiarusttegiidda, ruvkedoibmii ja akvakultuvrii jna.

Sámi meahcásteapmi lea deatalaš oassi ávnناسلاš kulturvuođus. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte sámi meahcásteapmi čielgaseappot dohkkehuvvo lága bokte. Meahcceávkkástallan lea lassi ealáhusvuođđu dállodollui, ja lea deatalaš kulturguoddin ja sámi identitehta mearkan. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte giliid vuogatvuodđat ođasmuvvi resurssaide sin lagaš guovlluin.

6.2 Doaibmagolut - Areálat, biras ja dálkkádat

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Bálká ja sosiála golut a)	4 453	4 369	84	1,9 %
Eará doaibmagolut	717	511	206	40,3 %
Submi	5 170	4 880	290	5,9 %

a) Bálká- ja bargiidgolut ledje 2021:s kapihtala Hálldahusdássi vuolde.

Areála- ja birasjuogus gullá kulturmuito-, areála- ja birasossodahkii (KAB). Juogus lea 5 fásta bargi.

Areála- ja birasjuhkosis lea ovddasvástádus Sámedikki plána- ja huksenlága § 3-1 hálddašeemis ja dan vuodul dat addá gulaskuddancealkámušaid gielddaplánaide ja muddenplánaide ja bagada gielddaid plánejeddiid Sámedikki plánaveahki geavaheami oktavuođas. Areálaáššiid geografalaš hálddašanguvlui gullet Romssa ja Finnmarkku fylkkat ja Norlanda ja dasto gielddat mat gullet boazodoallolága ja Trollheimen-lága vuollái, ja gielddat Engerdal, Flatanger, Folldal, Frosta, Grong, Holtålen, Høylandet, Inderøy, Indre Fosen, Leka, Levanger, Lierne, Meråker, Midtre Gauldal, Namsskogan, Namsos, Nærøysund, Oppdal, Orkland, Os, Osen, Overhalla, Rendalen, Rennebu, Rindal, Røros, Raavvijhke, Selbu, Snoasa, Steinkjer, Stjørdal, Sunndal, Surnadal Tolga, Tydal, Tynset, Verdal, Ørland ja Åfjord, birrasii rehkenastojuvvon leat 40 proseantta Norgga eanaareálain. Mearas lea hálddašanguovlu ovttä nautalaš miilla ráji olggobealde vuodđolinnjá. Juhkosis lea ovddasvástádus buot energija-, areála- ja birasáššiid konsultašuvnnain.

6.3 Ángiruššansuorggit - areálat, biras ja dálkkádat

Sámedikki areália, birrasii ja dálkkádahkii guoski ángiruššansuorggit:

- Areálaid hálddašeapmi.
- Luondduresurssat,
- Luondušláddjivuhta.

6.3.1 Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Areálat, biras ja dálkkádat

	Bušeahitta 2022	Bušeahitta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielede) % erohus
Areálahálddašeapmi	3 233	3 025	208	6,9 %
Luonduvalljodat	350	350	0	0,0 %
Submi	3 583	3 375	208	6,2 %

6.4 Areálahálddašeapmi

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Sámi ealáhusaid, kultuvrra ja servodateallima luondduvuođus lea sihkkarastojuvvon buot plánemiin, ja Sámediggi lea deatalaš eavttuidbiddji ja konsultašuvdnabealli areálahálddašeemis.

Odđaáiggi servodaga ovddidandárbbut mielddisbuktet eanet ja eanet sisabahkkemiid areálaide. Árbeviolaš sámi ealáhusat, boazodoallu, guolásteapmi, eanadoallu ja meahcásteapmi vásihit dáid hástalusaid iešguđege láhkai. Areálat hálddašuvvojtit eanaš báikkálaččat gielldain, plána- ja huksenlága vuodul mii lea deataleamos stivrenreaidu. Buot plánain galgá lága vuodul sihkkarastit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima luondduvuđosa. Areálahálddašeddjiid bealis ii čađahuvvo dát dál doarvái burest. Sámediggi galgá váikkuhit dan ahte šattašii buoret ád dejupmi sámi luonddugeavaheapmá ja árvovuđđui.

Stáhta lea álbmotrievttálaččat geatnegahttojuvvon sihkkarastit sámi kultuvrra ávnناسلاš vuđđosa ja sihkkarastit sámi oassálastima sámi guovluid luondduresurssaid geavaheamis.

Konsultašuvdnageatnegasvuoda láhkii čatnan ja geatnegahti ovttasbargošiehtadusaiguin mat Sámedikkis leat earát ossodagaiguin, galgá váikkuhit dan ahte álbmotrievttálaš geatnegasvuodat čuovvuluvvojít.

6.4.1 Čoahkketabealla - Areálahálddašeapmi

		(duhaiid mielde)			
		Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
20001	Protect Sápmi vuodđudus - Njuolggodoarja	1 124	916	208	22,7 %
22001	Sámi areála- ja resursavuoigatvuodat - ohcanvuđot doarja	1 900	1 900	0	0,0 %
23501	Geahččaleapmi mohtorjohtalusas meahcis - prošeakta	209	209	0	0,0 %
Submi		3 233	3 025	208	6,9 %

6.4.2 Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodoarja

Protect Sápmi vuodđudus galgá bargat dan ala ahte sámi vuogatvuodaoamasteaddjít sáhttet friija miedihit huksenáššiin ovddalgihtii addojuvvon dieđuid vuodul.

Jahkái 2022 várrejuvvo 1 124 000 ru njuolggodoarjjan.

6.4.3 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodat - ohcanvuđot doarja

		(duhaiid mielde)			
		Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
22001	Sámi areála- ja resursavuoigatvuodat - ohcanvuđot doarja	1 900	1 900	0	0,0 %
Submi		1 900	1 900	0	0,0 %

Doarjaortnega miittomearri - Sámi areála- ja resursavuoigatvuodat:

- Sámi berošteddjii ja vuogatvuodaoamasteddjii lea duohta vejolašvuhta beassat konsultašuvnnaide vai bessel ovdagihit dieđuid vuodul addit friija miediheami plánaide ja doaibmabijuide areála- ja resursahálddašeami oktavuođas.

Vuoruheamit: Sámi areála- ja resursavuoigatvuodat.

- Prošeavttat ja doaibmabijut maid ulbmil lea addit juridikhalaš veahki sámi vuogatvuodaoamasteddjide dakkár áššiin maid ferte loktet duopmostoluide ja main lea prinsihpalaš mihtilmasuohtha das mii guoská eana- ja resursavuoigatvuodaid fuolaheapmái.
- Prošeavttat ja doaibmabijut mat čatnasit bagadeapmái ja ovdaiskkademiide dan oktavuođas go áigot rievttálaččat gáibidit oktasaš vuogatvuodaid Finnmárkkukomissiuvnna ektui, dás maiddái vuogatvuodat mearra- ja vuotnaguovlluid bivdosajiide.
- Fierpmádagat ja organisašuvnnat mat barget eana- ja resursavuoigatvuodaid dohkkehemiin olggobealde Finnmárku (Sámi vuogatvuodalávdegoddí).

6.4.4 Geahččaleapmi mohtorjohtalusas meahcis - prošeakta

Kultuvrralaš perspektiivvas lea sámi meahcásteamis sáhka eanet go ealáhusa birra. Kultuvrralaš perspektiiva meahcásteami ja mehcíin ávkkástallama oktavuođas lea deatalaš oassi sámi servodagas.

Beassan guovlluide maid min máttut leat geavahan áiggiid čađa hástalit njuolggadusaid man oktavuođas sáhttá geavahit mohtorfievrruid guoskevaš gielddain.

Dáláš njuolggadusat adnojuvvojít gággadin ja mat eai vuhtii váldde sámi kultuvrralaš árbevieruid ja dárbbu. Danne ávžžuha Sámediggi sámi gielddaid čájehit beroštumi searvat geahččaleapmái.

Dán prošektii várrejuvvo 209 000 ru 2022:s.

6.5 Luondduresurssat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ávkkástallan sámi guovlluid luondduresurssaiguin dáhpáhuvvá dakkár vugiin mii fuolaha sámi vuogatvuodaoamasteddjiid ja báikegottiid beroštusaid ja vuogatvuodaid, ja dávista riikkaidgaskasaš álbmotriektái.

Sámedikki vuolggasadjin lea sihkkarastit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodatovddideami luondduvuđđosa. Dat guoská maid ohcangieđahallamii ja konsultašuvnnaide huksenohcamiid birra energiija- dahje minerálaávkkástallama oktavuođas. Dát mielldisbuktet dávjá stuorra sisabahkkemiid daidda guovlluide gosa ovdal eai leat leamaš sisabahkkemati. Sámediggi oaiivilda ahte dat ii galgga leat hehttehussan sámiid árbevirolaš ealáhusguovlluide, ja dan láhkai hedjonahttit sámi kultuvrra ovdánanvejolašvuodaid.

Sámediggi vuordá ahte báikkálaš ja guovddáš eiseválddit láhčet sámi vuogatvuodaoamasteddjiide ja báikegottiide buori ja duohta mielváikkuheami luondduresurssaiguin ávkkástallama oktavuođas sámi guovlluin, ja ahte mearrádusat dakkár ávkkástallama oktavuođas leat álbmotrievttalaš rámmaid siskkobealde.

Mii galgat ovddidit min bagadanrolla láhčin dihtii dan ahte njuolga guoskevaš sámi beroštumit duođas sáhttet váikkuhit. Sámediggi áigu ovddidit bagadeaddjirolla ja váikkuhit ahte njuolga guoskevaš sámi beroštumit besset buorebut duoh tavuođas leat mielde váikkuheamen. Dasto oaidná Sámediggi ahte lea dárbu ođastit energijjalága nu ahte dat bidjá čielgaset gáibádusaid ollislaš plánemii sihkkarastin dihtii sámi kultuvrra luondduvuđđosa ja ealáhusbarggu.

6.6 Luondduvalljodat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Luondduvalljodaga suodjaleapmi bidjá nana vuođu sámi kultuvrii ja ealáhusdoaimmaheapmái.

6.6.1 Čoahkketabealla - luondduvalljodat

	Bušeahitta 2022	Bušeahitta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
24501 Suodjalanstivrat - seminára	350	350	0	0,0 %
Submi	350	350	0	0,0 %

Sámiin lea nana oktilašvuhta meahcásteamis doloža rájes otnážii Ođđaáiggi servodagain šaddá deałaleappo ja deałaleappo bisuhit máhtu iežas kultuvrras ja historjjás. Sámediggi hálida ahte báikegottiid olbmuid ja boazodoalu geavaheapmi iežaset resursaguovlluin bisuhuvvo maiddái guovlluin mat dát leat suodjaluvvon luondduvalljodatlága mielde. Suodjalanguovlluid hálldašeapmi galgá váldit vuolggasaji árbevirolaš geavaheames.

Biologalašvalljodaga konvenšuvdna dohkkeha álgoálbmogiid árbedieđu ja nanne ahte stáhtat leat geatnegahttojuvvon dakkár máhtu árvvusatnit, gáhttet ja viidáseappot fievrridit. Sámedikki mihttomearriin lea ahte árbediehtu ja báikkálaš máhttu, dás maiddái sámi nissoniid máhttu ja ád dejupmi, dohkkehuvvojit ja válđojuvvojit atnui areálaid ja luondduresurssaid hálldašeamis seamma dásis go dutkanvuđot máhtu.

6.6.2 Suodjalanstivrrat - seminára

Seminára mihttomearri

- Suodjalanguovlluid hálldašeapmi váldá vuođu árbevirolaš geavaheamis ja dahká vejolažžan joatkit dakkár geavaheami.

Sámediggi nammada 42 lahtu oktiibuot 21 álbmotmeahcce- ja suodjalanguovlostivrii.

Ruovttoluottadieđuid vuođul ovđdit jagiin oaidná Sámediggi ahte dárbašuvvo čoahkkádus sámi ovddasteddjide stivráágodaga álggus. Vásihusaid lonohallan ja máhttu nannejit sámi ovddasteddjid vejolašvuoda gozihit sámi beroštumiid stivrabarggu oktavuođas.

2022:s sáhttá dát lágiduvvot Álbmotmeahccekónferánssa oktavuođas. Dát sáhttá maiddái dagahit ahte šaddá stuorát fuomášupmi sámi luonddudollui, maiddái boazodollui, ja oppalaš sámi kulturgelbbolašvuhtii, suodjalanguovlluid hálldašeamis oppalaččat.

Dán seminárii várrejuvvo 350 000 ru 2022:s.

7 Ealáhusat



Servodatmihttu:

- Sámi guovlluin galget leat nana ealáhusat mat ovddidit ja bisuhit eallinfámolaš sámi servodaga.

1. Eam-iálbmogiin lea riekti doalahit ja ovddidit sin politikhalaš, ekonomalaš ja sosiálalaš vuogádagaid ja ásahusaid vai leat oadjebasat ahte besset eallit iežaset birgejumi ja ovdáneami mielde, ja friddja doaibmat iežaset árbevirolaš dahje eará ekonomalaš doaimmain.

(Artihkal 20 ON julggaštus álgoálbmogiid vuogatvuodaid birra)

1. Duodji, giliide ja báikegot-tiide gullevaš doaimmat, luondduruovttudoallu ja dan álbmoga árbevirolaš doaimmat, nugo bivdu, guolástus- ja čoagginealáhusat, galget dovddastuvvot dehálaš oassin dáid álbtmogiid kultuvrra seailluheamis ja maiddái ekonomalaš iešbirgenláhkin ja ovdánahttimin. Álo go lea áigeguovdil, de galget ráđđe-husat veahkkálagaid dáid álbtmogiiguin nannet ja ovddidit dáid doaimmaid.

(Artihkal 23 ILO konvenšuvdna nr. 169 eamiálbmogiid ja čearddalaš álbtmogiid hárrái iešmearrideaddji riikkain)

7.1 Čoahkketabealla - Ealáhusat

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Doaibmagolut	9 730	9 540	190	2,0 %
Njuolggodoarjja	9 153	8 504	649	7,6 %
Ohcanvuđot doarjja	16 300	15 250	1 050	6,9 %
Šiehtadus	7 100	7 350	-250	-3,4 %
Prošeakta	5 250	3 700	1 550	41,9 %
Konferánsa ja árvoštallan	400	100	300	300,0 %
Submi	47 933	44 444	3 489	7,9 %

Korona-pandemijia lea bidjan hástalusaid maiddái sámi ealáhuseallimii. Ollu fitnodagat rahčet heajos dahje váilevaš kundarvuđu geažil, dát guoská erenoamážitmátkeealáhusaide, serverensuorgái, duodjeealáhussii ja hutkás ealáhusaide. Erenoamážitmátkeealáhusain, dárjjodansuorggis, duojis ja hutkás ealáhusain leat leamaš stuorámus hástalusat. Sámediggi čuovvu dárkilit mielde ovdáneami min ealáhusain ja lea gearggus doaibmat dávgasit ja heivehit ortnegiid nu ahte ealáhuseallin min guovlluin ii gillášii nu ollu pandemijia geažil.

Sámedikki diedžáhusas ealáhusovddideami birra - Šattolaš Sápmi galgá Sámediggi bidjet eavttuid sámi kultuvrra ja giela positiiva ovddideapmái ássama ja barggolašvuođa sihkkarastima oktavuođas sámi guovlluin.

Sámediggi hálíida hukset nana mearkagálvvu sámi giela, kultuvrra ja ealáhusaid vuodul ja geavahit dan gilvoovdamunniin márkanis. Trøndeláhka lea válljejuvvon Eurohpalaš biebmoguovlun 2022. Dát sáhttá addit vejolašvuođaid čájehit ovdan máttasámi biebmokultuvrra ja loktet máttasámi biebmobuvttadeddjiid Trøndelágas ja váikkuhit sámi biebmu mearkagálvvu ásaheami.

Sámedikki ruđat galget vuosttažettiin vuoruhuvvot árbevirolaš sámi guovlluin, dalle go lea mihttun nannet báikegottiid main lea heajut ealáhusvuodđu. Doarjjadárbu lea ollu stuorát sámi báikegottiin go gávpogiin ja stuorát čoahkkebáikkii. Aktevrrain gávpogiin lea stuorát márkan ja dieinna lágiin eanet vejolašvuođat olahit kommersialiserema ja gánnáhahtivuođa ja dien geažil lea doarjjadárbu unnit.

Sámedikki árvoháhkanpolitikhka vuodđuduvvá máhtovuđot ealáhusovddideapmái, mas eanet máhttu ja odđa dieđa, ovttas árbedieđuiguin leat vuodđun boahtteáiggi ealáhuseallimii. Sámediggi hálíida nana ja juohkelágan ealáhusaid mat vuodđuduvvet sámi kultuvrii, lundai ja birrasii ja vuhtii váldet daid. Dieinna lágiin sihkkarastit ahte árbevirolaš ja odđa ealáhusaid sáhttá ovdánahttit bálddalagaid.

Sihkkarastin dihtii ahte sámi eallinvođdu, ássan, kultuvra ja giella ovdánit bures, de ferte deattuhit luondu, birrasa ja ođasmuvvi ealáhusaid. Sámediggi áigu vuoruhit ođasmuvvi ealáhusovddideami ovda beallái ealáhusovddideami mii ii leat ođasmuvvi, ja bidjet máŋgga buolvva perspektiivva vuodđun.

Stuorradikki juolludusas Sámediggái lea lasáhus 6 miljon ru. Stuorradiggediedžáhusa nr 37(2020-2021) Sd. Sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra – čuovvuleapmái. Ealáhusvuodđu ealli sámi báikegottiide. Sámediggi lea duhtavaš ovttasbargguin Ráđđehusain dieđáhusa birra ja ahte biddjojuvvojtit ruđat čuovvuleapmái. Dieđáhusas leat guovddáš hástalusat sámi servodatovddideapmái ja das leat ollu deatalaš strategijat ja doaibmabijut ealáhusovddideapmái sámi guovlluin. Sámediggi čuovvula dán juolludusa ja vuoruha dás lasáhusa máŋgga postii ja odđa ángirušansuorggi. Dárbu lea

oažžut eanet bargosajjid, nannet girjáivuođa ealáhuseallimis ja bidjat fokusa geasuheaddji báikegottiide vai min mánát fárrešedje ruovttoluotta sámi guovlluide. Danne lea Sámediggi lasihan rámmmaid juohkelágan ealáhuseallimii, nugo eanet doarjaga Sápmi ealáhussiidii, sámi mätkeeláhusaide ja hutkás ealáhusaide, ja Interreg:ii nannen dihtii ovttasbarggu aktevraaid gaskka miehtá Sámi. Dasto leat várrejuvvon ruđat sierra strategijja várás geasuheaddji báikegottiid ektui ja boazodoaloláhkalávdegotti čuovvuleapmái. Politikhalaš bargu ealáhusovddideamis lea maiddái nannejuvvon go leat biddjojuvvon lasseruđat politikhalaš ráđdeaddi várás.

7.2 Doaibmagolut - Ealáhusat

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Bálká ja sosiála golut	a) 8 548	8 637	-89	-1,0 %
Eará doaibmagolut	1 182	903	279	30,9 %
Submi	9 730	9 540	190	2,0 %

a) Bálká- ja bargiidgolut ledje 2021:s kapihtala Hálldahusdássi vuolde.

Ealáhusjuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuodaossodaga (EKD) oassi. Juogus leat 12 fásta bargi.

Ealáhusjuhkosis lea ovddasvástádus politikhalaš proseassaid mat gullet ealáhuspolitikhalaš suorgái čuovvuleames. Dasa gullet vuodđoealáhusat ja meahcástan/lotnolasealáhusat, ja oppalaš ealáhusovddideapmi vuodđun barggolašvuhtii ja ássamii. Juhkosis lea ovddasvástádus maiddái Sámedikki doarjaruđaid hálldašeamsi Sámedikki vuoruhemiid mielde ja Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

7.3 Ángiruššansuorggit - Ealáhusat

Sámedikki ángiruššansuorggit ealáhusaid siskkobealde:

- Vuodđoealáhusat.
- Juohkelágan ealáhusat.
- Hutkás ealáhusat.
- Duodji.

7.3.1 Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Ealáhusat

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Vuodđoealáhusat	10 300	11 000	-700	-6,4 %
Juohkelágan ealáhusat	9 872	6 696	3 176	47,4 %
Hutkás ealáhusat	3 555	2 655	900	33,9 %
Duodji	14 476	14 553	-77	-0,5 %
Submi	38 203	34 904	3 299	9,5 %

Ekonomalaš váikkuhangaskaomiide mat addojuvvojit ealáhuskapiittala bokte gusto ealáhusovddidan doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu). Kapiittalis 7.8 sáhtát oaidnit guđe geográfalaš guovllut gullet SED-guvlui.

7.4 Vuodđoealáhusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Vuodđoealáhusat seailudit sámi kultuvrra, giela ja eallinvuogi.

Vuodđoealáhusain lea leamaš hui deatalaš sadji ollu sámi guovlluin, ja lea deatalaš oassi barggolašvuođa ja ássama vuodus dán guovlluin. Muđui leat vuodđoealáhusat hui deatalaččat giella-ja kulturguoddin. Vuodđoealáhusaid rikkis sámegiella čájeha čielgasit man deatalaččat dat ealáhusat leat leamaš ovddeš áiggiin. Lotnolasealáhusat eanandoalo-guolástus leat leamaš deatalaš oassin ávnناسلاš ja kultuvrralaš vuodus mearrasámi ássamii, kultuvrii ja eallinvuohkái.

Dat go vuodđoealáhusat leat sámi gielaid ja kultuvrra deatalaš bisuheaddjit, dakhá ah te dáin ealáhusain lea deatalaš doaibma sámi servodagas. Politikhalaš proseassaid ja doarjaaortnegiid bokte galgá Sámediggi leat mielde ealáskahttimin ealáhusdoaimma vuodđoealáhusain.

Sámediggi hálíida nannet vuodđoealáhusaid, nu ah te dat maiddái boahtteáiggis gozihit guovddáš rolla mii dain lea sámi servodagas.

7.4.1 Čoahkketabealla - Vuodđoealáhusat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
27010 Mariidnaealáhusat - ohcanvuđot doarja	2 700	0	2 700	-
27020 Eanandoallu, gilwagárdegeavaheapmi ja meahccegeavaheapmi - ohcanvuđot doarja	1 850	0	1 850	-
27030 Doarja boazodollui - ohcanvuđot doarja	1 750	0	1 750	-
27040 Lassealáhusat boazodoalus - ohcanvuđot doarja	1 500	0	1 500	-
27050 Lotnolas- ja meahccealáhusat - ohcanvuđot doarja	1 500	0	1 500	-
28502 Boazodoalloriektelávdegotti čuovvuleapmi - prošeakta	600	0	600	-
40060 Seminára dásseárvu birra boazodoalus - konferánsa	100	100	0	0,0 %
29502 Boraspireseminára	300	0	300	-
27001 Doarja vuodđoealáhusaide - ohcanvuđot doarja	a)	0	9 900	-9 900 -100,0 %
28501 Boazodoalloláhka ja boazodoallohálddašeapmi guorahallama mas čielggaduovo dárbu rievdadit boazodoallolágaid - prošeakta		0	1 000	-1 000 -100,0 %
Submi	10 300	11 000	-700	-6,4 %

a) Doarjagat vuodđoealáhusaide leat 2022:s sirdojuwon ohcanvuđot ortnegiidda Mariidna ealáhusat, Eanandoallu, gilwagárdeedoallu ja vuovdedeoallu,

Doarja boazodollui ja Lotnolas- ja meahccealáhusat.

7.4.2 Mariidnaealáhusat

Dat resursa mas várra lea leamaš stuorámus mearkkašupmi ássanminstarii mearrasámi guovlluin gitta otnáš rádjai, lea guolli. Dorski (skrei) Barentsábis, gođđadorski lea dál máilmomi stuorámus ja eanemus birgenvejolaš dorskenálli. Juohke jagi boahdá dat riddui, guovdu Sámi, gođđat. Ollislaš bivdoearri manjimuš jagiin lea leamaš birrasii 800 000 tonna. Veaháš vuollelis bealli lea doalahuvvon Norggas registrerejuvvon fatnasiidda. Riddoguolástusortnet lea dorski lassemearri mii lea doalahuvvon guolásteddjide sámi guolástusriekteguovllus (SFR-guovlu). Oppalaččat sáhtá dadjat ahte SFR-guovlu lea oassi árbevirolaš riddoássanguovllus gos luottat sámi gielain ja árbevieruin eai vuos leat ollislaččat jávkan.

Luosas go lea jahkásáččat vánddardan riddui, vuonaide ja jogaide leamaš stuorra mearkkašupmi ássamii. Muhtun sohkabuolvaid dás ovdal lea luossabivdu ain leamaš deatalaš oassi ollu sámi dálldoaluid ealáhusvuodus. Odne ii leat šat measta oppage vejolašvuhta birget luossabivdduin, muhto luossa lea ain deatalaš oassi odđaágásaš sámi luonddudállodoalus ja das lea stuorra mearkkašupmi sihke loaktimii, ássanmillii ja kultuvrralaš oktavuohta dovdui.

Sáiddi gávpejohtu lea, erenoamážit geassejahkebealis, leamaš hui deatalaš oassi dietnasis sámi guovlluin gitta otnáš rádjai. Miehtá Finnmarkku rittu lea gonagasreappáid bivdu manjimuš moatti logijagis šaddan stuorra oassin ollugiid dienasvuodus. Dát lea okta sivva manne ollislaš fanaslohu sámi guovlluin lea bisánan ja barggolašvuða lohku lea stuorumin. Sámi guovlluin leat dál eanaš unnit bivdofatnasat. Vejolašvuhta bivdit ruovttus osiid áigodagas, dagaha guolástusámmáha eanet geasuheaddjin smávvamánnáolbmuide, muhto eaktuda ásahuvvon vuostáiváldinstruktuvrra.

EO lea dál stuorámus guolleeksportta eankilmárkan Norggas. Iešguđege tuollomáksomeriid geažil, dolvojuvvoyit stuorra oasit mearis reidekeahttá dohko. Meroštallovuvvon lea ahte birrasii 30 000 bargosaji EO:s leat čadnojuvvon guliiid viidáset reidemii Norggas. Jos eanet dan mii válđojuvvo mearas olggobealde Sámi livččii leamaš vejolašvuhta viidáset reidet báikkálaččat, de livččii ruovttu árvoháhkan ja barggolašvuhta guolástusa oktavuoðas lassánan mealgat.

Dan rájes go ásahuvvui lea Sámediggi bargan sihkkarastin dihtii álbmoga guolástanrivttiid sámi guovlluin. Doarja fatnasa ja doalu háhkamii, ja dasto infrastruktuvrra ásaheapmi nannámis earret eará guollevuostáiváldin, lea leamaš deatalaš oassi Sámedikki váikkuhangaskaomiid geavaheamis. Ollu čájeha ahte dát bealit leat váikkuhan positiivvalaččat guolástusaid ovđáneapmái sámi guovlluin. Sihkkarastin dihtii dan ahte árvoháhkan dáhpáhuvvá báikkálaččat, ja sáhtá leat vuodđun stabiila ássamii ja ealli mearrasámi kultuvrii, lea deatalaš ahte Sámediggi joatká barggus sámiid guolástanvuoigatvuodaid sihkkarastimiin. Sámedikki váikkuhanfápmu guolástuspolitihkas dáhpáhuvvá dál konsultašuvdnaortnega árjjalaš geavaheami bokte, searvama bokte areála ja guolástusregulerenproseassaide, Vuotnaguolástuslávdegotti barggu čuovvuleami bokte, ja ovttasbargguin ja gulahallamiin guolástanealáhusa organisašuvnnaiguin.

7.4.2.1 Mariidnaealáhusat - ohcanvuđot doarja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
27010 Mariidnaealáhusat - ohcanvuđot doarja	2 700	0	2 700	-
Submi	2 700	0	2 700	-

Doarjaortnega mihttomearri - Mariidnaealáhusat

- Mariidnaealáhusat bisuhit ja nannejit barggolašvuoda mearrasámi servodagas

Vuoruheamit - doarjia mariidnaealáhusaide:

- Láhčči doaibmabijut ja prošeavttat mat váikkuhit buoret árvohákama ja viidáset nállašuhtima mariidnavarasávdnasiid ektui, erenoamážit dainna áigumušain ahte bisuhit ja nannet guolleuostáiváldinrusttegiid.
- Bivdofatnasiid, reaidduid ja dávviriid vuosttaš gearddi investeren.
- Nuoraidguolástusprošeavttat.

7.4.3 Eanadoallu, gilvvagárdegeavaheapmi ja meahccegeavaheapmi

Sámediggi áigu politihkalaš váikkuheami, ja dasto doarjaga bokte, váikkuhit biebmobuvttadeami buorideami ja rekrutterema lasiheami vuodđoealáhusaide ja lotnlasealáhusaide Sámis. Vaikko doalut eanadoalus geahppánit, de ii unno árvohákhan vássttolaččat. Dán sáhttá čilget nu ahte šaddet sihke stuorát ovttadagat eanadoalus ja buvttadeapmi ovttadaga nammii stuorru. Sámediggi galgá váikkuhit dán ovdáneami gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guovddáš eanadoalloeiseváldiiguin, addit cealkámuša eanadoallošiehtadussii, ovttasbargat ja gulahallat eanadoalloorganisašuvnnaiguin ja oktiiortnet, ja vel sihkkarastit áigáduvvon máhtu ja oktiiordnejuvvon politihka hábmema ealáhusas. Sámediggi áigu maiddái bargat geahččalit movttiidahttit nuoraid áŋgiruššat eanadoaluin.

Gitta jagi 2034 rádjai lea ain dárbu vuoruhit hirggalnávehis sirdima luovosdoibmii. Jos nuppástuhttin ii sáhte dáhpáhuvvat áigemeari sisa, de eai sáhte dát návehat šat bargat mielkebuvttademiin, ja das šaddet stuorra váikkuhusat eanadollii sámi guovlluin. Doalut mat juo leat nuppástuhttan dárbbašit oððaáigásat doaibmavistti jos šat galget sáhttit doaibmat ja leat geasuheaddji nuoraide oastit doalu.

Olbmuin lea eanet beroštupmi buvttadit báikkálaš biebmu ja rahtádagaid. Dáid eanet buvttadeapmi sáhttá buoridit sámi guovlluid eanadoalu árvohákama. Gávdnojit juo areálat mat dohkkejít rahtádagaid, muhto hástalussan lea vuovdinarenaid skáhppon maiddái olggobealde stuorát čoahkkebáikkiid.

7.4.3.1 Eanadoallu, gilvvagárdegeavaheapmi ja meahccegeavaheapmi

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
27020 Eanadoallu, gilvvagárdegeavaheapmi ja meahccegeavaheapmi - ohcanvuđot doarjja	1 850	0	1 850	-
Submi	1 850	0	1 850	-

Doarjaortnega mihttomearri - Eanadoallu, gilvvagárdegeavaheapmi ja meahccegeavaheapmi

- Bisuhit dáláš barggolašvuoda ja doallostruktuvrra eanadoalus.

Vuoruheamit 2021 - doarjja eanadollui, šaddogárdedollui ja meahccedollui:

- Odđa visttit ja doaibmavisttiid viidát divvun.
- Doaibmabijut ja prošeavttat mat váikkuhit duođaštit boraspire vahágiid.
- Láhčči doaibmabijut ja prošeavttat mat váikkuhit rekrutterema, buoret árvoháhkama ja ovdáneami ealáhusas.

7.4.4 Boazodoallu

Sámi boazodoallu lea ealáhus ja eallinvuohki ollugiidda Sámis. Boazodoallu lea leamaš gievra heivehallat ja lea čuđiid jagiid addán birgejumi ollu sámiide. Sámediggi hálida nannet boazodoalu riektevuodú, ja áigu váikkuhit dan ahte boazodoallu ovddiduvvo ja bisuhuvvo árbedieđuid guoddin.

Ollu nuorat hálidit bargagoahtit ealáhusas, muho dat lea hástaleaddji váttis rámmaeavttuid geažil earret eará siidaosiid, boazologu ja areálaid ektui. Guohtonareálat gáržžidit ahtanuššanvejolašvuoda boazodoalus, man oktavuođas guohtoneatnamiid massin lea áittan ahtanuššamii ealáhusas. Lea maiddái hui stuorra dárpu sihkkarastit daid guohtonareálaid mat leat vel báhcán boazodollui bisuhan dihtii ceavzilis ealáhusa.

Boazodoallu čatnasa lávga sámi árbedieđuide, earret eará bargojuvvo ealáhusas ain dološ siidavuogádagaid mielde. Dalle leage sámi boazodoallu seaguhus árbevirolaččat gártaduvvon máhtus sohkarbuolvas nubbái, ja ođđaháhkama ja innovašuvnna gaskka. Sámediggi hálida searvat ovttaskas boazodoalli ja bearrašiid doaimma ovddideapmái ja nannemii. Boazoeaggádat buot agiin ja dearvašvuodas beroškeahttá leat seamma deatalaččat ealáhussii ja sidjiide galgá sihkkarastojuvvot sin bargu ja gullevašvuhta.

Go doarju prošeavtaid ja doaibmabijuid mat nannejit árbedieđuid, de loktejuvvo doarjaga bokte boazodoallu bearavađot ealáhussan. Go šaddanvejolašvuđat leat gáržžit, de lea dárpu geahčadit buvttaovddideami ja bohccobiergomárkana ovddideami, ja dasto báikedoalu ja siidadoalu.

Árvoháhkama nannen viidáseappot ráhkadeami, borramušbuvttadeami ja báikkálaš borramušain.

Sámediggi galgá ovddiduvvot guovddáš aktevran boazodoallopolitikas Sámedikki boazodoallodieđáhusa čuovvuleami bokte. Sámediggi galgá geavahit konsultašuvdnaortnega árjalaččat sihkkarastin dihtii Sámedikki váikkuhanfámu guovddáš proseassain, dieđáhusain ja láhkaásahusain, ja addit cealkámuša boazodoallošiehtadussii. Sámediggi áigu doalahit ja ovddidit buori gulahallama boazodoaluin, Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaservviin ja orohagaiguin/siiddaiguin, ja dasto searvat regionála gulahallanforaide ja čuovvulit Sámedikki nammadan boazodoallostivrra, ja doallat lávga gulahallama eará boazodoalloeiseválddiiguin.

7.4.4.1 Doarjja boazodollui - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahitta 2022	Bušeahitta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
27030 Doarjja boazodollui - ohcanvuđot doarjja	1 750	0	1 750	-
Submi	1 750	0	1 750	-

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja boazodollui

- Árbevirolaš bearavađot boazodoallu lea nannejuvvon ja ovddiduvvon buoret dietnasa bokte ja go boranávddiid vahátlogut leat geahppánan.

Vuoruheamit - Doarjja boazodollui:

- Investeremat mat váikkuhit ollu oðða háhkama ja ovdáneami boazodoalus.
- Prošeavttat ja doaibmabijut mat nannejit árbedieðuid bearashvudot boazodoalus.
- Doaibmabijut ja prošeavttat mat váikkuhit bohccuid duoðašteami maid boraeallit leat goddán.
- Doaibmabijut maid ulbmilin lea oahppat árbedieðuid birra/oahpahit daid birra.
- Doaibmabijut mat váikkuhit buoret beroštumi, ángiruššama ja boraelliid liseansa- ja bivdoearrebivddu beavttálmahtima.

7.4.4.2 Lasseealáhusat boazodoalus - ohcanvuðot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
27040 Lasseealáhusat boazodoalus - ohcanvuðot doarjja	1 500	0	1 500	-
Submi	1 500	0	1 500	-

Doarjaortnega mihttomearri - Lassiealáhusat boazodoalus

- Stuorát fitnodatloku ja eanet dienas doaibmabijuin mat váldet vuolggasaji boazodoalus.

Vuoruheamit - Lassiealáhusat boazodoalus:

- Doaibmabijut mat mearkkašahti láhkai váikkuhit hutkáivuoða ja fitnodatovddideami.
- Gánnáhahti ásaheamit main vuolggasadji boazodoalus.

7.4.5 Lotnolas- ja meahccealáhusat

Sámi oktavuoðas leat meahcci geavahan vuosttažettiin iežaset atnui, muhto veaháš maiddái vuovdima várás. Árbevirolaččat leat meahcceresurssat leamaš hui deatalaččat dálldollui ja addet ain deatalaš lasáhusa dálldollui ollu sámi guovlluin. Almmá dáid resurssaid haga ii livččii lean vejolaš doallat ássanstruktuvrra ja ealáhusheiveheami mii dál lea sámi guovlluin. Sámi servodat háliida ain geavahit meahci resursan, ja lea deatalaš láhčit diliid nu ahte dan sáhttá dahkat ahte maiddái manjisboahtti sohkabuolvvat sáhttet seamma ollu ávkkástallat dáiguin resurssaiguin nugo otnáš sohkabuolva dahká.

Vuoddøealáhusat ja meahccealáhusat leat ávnnašlaš vuodðun sámi kultvrii ja ássamii.

Vuoddøealáhusain lea guhkes árbevierru lotnolasdoaimmas ja dát ealáhusheiveheapmi galgá bisuhuvvot.

Meahccebuktagat leat maid deatalaš lasáhus ruovttudollui ollu sámi guovlluin.

Sámediggi áigu ángiruššat ceavzilis ovdánemiin, oðasmuvvi resurssaiguin ja áigu ain vuoruhit luonnduvuðot ealáhusaid.

7.4.5.1 Lotnolas- ja meahccealáhusat - ohcanvuðot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
27050 Lotnolas- ja meahccealáhusat - ohcanvuðot doarjja	1 500	0	1 500	-
Submi	1 500	0	1 500	-

Doarjaortnega mihttomearri - Lotnolas- ja meahcceealáhusat:

- Eanet bargu ja eanet gávpejohtu ealáhusas.

Vuoruheamit - Lotnolas- ja meahcceealáhusat

- Doaibmabijut mat lasihit sámi guovlluid lagasborramuša ja eará borramušbuktagiid vuovdima.
- Doaibmabijut mat váikkuhit gánnáhahti álggahemiid meahcásteamis ja lotnolasdoaimmain.

7.4.6 Boraspiret

Boraspirepolitihkas lea stuorra váikkuhanfápmu mihttomearrái vuodđoealáhusaid siskkobealde. Sámedikki mihttomearrin lea ahte boraspirehálldašeapmi lea dakkár dásis ahte dat ii áitte sámi guohitonealáhusaid ceavzilvuoda. Vásihuusuđot ja árbediehtu guohitonealáhusaid ja boraspiriid birra lea oassi máhttovođus go mearrádusat boraspirepolitihkas ja -hálldašeamis dahkojuvvojít.

Boranávddit buktet hástalusaid guohitonealáhusaide, ja leat dagahan ekonomalaš vahága go buhtadanortnega eai govčča duohtha vahágiid. Sávzaeaiggádat fertejít oppa áiggi guohtonáigodagas plánet movt eastadit sávzzaid massima boranávddiide.

7.4.6.1 Boraspireseminára

Dehálaš lea ahte lahtuin maid Sámediggi nammada regionála boraspirelávdegottiide, lea ovttagaslaš máhttovođdu sámi ealáhusaid birra ja boraeallihálldašeami mearkkašupmi dasa. Danne galgá lágiduvvot boraealliseminára daid boraeallilávdegottiid lahtuide ja várrelahtuid mat gieskat leat nammaduvvon.

Dán seminárii várrejuvvo 300 000 ru 2020:s.

7.4.7 Boazodoalloriektelávdegotti čuovvuleapmi - prošeakta

Prošeavta mihttomearri:

- Boazodoallolága ođasmahttin.

Sámediggi lea sámediggedieđáhusas boazodoalu birra (2016) gávnahan ahte boazodoallolágas ja – hálldašeamis leat mánga beali mat leat čuolbmái go geahččá Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuodaid ektui. Manjimus jagiid leat boahtán mánga rievdadusa boazodoallolágas ja almmolaš boazodoallohálldašeamis, almmá Sámedikki ja Norgga Boazosápmelaččaid Ríikasearvvi (NBR) mieđiheami haga. Oasit boazodoallolágas leat maiddái problematiserejuvpon duopmostuoluin.

Sámediggi nammadit, ovttasráđiid NBR:iin, láhkalávdegotti mii galgá geahčadit boazodoallolága 2018:s. Lávdegoddi galgá árvvoštallat maid rievdadit boazodoallolágas dalle go lea dárbu nannet ja ovddidit boazodoalu bearashuđot ealáhussan ja eallinvuohkin. Nannet kultuvrralaš guoddevašvuoda, boazodoalu giela ja muđui ovdáneapmi boazodoalu álgoálbmot ealáhussan, mas ekonomalaš sisaboahyttu ferte sihkkarastojuvvot lágain ja njuolggadusain. Boazodoalloriektelávdegoddi galgá bukitit loahpalaš rapporta 2021:s. Boazodoalloriektelávdegotti čuovvuleapmi galgá sihkkarastit buori ja lávga gulahallama áigeguovdilis departemeanttain, sihkkarastit buori gulaskuddanproseassa boazodoaluin ja bargat eará čuovvulemiin boazodoalloriektelávdegotti oktavuođas. Áigumuššan lea lágidit gitta 4 gulaskuddanseminára boazodoaluin ja doallat mánga gulahallančoahkkima departemeanttain.

Gulaskuddanseminárat lágiduvvojit iešguđege boazodoalloguovlluin gozihan dihtii buoremusat vejolaš gulaskuddanproseassa.

Várrejuvvojit 600 000 ru boazodoalloriektelávdegotti čuovvuleapmái 2022:s.

7.5 Juohkelágan ealáhusat

Kapihtalii gullet juohkelágan ealáhusat, sámi mátkeeláhusat, árvohákkan ja ealáhushutkan. Dát ealáhusat ja oalgeealáhusat ovddastit oðasmuvvi resurssaid mat váikkuhit buori ealáhus- ja servodatovdáneami sámi guovlluin boahtteáiggis. Danne áigu Sámediggi deattuhit ovddidanproseassaid ja -prošeavttaid mat guoskkahit potensiála dán ealáhusain.

Davvi Norgga biebmo- ja mátkeeláhusprošeakta álggahuvvui 2019:s. Dainna galgá loktejuvvot báikkálaš biepmuin ja árktalaš biepmuin ángiruššan ovttas mátkeeláhusaiguin. Innovašuvdna Norggas lea ovddasvástádus prográmmas ja Sámediggi lea mielde ruhtadeamen. Doaimmat boazodoalus, eanadoalus, mariidnaeláhusain ja mátkeeláhusain searvvahuvvovit. Sámi borramušvieruin ja sámi kultuvrras lea stuorra ovdu dán ángiruššamis.

Ealáhushutkan, innovašuvdna ja oððahákkan leat dehálaččat sámi servodaga oðasmahttimii ja ovddáneapmái. Innovašuvnnat leat guovddážis jus galgá olahit eanet gánnáhahttivuođa ja dan bokte ásahit eanet oðđa bargosajid. Ealáhussiida Sápmi lea mielde nationála ealáhussiidaprográmmas ja dan fierpmádaga bokte nationálalaččat (SIVA) ja regionála (fylkkasuohkanat, eará ealáhussiiddat ja máhttogoovddážat) leat dat aktiivvalaččat mielde váikkuheamen ahte bohtet oðđa fitnodagat ja innovašuvnnat ealáhusaide sámi guovlluin. Sámediggi áigu danin láhčit dili nu ahte Sápmi ealáhussiida ovddánahttojuvvo ja oažju rámmaid vai sáhttá leat guovddáš reaidun fitnodagaid ovddideames min guovlluin.

Sihke nationála ja regionála dasis lea fokus mátkeeláhusovvdáneapmái. Ángiruššan sámi mátkeeláhussii galgá huksejuvvot albma ja jáhkehahhti sámi mátkeeláhus buktagiidda. Sámediggi háljida ahte sámi mátkeeláhusat ovddidit nana mearkagálvvuid main lea čielga sámi faggi, mas etihkka sámi kultuvrra kommersialiseremis lea mielde. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte mátkeeláhusovvdídeapmi ollislaččat go geahččá, nanne sámi giela, kultuvrra ja eallinvuogi buori ja etihkalaččat dohkálaš vuogi mielde. Sámit ieža fertejít bidjat eavttuid dan ealáhuspolitikhkalaš mátkeeláhusovvdídeapmái mii geavvá.

Stuorradiggediedáhusa čuovvuleapmin sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra, lea vealtameahttun deatalaš skáhpott eanet bargosajid ja váikkuhangaskaoamit juohkelágan ealáhuseallimii lasihuvvo. Ealáhuseallin dárbbasha buori ráđdeaddin- ja bagadanapparáhta ja danne lasihuvvo juolludus Sápmi ealáhusgárdái.

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Ásahandávjadat lea lagabuidda gaskameari Norggas ollislaččat ja 2 % ahtanuššan fitnodagaid logus.

7.5.1 Čoahkketabealla - Juohkelágan ealáhusat

		Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
27101	Doarjja mánngabealat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	4 500	3 600	900	25,0 %
25001	Sápmi Ealáhussiida - Njuolggodoarjja	1 051	831	220	26,5 %
25101	Nuorra Ealáhushutkan - Njuolggodoarjja	271	265	6	2,3 %
28610	Sámi mátkeeláhusat - prošeakta	1 750	1 000	750	75,0 %
27201	Sámi mátkeeláhusat - ohcanvuđot doarjja	1 500	1 000	500	75,0 %
28620	Geasuheaddji báikegottit - prošeakta	800	0	800	-
Submi		9 872	6 696	3 176	47,4 %

7.5.2 Doarjja mánngabealat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja

		Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
27101	Doarjja mánngabealat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	4 500	3 600	900	25,0 %
Submi		4 500	3 600	900	25,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Mánngabealat ealáhus

- Fitnodatahtanušan lahkana 2 % sámi guovlluin.

Vuoruheamit - Mánngabealat ealáhus:

- Doaibmabijut mat mearkkašahti láhkai váikkuhit hutkáivuođa ja fitnodatovddideami.
- Doaibmabijut mat nannejit ealáhusaid main lea stuorrun potensiála ja alla barggahus dagahan dihte olmmošlogu lassáneami / sirddolašvuođa.
- Doaibmabijut ja prošeavttat mat nannejit doaimmaid maidda koronadávda lea erenoamáš garrisit čuohcan.

7.5.3 Sápmi Ealáhussiida - njuolggodoarjja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Sámi ealáhusgárdi fállá fierpmádaga, gelbbolašvuođa ja árjjalaš doarjaga ealáhuseallimii doaibmaguovllustis.

Sápmi Ealáhussiida lea oassi nationála ealáhussiidaprográmmas ja mas Sis-Finnmárku lea doaibmaguovlun. Ealáhussiidii gullet Unjárgga, Deanu, Porsáŋgu, Kárášjoga gielddat ja Guovdageainnu suohkan. Ealáhuseallimis sámi guovlluin leat ollu smávva fitnodagat main lea stuorra vejolašvuohta ahtanušsat ja ovdánit. Ovttasbargu, fierpmádathuksen, gelbbolašvuođa lokten ja árjjalaš doarjaapparáhta lea deatalaš buori ovdáneapmái ealáhuseallimis. Sápmi ealáhussiida goziha dán doaimma.

Várrejuvvo 1 051 000 ru njuolggodoarjjan Sápmi Ealáhussiidii 2022:s.

7.5.4 Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Ungt Entreprenørskap fokusere erenoamážit mánáid ja nuoraid hutkáivuoda ovddideami, dahkanilu ja jáhku alcceaseaset sámi guovlluin Romssas ja Finnmarkkus.

Ođdaásahaemit leat vealtameahttun deatalaččat ahtanuššamii ja ođasmaattimii ealáhuseallimis ja dan bokte eanet bargosajiide. Jos galggaš lihkostuvvat eanet ealáhushutkamiin ja eanet ođdaásahemiiguin, de lea dárbu álgit juo vuodđoskuvillas ja joatkkaskuvillas. Nuorra ealáhushutkan bargá sierra oahppoáigumušaiguin konkrehta bargo- ja prošeaktabargamušaiguin mat earret eará loahpahuvvojtit gilvvuiguin. Doarjaga bokte áigu Nuorra Ealáhushutkan erenoamážit deattuhit sámi guovluid.

Várrejuvvo 270 000 ru njuolggodoarjjan Nuorra Ealáhushutkamii 2022:s.

7.5.5 Sámi mátkealáhusat - ohcanvuđot doarja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
27201 Sámi mátkealáhusat - ohcanvuđot doarja	1 500	1 000	500	50,0 %
Submi	1 500	1 000	500	50,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi mátkealáhusat:

- 5 fitnodaga lasihit sin jahkásaš gávpejođu badjel 1 500 000 ru.

Vuoruheamit – Sámi mátkealáhusat:

- Mátkealáhusaktevrat mat gaskkustit ja ovdan buktet sámi kultuvrra innovatiivvalaš vugiin.
- Doaibmabijut ovddidit nana mearkagálvuid čielga sámi fakkiin, man oktavuođas maiddái etihkka sámi kultuvrra gávppálašvuoda oktavuođas lea oassi.
- Prošeavttat/doaibmabijut mat váikkuhit dan ahte buktagat ja bálvalusat sámi kulturdovdomearkkaid vuodul jukset odda ja stuorát márkaniid.
- Ovddidan- ja investerenprošeavttat mat addet birrajagi barggolašvuoda fitnodagas.
- Mátkealáhusaktevrat mat ángiruššet mearrasámi kultuvrra ovddidemiin.
- Doaibmabijut mat nannejit fitnodaga gelbbolašvuoda ekonomijas.

7.5.6 Sámi mátkealáhusat - prošeakta

Prošeavta mihttomearri:

- Mángga eallinvejolaš mátkealáhusfitnodaga skáhppođit árvvuid go kommersialiserej ja čájehit sámi kultuvrra etihkalaš rivttes vugiin.

7.5.6.1 Oassestrategiija sámi mátkealáhusaid ja sámi mátkealáhusfitnodagaid prográmma várás

Sámi mátkealáhus lea meroštallojuvpon mátkealáhussan mas sámi kulturoasit leat doaimma guovddážis. Sámi mátkealáhusat leat deatalaččat barggolašvuhtii ja árvoháhkamii sámi guovlluin ja danne lasihuvvojtit váikkuhangaskaoamit ohcanvuđot ortnegii stuorradiggedieđáhusa čuovvuleapmái sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra. Nationála mátkealáhusstrategiijas 2030 lea evttohuvvon sierra oassestrategiija sámi mátkealáhusaid várás, dát ovttas čoahkkeoprográmma

álggahemiin sámi mátkeealáhusfitnodagaid várás dagaha ahte rámmat prošeavttaide sámi mátkeealáhusain lasihuvvojat.

7.5.6.2 Eanet sámi mátkeealáhusaktevrrat mat vuvdet buktagiid sámi kultuvrra vuodul.

Sámi mátkeealáhusat leat okta ángiruššansurggiin Sámedikkis. Sámi mátkeealáhusain gaskkustuvvo sámi kultuvrra ollu gussiide. Dás leat hui stuorra vejolašvuodat, ja dalle lea deatalaš ahte kultuvrra hálddašeapmi dahkojuvvo riekta ja gudnejahttimiin. Sámi kultuvrii lea stuorra beroštupmi ja dušše Romssas, gos ovdal korona lea leamaš stuorra ahtanuššan turistaindustriijas, lea sámi kultuvra okta njunuš vásihusain maid turisttat vásihit guovssahasaid manjá.

Sámediggi háliida váikkuhit dálá mátkeealáhusfitnodagaid sihke viidáset ovddideami ja oažžut eanet sámi mátkeealáhusaktevrraid mat vuvdet buktagiid sámi kultuvrra vuodul.

7.5.6.3 Faamoe-báikkálaš biebmu ja Faamoe-mátkeealáhusat

Jagis 2022 plánejuvvo čađahuvvot prošeakta Faamoe-báikkálaš biebmu ja Faamoe-mátkeealáhusat. Fitnodatovddidanprogramma Faamoe oktavuođas lea sáhka mearkagálvvu ja ekonomijastivrema nannemis fitnodagain, seammás go sii nannejit iežaset fierpmádaga. Faamoe-mátkeealáhusat loahpahit prográmmaset NTW (Norwegian Travel Award) searvamiin.

7.5.6.4 Digitaliseren

Jagis 2022 háliida Sámediggi bidjet fokusa digitaliseremii ja movt sámi mátkeealáhusfitnodagat sáhttet geasuhit odđa ja eanet olahujoavkkuid ovdamearkka dihtii digitála márkanfievrrideami bokte. Go ollu fitnodagat leat guhkkin eret guovddáš sajin, de lea dat dađi deataleappo. Plána movt ásahit sámi čoahki lea sajis jagis 2022. Dát dáhpáhuvvá ovttasráđiid sámi mátkeealáhusfitnodagaiguin.

7.5.6.5 Máistu

Mátkeealáhus- ja biebmoprošeakta Máistu lágiduvvui vuosttaš gearddi Romssas 2021. Máisttus deaivvadit bohccobierggua viidáset reidejeaddjut restaurántasuorggis. Fokus biddjojuvvo bohccobirgui ja dan attribuhtaide ja mualusaide. Ulbmilin lea buoridit viidáset reidejeddjiid vuovdima, seammás go mánga restaurántta fállet dakkár bohccobiergorramušaid maid sámit borret. 2022:s lágiduvvo Máistu eará gávpogis Norggas.

7.5.6.6 Duktan

Nugo ovddit jagi de fokusere Sámediggi dutkama. Go Sámediggi galgá sáhttit álggahit rivttes doaibmabijuid, de lea deatalaš oažžut máhtu. Dát dáhpáhuvvá ovttasráđiid dutkanásahusain.

Dán mátkeeallinealáhusprošektii várrejuvvo 1 750 000 ru 2022:s

7.5.7 Geasuheaddji báikegottit - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Sámi báikegottit leat geasuheaddji sihke ássamii ja ealáhuseallimii

Stuorradiggediedáhusas sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra lea sakka fokuserejuvvon ahte galgá leat buorre ealli sámi guovlluin ja sámi gielddat galget eanet geasuhit. Sámediggi lea ollu jagiid bivdán Telemarksforskning jahkásacčat analyseret sámi guovllu, gos earret eará oidno ahte

olmmošloku njiedjá sámi guovluin. Vearrámus lea go nuorat fárrejít eret, eaige fárre šat ruovttoluotta manjá go leat váldán oahpu. Sámediggi áigu bidjat fokusa guovddáš hástalusaide maid demografalaš ovdáneapmi čájeha midjiide. Dát ferte bargojuvvon lávga ovttasbargguin gielddaiguin.

Danne áigu Sámediggi čuovvulit Telemarksforskning rapporta ja geahčadit lagabuidda ja vuđolaččat movt dat hástalusat mat bohtet ovdan sahttet čuovvuluvvot konkrehta strategijaiquin ja doaibmabijuquin. Dát ferte dahkkojuvvot lávga ovttasbargguin muhtun ovddasmanni gielddaiguin ja ovttaskas FoU-birrasiiguin. Namuhuvvon stuorradiggedieđáhusas čujuhuvvo ahte Ráđđeħusas ovttasráđiid gielddaiguin, fylkkagielddaiguin ja Sámedikkiin lea oktasaš ovddasvástádus buriid čovdosiid gávdnamis mat sahttet buoridit ássanmiela ja nannet ealáhusdoaimma. Danne várre Sámediggi ruđaid daid hástalusaid konkretiserema ja čuovvuleami várás mat bohtet ovdan Telemarksforskning analysisas sámi guovlluid ektui.

Dán prošekti várrejuvvo 800 000 ru 2021:s.

7.6 Hutkás ealáhusat

Hutkás ealáhusaide gullet mánjgalágan doaimmat, main sámi kultuvra ja kulturčájeheapmi leat guovddážis doaimmas. Sámediggi meroštallá hutkás ealáhusa dakkár ealáhussan mas sámi kulturelemeanttat leat váldooassin doaimmas.

Hástalussan sámi hutkás ealáhussii lea ahte dasa gullet ollu mikrofitnodagat main lea heajos gánnáhahttivuohta ja vejolaš márkan lea guhkkin eret Davvi-Norggas. Vejolašvuodat leat ollu danne go eanet ja eanet olbmot leat čalbmagoahtán sámi kultuvrra ja sámi design. Go lea positiiva ovdáneapmi ealáhusas, de lea deatalaš ahte Sámediggi čuovvula dan, vai ovdáneapmi dáhpáhuvvá sámi fitnodagaid eavttuid mielde.

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gánnáhahti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

7.6.1 Čoahkketabealla - Hutkás ealáhusat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
27301 Hutkás ealáhusat - ohcanvuđot doarja	1 000	750	250	33,3 %
28701 Gelbbolašvuodatuđot hutkás ealáhusat - prošakta	2 100	1 700	400	23,5 %
25201 Dáiddadállu - njuolggodoarja	455	205	250	122,0 %
Submi	3 555	2 655	900	33,9 %

7.6.2 Hutkás ealáhusat - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
27301 Hutkás ealáhusat - ohcanvuđot doarja	1 000	750	250	33,3 %
Submi	1 000	750	250	33,3 %

Doarjaortnega mihttomearri - Hutkás ealáhusat:

- 5 fitnodaga lasihit sin jahkásaš gávpejođu badjel 1 500 000 ru.

Vuoruheamit - Hutkás ealáhusat:

- Aktevrat sámi kultur- ja hutkás ealáhusaid siskkobealde mat álggahit ovddidanprošeavtaid mat buvttihit ođđa buktagiid/bálvalusaid dahje ođđa/innovatiiva buvttadanvugiid.
- Prošeavttat/doaibmabijut mat váikkuhit dan ahte buktagat ja bálvalusat sámi kulturdovdomearkkaid vuodul jukset ođđa ja stuorát márkanIID.
- Investeremat mat nannejit diethnasa ja leat dárbbashaččat hákhan dihtii stuorát gánnáhahttivuoda kultur- ja hutkás ealáhusaktevrraide.
- Doaibmabijut mat leat mielde nannemin fitnodaga mearkagálvvu.
- Doaibmabijut mat nannejit fitnodaga gelbbolašvuoda ekonomijas.

7.6.3 Gelbbolašvuodavuđot hutkás ealáhusat - prošeakta

7.6.3.1 Šoop Šoop

Ealáhusa stuorámus hástalusat leat ahte stuorra márkan (kundarat) leat olggobeadle Davvi-Norgga. Okta Sámedikki doaibmabijuin lea Šoop Šoop - Sámi design days, mii lea sámi designeriid ja ostiid gaskasaš meassu. Šoop Šoop lea okta stuorámus áŋgiruššansurggiin dán suorggis boahttevaš jagiin.

2022:s galgá Šoop Šoop lágiduvvot Troanddimis, 2023:s lágiduvvo dat muhtun eará Norgga gávpogis. Mii hálidot oaidnit sámi designa miehtá riikka, danne lea deatalaš ahte sámi designerat ožžot vejolašvuoda deaivvadit ostiigun miehtá riika. 2022:s geigejuvvo Šoop Šoop bálkkašupmi vuoshtaš gearddi sámi fitnodahkii. Dát geavvá boahttevaš jagiin maiddái.

7.6.3.2 Faamoe

Hutkás ealáhusfitnodagat leat unni main leat hui stuorra vejolašvuodat. Sámediggi hálida ahte leat eanet gánnáhahti fitnodagat dán ealáhusas, danne go dán ealáhusas lea stuorra vejolašvuohtha.

Duogáš dasa manne Sámediggi lea álggahan fitnodatovddidanprogramma Faamoe, lea gávppálaš oasi fitnodagas fokusii bidjan; movt fitnodat galgá dinet ruđaid ja mainna lágiin dat galgá gievrut ja birget. Programma galgá leat mielde nannemin fitnodagaid gávpegálvgaid mearkagálvvus ja ekonomijastivremis. Sámis leat ollugat geat ovddidit buktagiid sámi kultuvrra vuodul, ja ollugat barget dan astoáiggis. Mii hálidot 2022:s fokuseret dán joavkku vai mii galgat sahttit movttiidahttit sin bargat profešsunealla dásis.

7.6.3.3 Sámi musihka oainnusmahttin

2022:s hálida Sámediggi álggahit prošeavta man oktavuodas oidnojít sámi artisttat ja musihkkárat, eanet, konseartalávddis. Dán barggu hálidot mii dahkat ovttasráđiid sámi musihkkabirrasiiguin ja fokus lea sámi musihka oainnusmahttimis, seammás go sámi artisttat ožžot eanet ja stuorát fálaldagaid.

7.6.3.4 Sámi designfitnodagaid ásaheapmi

Stuorradiggediedáhusa sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra, čuovvuleapmin, biddjojuvvujit ruđat álgaheapmái dahje designfitnodagaid sámi čoahki ásaheapmái. Hutkás ealáhusain ja designas

leat álggahuvvon muhtun fierpmádagat fitnodagaid gaskka. Vai sáhttá ain eanet ávkkástallat, de lea dárbu nannet fierpmádagaid ja bidjat FoU sisa ovttasbargui mat ovttas dahket čoahki álgaheami.

7.6.3.5 Sámi design mearkagálvoortnet

Dasto áigu Sámediggi vuoruhit ruðaid mearkagálvoortnega ovddideapmái sámi design várás ja Sámi made mearkaevttohusaid čuovvuleapmái maid earret eará Sámiráđđi lea evttohan.

Hutkás ealáhusprošeavtaide várrejuvvo 2 100 000 ru 2022:s.

7.6.4 Dáiddadállu - njuolggodoarja

Njuolgodoarjaga mihttomearri:

- Dáiddadállu bargá kollektiivva lahtuid dáiddalaš gaskkusteami loktemiin nationála ja riikkaidgaskasaš dásis.

Dáiddadállu lea sámi dáiddároktauohta Guovdageainnus. Dán oktavuođas leat dál 19 dáiddára mat gullet iešguđege šánjeriidda nugo ovdamearkka dihtii filbma, dánsa, visuála dáidda, ja girjjálašvuohta. Sámi dáiddabuktagat main lea alla kvalitehta leat jerrojuvvon sihke riikkaidgaskasaš ja nationála aktevraaid beales. Dáiddadállu lea aktevra riikkaidgaskasaš dásis mas leat fierpmádagat miehtá mäilmimi.

Dáiddadállu lea organiserejuvvon searvin, ja lea dan rájes go ásahuvvui 2014:s ožžon prošeaktadoarjaga ollu doarjaaddiin. Dán geažil lea kollektiivva váttis bargat guhkes áiggi badjel.

Jos hálldahuslaš virggiid sáhttá ruhtadir bissovažžan, de sáhttá kollektiiva addit dáiddároasebeliide ja eará hutkás ealáhusaide eanet saji bargat. Sámediggi háliida váikkuhit dan ahte kollektiivvas sáhttet leat fásta virggit. Danne nannejuvvo njuolggodoarja jagi 2022 rájes.

Dáiddadállui várrejuvvo 455 000 ru njuolggodoarjan 2022:s.

7.7 Duodji

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet duojárat geain duodji lea ealáhussan.

Sámedikkis lea áigumuš ovddidit duoji boahtteágiggeguvllot ja geasuheaddji ealáhussan. Iežas dujjid eanet vuovdin stuorát márkaniidda lea guovddážis Sámedikki ángiruššamis. Dainna oaivvilduvvo ahte duodjeealáhus nagoda heivehit rievdadusaide ja hástalusaide ealáhusas, ja ahte ámmátlašvuohta, sisaboantu ja gánnáhahttivuohta ealáhusas buorránit.

Duoji ealáhussiehtadus lea Sámedikki deataleamos gaskaoapmi dán ealáhusa ovddideamis. Ealáhussiehtadusas leat earret eará doaibmadoarjaortnet duojáriidda, investeren- ja ovddidandoarja, ásahandoarja, čálgoorthebat, vuovdimma ovddideaddji doaibmabijut ja doarja organisašuvnnaide.

7.7.1 Čoahkketabealla - duodji

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
25301 Doarjia Duodjeinstituhtii - Njuolggodoarjia	5 574	5 443	131	2,4 %
25401 Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvra - Njuolggodoarjia	1 802	1 760	42	2,4 %
Duoji ealáhusšiehtadus	7 100	7 350	-250	-3,4 %
Submi	14 476	14 553	-77	-0,5 %

7.7.2 Duodjeinstituhtta - njuolggodoarjia

Doarjaortnega mihttomearri:

- Duodjeinstituhtta ovddida ja veahkeha duodjefitnodagaid eanet bargat bavttabagademiin ja bavttaovddidemiin, ja dasto fierpmádathukseminiin.

Duodjeinstituhtta lea guovddáš aktevra duoji siskkobealde ja dan doaibman lea ovddidit ja veahkehit fágagelbbolašvuoden duoji siskkobealde, addit veahki bavttaovddideapmái ja bavttadanbagadusa, vuolggahit geahčalan- ja ovddidanbargui searvama. Bagadeaddjivirggit gullet doarjagii.

Njuolggodoarjian Duodjeinstituhtii várrejuvvo 5 574 000 ru 2022:s.

7.7.3 Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarjia Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii

Doarjaortnega mihttomearri:

- Oahpahuskantuvrra addá oahpu nuoraide šaddat čeahpes fágabargin, ja fállat viidáset oahpu boazodoalu ja duodjebargiide.

Oahpahuskantuvrra ulbmilin lea addit oahpu nuoraide šaddat čeahpes fágabargin, ja fállat viidáset oahpu boazodoalu ja duodjebargiide dainna áigumušain ahte váldit fágareivve fágaoahpahuslága mielde. Oahpahuskantuvra bargá árjjalaččat fitnoohppiid rekrutteremiin boazodoalus ja duojis, ja movttiidahttá boazodoalu ja duodjebargiid váldit fitnoohppiid. Kantuvra lea mielde buorideamen fágaid gelbbolašvuoda ja renommé. Sámedikki doarjia manná duoji fidnooahppiortnegii ja kantuvrra bargui duoji siskkobealde.

Njuolggodoarjian boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii várrejuvvo 1 802 000 ru 2022:s.

7.7.4 Duoji ealáhusšiehtadus

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
28001 Doaibmadoarja - ohcanvuđot doarja	2 500	2 500	0	0,0 %
Investeren- ja ovddidandoarja, konsuleantaveahki, álggahandoarja ja prošeavttat - ohcanvuđot doarja	1 200	1 150	50	4,3 %
28003 Duodjestipeanda - ohcanvuđot doarja	160	150	10	6,7 %
28004 Čálgoortnegat - ohcanvuđot doarja	20	20	0	0,0 %
28005 Gelbbolašvuhta, oahpahus, kurssat	200	80	120	150,0 %
28006 Márkanheiveheapmi	830	600	230	38,3 %
28030 Duojárid Ealáhus Searvi - njuolggodoarjagat	630	630	0	0,0 %
28031 Sámiid Duodji - njuolggodoarja	1 310	1 310	0	0,0 %
28040 Faga- ja ekonomijjalávdegoddii	50	100	-50	-50,0 %
28041 Duodješiehtadusa organiseren	200	0	200	-
28007 Koronadoarjaga	0	810	-810	-100,0 %
Submi	7 100	7 350	-250	-3,4 %

Doarjaortnega mihttomearri - Doaibmadoarja:

- Buoridit iežas duddjon árbevirolaš buktagiid gávpejođu.

Vuoruheamit - Doaibmadoarja:

- Duojárat geain unnimusat 50% iežas dietnasis boahtá ieš ráhkaduvvon árbevirolaš dujiid vuovdimis.
- Duojárat galget leat registrerejuvvon Momsaregistarais ja galgá leat vuovdán duoji unnimus 50 000 ru ovddas (brutto).

Doarjaortnega mihttomearri - Investeren- ja ovddidandoarja:

- Duodjefitnodagaid ámmátlašvuhta ja sisaboantu buorránit.

Vuoruheamit - Investeren- ja ovddidandoarja:

- Fitnodagat main fitnodatovddideapmi deattuhuvvo.

Doarjaortnega mihttomearri - Duodjestipeanda:

- Eanet olbmot geain lea formála gelbbolašvuhta duoji siskkobealde.

Vuoruheamit - Duodjestipeanda:

- Joatkaskuvilla oahppit geat olles áigge lohket Jo1 Design ja giehtaduodji dahje Jo2 Design ja giehtaduodji.
- Norgga studeanttat geat olles áigge lohket duoji Sámij åhpadusguovdásjis dahje duoji bachelor- ja masterdásis.

Doarjaortnega mihttomearri - Čálgoortnegat:

- Buorit čálgoortnegat daid duojáridda geat leat dohkkehuvvon duodjeregistarais.

Vuoruheamit - Čálgoortnegat:

- Váhnenruđat.
- Buohcciruhtaortnet.

Doarjaortnega mihttomearri - Gelbbolašvuhta, oahpahus, kurssat:

- Duodjefitnodagaid ámmátlašvuhta ja gelbbolašvuhta buorránit.

Vuoruheamit - Gelbbolašvuhta, oahpahus, kurssat:

- Duodjedoaimmain mat barget dujiin ealáhussan ja maid ulbmilin lea buoridit iežaset dietnasa.

Doarjaortnega mihttomearri - Doaibmabijut mat buoridit vuovdima:

- Duodjefitnodagaid ámmátlašvuhta ja sisaboantu buorránit.

Vuoroheamit - Doaibmabijut mat buoridit vuovdima (buhtte "Márkanheiveheapmi"):

- Rekrutteren ja vuovdima ovddideaddji doaibmabijut.

Doarjaortnega mihttomearri - Duoji organiseren:

- Oktiortnet ja ovttastahttit áŋgiruššama iešguđege aktevraaid gaskka.

Vuoruheamit - Duoji organiseren:

- Ovdaprošeavtta čuovvuleapmi.

7.8 Ealáhusovddideami doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu)

Dan botta go vuordit ovttasbargošiehtadusaid dahkama Sámedikki ja válljejuvvon gielldaaid gaskka bisuhit ovddeš doaibmaguovllu rievdatkeahttá.

5430 Guovdageaidnu, olles suohkan	5438 Davvesiida, čuovvovaš vuodđobiirret:
5403 Áltá, čuovvovaš vuodđobiirret:	0103 Dáigevuotna
0101 Stierdná	0104 Gihppovuotna
0102 Sievju	0105 Dorskkášvuotna/Beahkkervuotna
0103 Uhccá Liidnevuotna	0106 Davvesiida
0104 Stuora Liidnevuotna	0107 Idjavuotna
0105 Gármavuotna	0108 Irgevuotna/Áttamuotna
0106 Fielvuotna	0109 Lagesvuonbahta/Gussanjárga
0107 Nyvoll	0110 Šeste (Čiesti)/Godviknes
0108 (Stuora) Girenjárga	0111 Váttesbákt-seaibbuš
0110 Latni	0112 Gappatvarri
0201 Lákkonjárgeahči	0113 Eretoavivit
0202 Dáhppeluokta/Vuojatluokta (Rivargohppi)	0114 Vuonjalráššá
0203 Lákkovuonbahta	5439 Gánggaviika, olles gielda
0204 Dálbmeluokta	5441 Deatnu, olles gielda
0205 Vasbotnelv	5442 Unjárga, olles gielda
5432 Láhppi, olles suohkan	5444 Mátta-Várjat, čuovvovaš vuodđobiirret:
2017 Ovdalaš Fálesnuori suohkan	0101 Buodgáißeaski
5434 Muosárt, čuovvovaš vuodđobiirret:	0102 Reais(a)vuonna
0119 Muorral(vuotha)	0103 Spurvnes /Sállam
0120 Vuotkevuotna (Uhccá-vuonaš)	0104 Njávdám
0121 Muotki	0402 Lávvonjárga
0122 Gunnarnes	0403 Juranjohka
0123 Tufjord	0404 Ruovdevuonna
0124 Fávle-lžžát	0405 Vuorjám(johka)
5435 Davvinjárga, čuovvovaš vuodđobiirret:	0503 Čoalbmeyávri
0101 Skarsvág	0504 Máiddet/Skrotnes
0102 Kamøyvær	0505 Bajit Báhcceveadjí
0113 Oarjjábeallí-Vuotnabađaguovlu	5401 Romsa, čuovvovaš vuodđobiirret:
0114 Nuortaváhkeguovlu	3301 Čie(k)ŋalluokta
0115 Goaskinvákke - Ráktonjár-guovlu	3302 Leaibedievvá
0117 Skuotanjargga	3303 Moskaluokta
0118 Mannskarvík-Reapváhki (Ráiváhki)	3304 Moskavuovdi
0119 Spiertanjárga (Spierta)	3305 Rívnje/Vuotnasiida
0200 Geaissavearrra	3306 Suortu (davit/siskit)
0201 Geaissavearrra	3307 Várpenjárga
0202 Kniskkárnjárga	3308 Su(o)rgomohkki
0203 Duvavuotna (Irivuotna)	3309 Guohcavuopmi
0204 Magerøystua	3310 Ulsfjordmoane
0205 Finnvik	1913 Ovdalaš Skánit suohkan
0206 Váttavuotna (Váttavuonaneret)	5412 Rivttát, olles suohkan
Sarnes gili	5415 Loabát, olles suohkan
5436 Porsáŋgu, olles gielda	
5437 Kárášjohka, olles gielda	

5417 Siellat, olles suohkan

5419 Ráisavuotna, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0101 Gumpedallá
- 0102 Øvre Bakkejord
- 0103 Skuoddovuovdi
- 0104 Smørsgård
- 0201 Lurruusaorda/Ráb-oassa
- 0207 Boazojohka
- 0208 Áisajávri

5422 Báhccavuotna, olles suohkan

5423 Gálsá, olles suohkan

5424 Ivgu, olles suohkan

5425 Omasvuotna, olles suohkan

5426 Gáivuotna, olles suohkan

5427 Skierzvá, olles suohkan

5428 Ráisa, olles suohkan

5429 Návuotna, olles suohkan

1805 Áhkánjárga, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0102 Hearijak
- 0109 Áravuopmi
- 0110 Jogasiida/Eanosiida
- 0111 Luodnegohpie

1875 Hábmer, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0116 Strávnjunnie
- 0117 Vædtja (Veaggovárrí)
- 0118 Jávresoalgge
- 0119 Grensefjellene – Rádjevárit

1850 Ovdalaš Divtasvuona suohkan

1853 Evenášši, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0109 Evenášsmárku
- 0110 Gállogieddi
- 0111 Leariusáide/Osmárkku
- 0114 Leangáviika/ Duorgga (Snubba)
- 0117 Veaggo

Lassin geográfalaš doaibmaguvlui sáhttá doarja addojuvvot ealáhusovdáneapmái dáidda:

- Duodji miehtá riikka
- Sámi kultuvralaš ealáhusaide miehtá riikka
- Sámi mátkeeláhusaide miehta riikka
- Lassiealáhusaide boazodoalus

8 Kultuvra

Servodatmihttu:

- Ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallin mas lea buorre kvalitehta.



1.

Álgoálbmogiuñ lea riekти seailluhit, hovdet, suodjalit ja ovddidit iežas kulturárbbija árbevirolaš máhtu ja iežas-kulturilbmanemiid, ja maiddái ilbmanemiiid iežaset diehtagis, tek-nologijas ja kultuvrras, dása gullet maid olmmošlaš ja genehtalaš resurssat, gilvagat, dálkasat, máhttu elliid ja šattuid iešvuodžaid birra, njálmmálaš viidásetfievrrideapmi, girjjál-ašvuohta, minstarat, valáštallandoaimmat ja árbe-virolaš stohkosat, govat ja doaibmi dáidda. Sis lea maid riekти seailluhit hovdet, suddjet ja ovddidit imma-teriala vuogatvuodžaid dákkár kulturárbái ja árbevirolaš máhttui, ja dakkár kul-turilbmanemiide.

2. Ovttas álgoálbmogiiguñ galget stáhtat gávdnat beaktilis doai-bmabijuid dohkkehan dihte ja suddjema dihte dáid vuogat-vuodžaid doaimmaheamis.

(Artihkal 31 ON Álgoálbmotvuog-atvuodžaid julg-gaštusas)

8.1 Čoahkketabealla - Kultuvra

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Doaibmagolut	11 520	11 130	390	3,5 %
Njuolggodoarjja	136 677	123 819	12 858	10,4 %
Ohcanvuđot doarjja	10 256	10 600	-344	-3,2 %
Šiehtadus	9 092	8 877	215	2,4 %
Prošeakta	1 800	1 800	0	0,0 %
Konferánsa ja árvoštallan	300	300	0	0,0 %
Submi	169 645	156 526	13 119	8,4 %

Sámedikki váldobargamuš kulturpolitihkas lea láhčit diliid nu ahte sámi dáidda- ja kulturdoaimmat ovddiduvvojtit.

Sámediggi iešguđege váikkuhangaskaomiid geavaheami bokte ja gulahallamiin ja ovttasbargguin aktevrraiguin kultursuorggis, oččoda Sámediggi buriid rámmaeavttuid sámi dáiddáriidda, sámi kulturásahusaaid viidáset ovddideapmái, sámi girjjálašvuhtii, sámi valáštallamii, ja eará áššesurggiide kultursuorggis.

Viiddis profešsunealla sámi dáiddárat, gievrras kulturásahusat ja organisašuvnnat, kulturbargit ja eará aktevrrat main lea doaibmamunni ja dihtomielalašvuhta sámi ávnناسلاš ja ávnناسkeahtes kulturárbbi suodjaleamis ja gaskkusteamis viidáseappot, leat fáktoriid gaskkas mat váikkuhit ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallima ulbmila mas lea buorre kvalitehta, juksama maiddái boahtteáiggis.

Sámediggi galgá leat okta deataleamos eavttuid biddjin sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideamis. Nationála, regionála ja báikkálaš eiseválddiin lea maiddái ovddasvástádus das ahte sámi dáidagis ja kultuvrras leat seamma ovdánanvejolašvuđat go muđui dáidda- ja kultureallimis Norggas.

Sámi dáidda ja kultuvra leat guhkes áiggi badjel ožžon saji riikkaidgaskasaš márkanii, ja lea marjimuš jagiin nannosit ovdánan sierra riikkaidgaskasaš arenain. Dás sahttit namuhit Documenta 14 jagis 2017, riikkaidgaskasaš girjemeassu Frankfurta 2019:s ja dál marjimusat sámi dáiddáriid lanseren Veneziabienalis 2022:s. Dasa lassin lágiduvvojtit eará riikkaidgaskasaš dáhpáhusat 2022:s, earret eará Nordic Bridges ja Arctic Arts Summit - goappašagat Kanádas. Sámediggi áigu doarjut lassánan beroštumi sihke nationála ja riikkaidgaskasaš dásis sámi dáidaga ja kultuvrra ektui, ja láhčojuvvo nu ahte dát vuoruhuvvo bušeahdas. Sámediggái lea maiddái deatalaš sámi dáidaga ja sámi dáiddáriid rolla ođđa áiggis ja min lagaš historjjás, ja háliida láhčit oktavuođaide dáid gaskka ja nationála ja riikkaidgaskasaš fierpmádathuksema.

Sámedikki dievasčoahkkin mearridii geassemánuš 2021 áššis Sámi ávnناسkeahtes kulturárbbi eaiggátvuohta ahte sámit ieža eaiggádit min ávnناسkeahtes kulturárbbi. Dasto ahte proseassaiguin málliid ja doaibmabijuid guorahallamin huksen dihtii struktuvraaid ja vugiid eaiggátvuhtii ferte joatkit. Proseassat fertejít searvahit olles Sámi ja Sámi parlamentáralaš rádi (SPR) ferte leat guovddážis dan barggus. SPR lea doaibmaplánastis mearridan ahte čuovvulit barggu sámi kulturárbbiin rastá riikarájáid.

Sámediggi lea giđdat 2021 ožžon rapporta sierra lágdegottis mii lea árvvoštallan ja evttohan Árbedieđuid čuovvuleami. Lunddolaš lea geahčadit rapporta ávnneskeahes kulturárbbi prošeavta oktavuođas, mii namuhuvvui bajábealde, muhto maiddái bušeahttaproseassain ovddas guvlui.

Sámedikkis lea buorre ovttasbargu dáiddárorganisašuvnnaiguin. Njeallje jagáš ovttasbargošiehtadus Sámedikki ja Sámi dáiddárrádi gaskka, dáiddáršiehtadusa jahkásacčat šiehtadallamiin mii lea guovddáš gaskaoapmi. Šiehtadus lea ásahuvvon ovttasbarggu nannema várás dáiddáriiguin vuoruhemiid birra sámi dáidaga ovddideamis.

Sámediggái lea deatalaš hákhat fágalaččat nana sámi ásahusaid dan bokte ahte gulahallat ja váikkuhit ekonomalaš rámmanguin. Sámedikki rámmaeavttut ja váikkuhangaskaoamit addet sámi ásahusaide muni ovdánit ja ođđa láhkai jurddašit vai šattašedje buorit arenat sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideapmái.

Sámedikkis lea manjimuš jagiin leamaš fokus sámi girjjálašvuhtii ja lea rievadan ollu ortnegiid mat leat girjjálašvuoda buvtadeami ja gaskkusteami várás. Seammás go leat biddjojuvvon ruđat lohkankampánjaide ja ođđa gaskkustanvirggiide máttasámi ja julevsámi guovlluin mat doibmet 2021 rájes. Buohkanassii buvttiha dat ollu sámi girjiid mat gaskkustuvvojtit lohkkide.

Váilevaš dahje eahpedohkálaš statistihkka ja eará vuodđodokumentašuvdna lea oppalaččat hástalus sámi servodagaide ja Sámediggái. Dárbašuvvo eanet tállavuođđu, ja eanet vuogádatlaš geahčastat dillečilgehusat, rávnnjiin, treandtain ja hástalusain sámi dáidda- ja kulturfealitas, vuodđun váttisvuodđaid čoavdimii ja strategijaid ja doaibmabijuid ulbmila várás.

8.2 Doallogolut - Kultuvra

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Bálká ja sosiála golut a)	9 818	9 468	350	3,7 %
Eará doaibmagolut	1 702	1 662	40	2,4 %
Submi	11 520	11 130	390	3,5 %

a) Bálká- ja bargiidgolut ledje 2021:s Kapihtala Hálldahusdássi vuolde.

Kulturjuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuodaossodaga (EKD) oassi. Juogus leat 10 fásta bargi.

Kulturjuogus lea sámediggerádi politikhkalaš čállingoddi, ja das lea ovddasvástádus mihttomeriid čuovvuleamis fágasuorggis kultuvra. Juhkosis lea hálldašanovddasvástádus surgiide nugo njuolggodoarja sámi kulturviesuide, festiválaide, valáštallamii, teáhterii, museaide, publikašuvnnaide ja mediaide, ohcanvuđot doarjagis kulturprošeavtaide, dasa gullá maiddái doarja sámi lágádusaide ja dáidda- ja kulturgaskkustanarenaide, ja dáiddáršiehtadus.

8.2.1 Sámi bibliotehkabálvalus

Sámedikki mihttomearrin sámi bibliotehkabálvalusaid ektui lea ahte olles sámi álbmot galgá oažžut dohkálaš bibliotehkafálaldaga.

Sámedikki bibliotehka galgá ovttasráđiid eará bibliotehkaiguin, ásahusaiguin ja aktevrraiguin ovddidit ja gaskkustit sámi girjjálašvuoda. Sámedikki bibliotehkas lea máilmci stuorámus čoakkáldat sámegielat girjjálašvuodas ja girjjálašvuodas sámi diliid birra ollu gielaide. Čoakkáldat galgá leat olámmuttus ja dovddus sihke eará bibliotehkaide ja ovttaskas luoikkahedđiide. Bibliotehka oastá máŋga gáhppálaga girjiin vai eará bibliotehkat sáhttet luoikkahit girječoahkkádusa luoikama várás geavaheddjide, magasiidna luoikama várás.

Bibliotehka oažju geatnegasaddima Nationálabibliotehkas. Addimii gullet nugo girjjit ja dokumeanttat mat leat almmuhuvvon Norggas main oassi dahje olles teaksta lea sámegillii, gč. lága "Lov om pliktavlevering". Geatnegasaddima girjjit galget seailluhuvvot agibeavvi, ja bibliotehka oastá liige gáhpoliid vuostáiváldojuvvon girjiid luoikama várás.

8.2.2 Lulli- ja julevsámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi

Girjjálašvuoda gaskkusteapmi lea sámi girječálliid ja girjjálašvuoda oainnusmahttin, servodagas oppalačcat, ja sámi servodagas erenoamážit. Sámi servodahkii lea deatalaš ahte girjjálašvuohta lea olámmuttus, juohkelágan ja ahte dan jearahit olahusoavkkut. Girjjálašvuoda gaskkusteaddji galgá bargat alit stáhtusa háhkamiin sámi gillii ja sámi girjjálašvuhtii. Fáttát mat leat áigeguovdilat ja relevánta galget loktejuvvot servodatságasteamis, ja lea dárbu doaibmabijuide mat movttiidahttet sihke čállit ja lohkat sámegillii. Fáttát mat leat áigeguovdilat ja relevánta galget loktejuvvot servodatságasteamis, ja lea dárbu doaibmabijuide mat movttiidahttet sihke čállit ja lohkat sámegillii. Buot doaibmabijuid ii sáhte álo mihtidit ulbmilolahusa ektui. Fierpmádathuksen ja ovttasbargu, čujuhit man lihkostuvvan doaibmabijut leat, ja sáhttet mannat ollu jagit ovdal go oaidnit dain bohtosiid. Girjjálašvuoda gaskkusteaddjít galget searvat sihke báikkálaš, regionála, nationála ja dihto muddui riikkaidgaskasaš lágidemiide ja sáhttet lágidit iežaset bihtáid.

8.3 Ángiruššansuorgi - Kultuvra

Sámedikki ángiruššansuorggit kultuvrra siskkobealde:

- Sámi dáiðaga ja kultuvrra láhcíma, ovttasbarggu ja eavttuid ovddideapmi.
- Buorit rámmæavttut sámi dáiddáriidda.
- Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan.
- Sámi girjjálašvuohta
- Sámi mediat
- Sámi valáštallan.

8.3.1 Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Kultuvra

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Buorit rámmæavttut sámi dáiddáriidda	22 119	21 829	290	1,3 %
Sámi kulturásahusat	108 469	95 751	12 718	13,3 %
Sámi girjjálašvuohta	18 896	24 450	-5 554	-22,7 %
Sámi mediat	5 197	0	5 197	-
Sámi valáštallan	3 444	3 366	78	2,3 %
Submi	158 125	145 396	12 729	8,8 %

8.4 Sámi dáidaga ja kultuvrra láhčima, ovttasbarggu ja eavttuid ovddideapmi

Ángirušansuorggi mihttomearri:

- Sámi dáidaga ja kultuvrra eanet oainnusmahttin ja máhttu daid birra.

Sihke sámis ja riikkaidgaskasaččat lea stuorra beroštupmi sámi dáidagis ja sámi dáiddáriin. Sámediggi galgá leat deatalaš eavttuid biddji sámi dáidaga ovddideamis. Deatalaš lea oažut sadjái buriid rámmaeavttuid ja buriid ekonomalaš ortnegiid. Ovttasbargu eará almmolaš aktevrraiguin kultursuorggis lea deatalaš strategija mihttomeari juksamii.

Buorit rámmaeavttut olahuvvojit maiddái gulahallama ja ovttasbarggu bokte áigeguovdilis aktevrraiguin kultursuoggis. Sámedikkis lávejit leat hálddahušlaš gulahallančoahkkimat ollu relevánta aktevrraiguin, nugo Kulturdepartemeanttain, Norgga kulturráđiin, Kulturjurdagiin, ovttaskas fylkkagielldaiguin jna. Dát lea ovttasbargu mas lea ávki buot beliide.

8.5 Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

Ángirušansuorggi mihttomearri:

- Sámi dáiddáriin leat buorit vejolašvuodat ovdánit dáiddalaččat.

Sámi dáidda- ja kulturdovdomearkkaid girjáivuohta lea deatalaš. Seammás lea seamma deatalaš ahte dáidda hásttuha ja ovddida sámi kultuvrra ja servodagas. Sámi dáiddárat leat leamaš mielde boktimin ságastallama deatalaš servodatáššiid birra sámi servodagas, ja leat váikkuhan dan oainnusmahtima maiddái olggobealde sámi servodaga. Danne fertejit sámi dáiddáriin leat rámmat iežaset dáidaga háhkamii ja bargamii. Sámedikki deataleamos gaskaoamit dán oktavuođas leat min ekonomalaš váikkuhangaskaoamit, muhto maiddái váikkuhanvejolašvuohda mii mis lea konsultašuvnnaid, gulahallama, oktavuođa ja ovttasbarggu bokte eará almmolaš eiseválddiiguin.

Sámediggi oaidná ahte lea lunddolaš politihka hábmewis árijjalaččat gulahallat sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin politihka ja strategijaovddideami oktavuođas. Ovttasbargošiehtadus Sámedikki ja Sámi dáiddárráđi gaskka bidjá dasa vuodu. Jahkásaš dáiddáršiehtadus beliid gaskka lea deatalaš gaskaoapmi dán ulbmila juksamii, ja lea šaddan sihke deatalaš strategalaš arena ja váikkuhangaskaoapmi dáidda- ja kulturpolitihka čađaheapmái.

8.5.1 Čoahkketabealla - Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

(duhaiid mielde)

Akt.	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
33001 Sámi dáirddáršiehtadus - šiehtadus	9 092	8 877	215	2,4 %
32001 Luohti ja sámi musihkka - ohcanvuđot doarjja	2 500	2 500	0	0,0 %
32101 Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuđot doarjja	3 306	3 400	-94	-2,8 %
30001 Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjja	1 884	1 840	44	2,4 %
30101 Sámi Dáiddaguovddáš - njuolggodoarjja	5 337	5 212	125	0,0 %
Submi	22 119	21 829	290	1,3 %

a) Ornet lei 2021:s namuhuwon Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi

8.5.2 Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
33001 Sámi dáiddáršiehtadus - njuolggodoarjja Sámi dáiddárráddái	9 092	8 877	215	2,4 %
Submi	9 092	8 877	215	2,4 %

Dáiddáršiehtadusa mihttomearri:

- Sámi kulturorganisašuvnnain ja sámi dáiddáriin leat buorit ja einnostanvejolaš rámmaeavttut doaibmaseaset.

Ovttasbargošiehtadusas Sámi dáiddárrádi ja Sámedikki gaskka leat mihttomearit sámi dáiddapolitiikkii ja háldeinlinnjáide movt šiehtadusat sámi dáiddáršiehtadusa birra galget dakhkojuvvot beliid gaskka. Dán dáiddáršiehtadusas lea ekonomalaš rámma ortnega várás maid bealit leat soahpan. Ekonomalaš rámma mársojuvvo jahkásacčat njuolggodoarjjan Sámi dáiddárráddái.

2022:s ii olahuvvon ovttamielalašvuhta beliid gaskka. Prosedyra go ii šatta ovttamielalašvuhta, gč. ovttasbargošiehtadusa § 8, lea ahte Sámediggeráddi ieš bidjá ekonomalaš vuodu Sámi Dáiddárrádi várás, maid Sámedikki dievasčoahkkin meannuda čuovvovaš šiehtadusáigodaga várás, gč. ovttasbargošiehtadusa § 12.

Jahkái 2022 lea rámma 9 092 000 ru mii vástida jagi 2022 bálká- ja haddegoargjuma.

8.5.2.1 Sámi dáiddáršiehtadus - juogadeapmi

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Dáiddafoanda	922	900	22	2,4 %
Stipeanda sámi dáiddáriidda	3 615	3 530	85	2,4 %
Doaibmadoarjja dáiddárorg. ja Sámi dáiddárráddái	4 504	4 397	107	2,4 %
Čájáhusbuhtadus	51	50	1	2,0 %
Submi	9 092	8 877	215	2,4 %

8.5.3 Luohti ja sámi musihkka - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
32001 Luohti ja sámi musihkka - ohcanvuđot doarjja	a) 2 500	2 500	0	0,0 %
Submi	2 500	2 500	0	0,0 %

a) Ornet lei 2021:s namuhuwon Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi

Sámi musihkkariin ja artisttain galget leat buorit eavttut sin buvttademiid ja gelbbolašvuoda ovddideapmái.

Sámi musihkka šaddá eanet ja eanet bivnnut manjá go lea boahán eanet arenaide ja geađgejulggiide. Managemeanta vásihuovo váilevaš gaskalađasin luohte ja sámi musihka árvoráiddus, man geažil lea váttis gaskkustit sámi musihka relevánta arenain. Sámedikkis lea fokus sámi musihka ja juoigama buvttadeapmái ja gaskkusteapmái, ja áigu dál maiddái láhčit doaibmi managemeantta sámi musihkkariidda ja artisttaide.

Doarjaortnega mihttomearri - Luohti ja sámi musihkka:

- Luodi ja sámi musihka buvttadeapmi, ovddideapmi ja almmuheamit.

Vuoruheamit - Luohti ja sámi musihkka:

- Luohti ja musihkkabuvttadeamit iešguđege oktavuođain.
- Sámi musihkkariid ja artisttaid managemeanta ja ovddideapmi.
- Sámi musihkkariid ja artisttaid promoteren ja márkanfievrrideapmi.

8.5.4 Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
32101 Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuđot doarjja	3 306	3 400	-94	-2,8 %
Submi	3 306	3 400	-94	-2,8 %

Doarjaortnega mihttomearri - Doarjja kulturdoaibmabijuide

- Buorit rámmaeavttut sámi dáiddabuvttademiide ja kulturvásihusaide.

Vuoruheamit - Doarjja kulturdoaibmabijuide:

- Kulturdoalut main deattuhuvvo sámi dáidda, kultuvra ja servodatdigaštallan.
- Prošeavttat ja buvttadeamit main lea kultuvrralaš ja dáiddalaš bealli.
- Dáiddalaš ja kultuvrralaš doaibmabijut mánáiguin ja nuoraiguin.
- Gaskkusteapmi digitála lávddiin.
- Prošeavttat mat gozihit árbedieđuid ja ávnnaſkeahes kulturárbbi.
- Prošeavttat mat váikkuhit sámi dáidaga ja kultuvrra buktima riikaviidosaš oktavuhtii.

8.5.5 Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjja

Doarjaortnega mihttomearri - Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii:

- Sámi filbmainstituhtta galgá ovddidit ja ovdánahttit sámi filmmaid nationála dásis ja riikkaidgaskasačcat.

Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta (ISFI) ásahuvvui 2007:s ja 2014:s dohkkehuvvui dat riikkaidgaskasaš sámi filbmainstituhttan. Instituhtta galgá nannet sámi filbmabuvttadeami ja loktet sihke gelbbolašvuoda ja ekonomalaš vejolašvuodaid buvtadit sámi filmmaid. Dasa lassin galgá ISFI ovddidit ja nannet ovttasbarggu álgoálbmot filbmaseservviid gaskka riikkaidgaskasačcat.

Internationála Sámi Filbmainstituhtta lea dubben ollu filmmaid, earret eará animašuvdnafilmma Ainbo - spirit of the Amazon. Dat addet maiddái ohcanvuđot doarjaga sámi filmmaid ovddideapmái.

Árktalaš riikkaidgaskasaš filbmafoanda ásahuvvui 2018:s man duogábealde ledje Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta, Canada Media Fund, Nunavut Film Corporation Kanádas, Sundance Institute USA:s, Film Greenland Ruonáeatnamis ja Sahka-Film Ruoša bealde. Foandda ulbmilin lea lasihit internationála dáiddalaš ja kulturovttasbarggu eará sirkumpolára álgoálbmogiiguin. Foanda lea ISFI vuollásaš.

Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtti várrejuvvo 1 884 000 ru njuolggodoarjjan 2022:s.

8.5.6 Sámi Dáiddaguovddáš - njuolggodoarjja

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi Dáiddaguovddáš:

- Sámi Dáiddaguovddáš gaskkusta dáidaga viiddis nationála ja riikkaidgaskasaš publikummi.

Vuođđudus Sámi Dáiddaguovddáš ásahuvvui 1986:s ja galgá leat njunuš riikkaidgaskasaš guovddáš sámi ođđaáiggi dáiddáriid várás. Guovddáža ulbmilin lea doaibmat deatalaš čajáhusarenan, mas guovddážis lea riikkaidgaskasaš sámi ođđaáiggi dáidda, mas ruohttasat leat Sámis, dasto lea dat deatalaš deaivvadanbáiki buot dáiddáriidda ja dáidagis berošteddjiide. Áigumuššan lea doaibmat deatalaš, áigeguovdilis deaivvadanbáikin gasku Sámi, seammás go lea deatalaš kulturguoddi ja kulturgaskkusteaddji sihke sámi servodagas ja dan olggobealde. Ásahusa ulbmilin lea doarjut, gaskkustit ja oainnusmahttit sámi ođđaáiggi dáidaga Eurohpás, álgoálbmotguovlluide ja máilmme stuorámus dáiddaarenaide. Deatalaš ulbmil lea gaskkustit ja háhkat beroštumi ja áddejumi ođđaáiggi dáidagii ja seammás addit saji ođđa ja geahččaleaddji dáiddalaš geavahusaide ja váikkuhit dáiddalaš cealkinfrijavuhtii. Sámi Dáiddaguovddáš bargá sámi ođđaáiggi dáidaga ovddidemiin ja viiddidemiin publikumma ektui ollu sajiin ja iešguđege arenain riikkas.

Biddjojuvvo 5 337 000 ru. njuolggodoarjjan 2022:s.

8.6 Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

Ángirušansuorggi mihttomearri:

- Sámi ásahusat mat hálldašit, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga, kultuvrra ja historjjá.

Sámi kultur- ja kulturgaskkustanarenat leat deatalaš arenat sámi dáidaga, kultuvrra ja kulturárbbi goziheapmái, ovddideapmái ja čalmmusteapmái oppalaččat iešguđege vuogi mielde. Sámi kulturásahusat ja festiválat leat guovddážis sámi servodaga ovddideamis. Ásahusat leat pilárat sámi servodatorganiseremis. Deatalaš lea ahte resurssaiguin ávkkástallojuvvo árjjalaččat, ja ahte barggus mii dahkojuvvo lea alla kvalitehta.

Sámi kulturásahusat fertejít leat ovta árvvus buohtastan vejolaš dáža ásahusaiguin, maiddái ahte dain leat ekonomalaš rámmat ja visttit/lokálat vai sáhttet hálldašit, gaskkustit, dutkat ja ovddidit. Dieinna lágiin ii leat dál.

Sámi kulturásahusat leat vealtameahttun deatalaččat sámi dáidaga ja kultuvrra ovdánahttimii ja ovddideapmái. Kritikhalaš lea ahte dát ásahusat hálldašuvvojat ja ovddiduvvojat buoremus vuogi mielde. Buorit struktuvrrat ja dagaldumit ekonomijja, bargiid ja eará čuovvuleapmái leat deatalaččat. Stívrre ja beaivválaš jođiheaddji/ direktevrra rolla ja ovddasvástádus lea áibbas deatalaš dán barggus. Danne áigu Sámediggi bidjat fokusa dasa 2022:s ja loktet dihtomielalašvuoden ja gelbbolašvuoden dan suoggis min ásahusaid gaskkas.

Sámediggi áigu maiddái 2022:s bargat dan ala ahte vuoruhit huksenprošeavtaid duohtan dakhama.

8.6.1 Čoahkketabealla - Sámi kulturásahusat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
31001 Bâdâddjo lea Eurohpalaš kulturoaiwegávpot 2024 - Njuolggodoarja	500	0	500	-
Festiválat - njuolggodoarja	6 672	6 516	156	2,4 %
Teáhterat - njuolggodoarja	27 420	26 289	1 131	4,3 %
Museat - njuolggodoarja	65 192	46 503	18 689	40,2 %
Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njuolggodoarja	7 185	15 443	-8 258	-53,5 %
32201 Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarja	1 500	1 000	500	50,0 %
Submi	108 469	95 751	12 718	13,3 %

8.6.2 Bådåddjo lea Eurohpalaš kulturoaivegávpot 2024 - njuolggodoarja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
31001 Bådåddjo lea Eurohpalaš kulturoaivegávpot 2024 - Njuolggodoarja	500	0	500	-
Submi	500	0	500	-

Doarjaortnega mihttomearri:

- Bodø2024:s lea čielga sámi profiila ja sámi sisdoallu mii dahká sámi giela, dáidaga ja kultuvra dovddusin Bådådjós, Norländdas, Norggas ja Eurohpás.

Bådåddjo lea beassan Eurohpalaš kulturoaivegávpogin 2024:s ja organisašuvdna Bodø2024 lea ásahuvvon. Ohcamis beassat kulturoaivegávpogin lei sámevuhta deatalaš oassi ja sisdoallu.

Sámediggi ja Bodø2024 áigot ovttasbargat sámi profiila, sámi sisdoalu ja čielga sámevuoda ovddidemiin Bådådjós 2024:s.

Sámediggi áigu váikkuhit dan ahte Bodø2024 oažžu sierra oktiiordnejeaddji sámi ángiruššama várás, ahte ásahuvvo sierra sámi ráddí dahje stivrenjoavku sámi ángiruššama várás ja ahte Sámediggi muđui oažžu saji organisašuvnna stivrrain ja ráðiin. Sámediggi áigu geavahit vásihusaid Tråante 2017 lágideamis vai Bodø2024:s šattašii stuorra sámi dáhpáhus.

Dasa várrejuvvo 500 000 ru 2021:s.

8.6.3 Festiválat - njuolggodoarja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
30201 Riddu Riđdu Festivála	1 461	1 427	34	2,4 %
30202 Sámi beassáš márkanat Guovdageainnus	1 640	1 602	38	2,4 %
30203 Márkomeannu	1 247	1 218	29	2,4 %
30204 Kárášjoga festiválat / Festivaler Karasjok	904	883	21	2,4 %
30205 Raasten Rastah	111	530	-419	-79,1 %
30206 Julevsáme vahkko - Doajmmasiebrre Julevsábme (DSJ)	249	243	6	2,5 %
30207 Romssa sámi vahkku - Stiftelsen Midnight Sun Marathon	212	207	5	2,4 %
30208 Sámi musihkkafeastavahkku Álttas - Audioland AS	169	165	4	2,4 %
30209 Beskán Luossa Rock	136	133	3	2,3 %
30210 Tjaktjen Tjáanghkoe - Saemien Sijte	543	108	435	402,8 %
Submi	6 672	6 516	156	2,4 %

Doarjaortnega mihttomearri - Festiválat:

- Festiválat mat oainnusmahttet, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga ja kultuvra.

Sámi festiválat leat juohkeláganat ja čájeha man govdadit dáidda ja kultuvra čalmmustuvvo ja gaskkustuvvo. Dat leat dasto deatalaš arenat erenoamážit sámi musihka ja luodi ovddideapmái, odđa háhkamii ja profileremii, muhto maiddái sámi dáidagii ja kultuvrii muđui. Raasten Rastah ja Tjaktjen

Tjåanghkoe lágiduvvojit juohke nuppi jagi ja jorret Sámedikki bušeahdas ráhkaduvvon juogadančoavdaga mielde.

8.6.4 Teáhterat - njuolggodoarja

		Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
30301	Beaivváš Sámi Našunáláteáhter	a) 24 445	23 384	1 061	4,5 %
30302	Āarjehsaemien Teatere	2 438	2 381	57	2,4 %
30303	Sámi mánáidteáhter - Deanu gielda	537	524	13	2,5 %
Submi		27 420	26 289	1 131	4,3 %

a) 500 000 ru merkejuvo buoridanplánni.

Doarjaortnega mihttomearri - Teáhter:

- Ásahuvvon sámi teáhterat sáhttet ovdánit dáiddalaččat, buvttadit lávdedáidaga alla dásis ja sáhttet johtit lávdedádagii mii addá kulturvásihusaid ja oainnusmahttá sámegielaid.

Sámediggái lea deatalaš ahte sámi teáhteriin leat rámmat neaktit ja gaskkustit sámi dáidaga alla dásis ja ollu olbmuide.

Beaivváš Sámi Nationáláteáhteris eai leat dál lokálat nu ahte sáhtáshedje doaimmahit iežaset barggu dahje iežaset mandáhta nationáláteáhterin sámi álbuma várás. Bargu Beaivváš Sámi Nationáláteáhtera ja Sámi joatkkaskuvlla ja boazodoalloskuvlla lokaliseremis seamma vistái lea 2021:s leamaš ovdaprošeakta dásis. Sámediggi vuordá ahte viidáset proseassa čuovvuluvvo ráddhehusas 2022:s.

Servodatmihttu huksenprošeavta oktavuođas lea ahte Beaivváš Sámi Nationáláteáhter galgá nannet sámi identitehta, giela ja kultuvrra dan bokte ahte bisuhit ja ovddidit sámi muitalan- ja lávdedáidaga. Servodatmihttu huksenprošeavta oktavuođas lea ahte Beaivváš Sámi Nationáláteáhter galgá nannet sámi identitehta, giela ja kultuvrra dan bokte ahte bisuhit ja ovddidit sámi muitalan- ja lávdedáidaga. Oassin bargus ođđa vistti ollašuhttimis, lea Sámediggi dovddahan ahte bajidit doaibmadoarjaga teáhterii.

Deanu Sámi mánáidteáhter lea jagi 2014 rájes ožžon njuolggodoarjaga Sámedikkis. Teáhter lea deatalaš arena ođđa taleanttaid fuomášeapmái, ja lea bargan ollu oainnusmahttin dihtii sámegiela lávdegiellan mánáide ja nuoraide. Deanu gielda ovttas Sámedikkiin ruhtadit teáhtera doaimma. Eaktun Sámedikki juolludussii lea dat ahte Deanu gielda bisuha iežas oasi juolludusas teáhterii.

8.6.5 Museat - njuolggodoarja

(duhaiid mielde)

		Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
30401	Árran julevsáme guovdásj/ Árran lulesamisk senter	a) 9 841	7 221	2 620	36,3 %
30402	Saemien Sijte	a) b) 17 281	8 455	8 826	104,4 %
30403	RiddoDuottarMuseat - njuolggodoarja	c) 13 147	12 692	455	3,6 %
30404	Deanu ja Várijat museasiida/Tana og Varanger museumssiida	11 240	10 463	777	7,4 %
30405	Várdobáiki Sámi guovddáš/ Várdobáiki samisk senter - njuolggodoarja	a) 6 254	3 626	2 628	72,5 %
30406	Dawi álbmogiid guovddáš/Senter for nordlige folk	a) 4 552	2 695	1 857	68,9 %
30407	Sámi museasearvi - njuolggodoarja	d) 2 877	817	2 060	252,1 %
30408	Bååstede - Norsk Folkemuseum	0	534	-534	-100,0 %
Submi		65 192	46 503	18 689	40,2 %

a) Doarja sámi kulturviesuide ja kulturgaskkustanásahusaide lea sirdojuwon museaide. Dat guoská Árran julevsáme guovdásj, Saemien Sijte, Várdobáiki Sámi guovddáš, Dawi álbmogiid guovddáš ja Deanu ja Várijat museasiida.

b) 7 300 000 merkejuwo viessolágogoluide odđa teáhteristti huksema sivas.

150 000 ru merkejuwo dáiddamagasina viessoláigui.

d) 2 040 000 ru várrejuvo ovttasbargui ja gelbbolašvuoda buorideapmái sámi dáwiriid sirdimis duiskalaš museain.

Doarjaortnega mihttomearri - Museat:

- Sámi kulturárbbi eaiggádušset ja hálddašit fágalaččat nana sámi museat sámi servodaga beales.

Jagi 2022 rájes sirdojuvvoit kulturviessodoaimmat main lea maiddái museadoaibma, gč. 8.6.6 Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat, dán kapihtalii. Dát dahkkojuvvo danne vai museaoassi doaimmas boahtá eanet oidnosiivai ásahusaid servodatrolla ollislaččat geahčaduvvo.

Sámi dáiddačoahkkádusat sturrot, ja sámi dáidaga hálddašeapmi iešguđege sámi museain šaddá eanet fokusii. Dárbu lea nannet dán barggu dáiddafágalaš ja infrastruktuvrralaš beali, ja dasto nannet gaskkustandoaimma museain. Sámediggi álggaha barggu sámi dáidda- ja dáiddamuseapolitička ovddidemiin.

Bargu Sámi dáiddamuseain ovdána. Musea galgá huksejuvvot Sámi čoahkkádusain Kárášjogas. Konseaptaválljennotáhta lea gárvistuvvon, ja prošeavta servodat- ja beaktomihttu lea mearriduvvon. Bargojuvvo molssaeaktoanalysain man oktavuođas areálat ja golut čielggaduvvoj. Dás galgá šaddat ovdaprošeakta mas eanet detállja dási plánat ja hápmosat musea várás oainnusmahttojuvvoj.

Nationála ja regionála hálddašandásis lea ovddasvástádus ekonomalaš rámmaid sihkarastimis vai sámi museain leat seamma rámmaeavttut go museain Nationála museafierpmádagas.

Sámedikki dievasčoahkkin lea 2020:s mearridan Prinsihpaid Sámedikki museadoaimma várás. Das nannejuvvo ahte sámi servodat galgá eaiggádit ja hálddašit sámi kultuvrra. Muhtun váldosárgosiid mielde áššis lea museaid rolla dán barggus ja sámi servodagas muđui guovddážis. Dasto lea deatalaš nannet museaid rolla servodat relevánta ja árjalaš fágaásahussan, ságastallan- ja demokratijaarenan, seammás go gaskkustuvvo viidát iešguđege publikumma joavkkuide.

Saemien Sijte odđa visti rahppojuvvo 2022:s. Lassánan viessoláiggu geažil go fárrejít odđa vistái, de nanne Sámediggi juolludusa museai 7 300 000 ruvnnuin 2022:s.

RiddoDuottarMuseat lea guovddáš arena sámi dáidaga hálldašeamiis ja gaskkusteamis. Museasiidii ferte sihkkarastit buriid rámmaid vai sáhttá oastit, suodjalit ja gaskkustit dán deatalaš kulturárbbi. Ferte maiddái sihkkarastit heivvolaš lokálaid dáidaga čájeheapmái. Sámediggi lea maiddái fokuseren ahte oažžut duoðaštuvvot dat deatalaš historjá Áltta-Guovdageainnueanu dulpadeami oktavuoðas.

Sámediggi lea bivdán RiddoDuottarMusea fuolahit dán barggus. Dan geažil bisuhuvvo lasáhus 2021 bušeahdas 500 000 ru mii lea merkejuvvo dán bargui. Referánsajoavku mas earret eará Sámi arkiiva, lea mielde sihkkarastimin fágalaš sisdoalu. Juollodus 2022:s lea lassánan 150 000 ru dan oktavuoðas go leat stuorát golut stuorát lokálaid geažil Sámedikki dáiddačoahkkádusas.

Deanu ja Várjaga museasiida lea okta dain museain mat galget oažžut ruovttoluotta dávviriid Bååstede-prošeavtta oktavuoðas. Sii ráhkadir plánaid sin areálaid nuppástuhttimii vai musea sáhtáshii suodjalit ja čájehit dávviriid. Dán bargui juolluduvvui 250 000 ru eanet doarjan. Dát juollodus jotkojuvvo 2022:s

Bååstede – máhcahanprošeavtta oktavuoðas buktojuvvojtu ruovttoluotta sámi dávvirat fysalaččat muhtun sámi museaide, dalle go magasiinnat leat gárvistuvvon. Dasto geahččaluvvo oažžut maiddái eanet dávviriid máhcahuvvot olgoriikkas, erenoamážit seremoniealla dávviriid.

Sámi museasearvi lea 2022:s ožzon 2 040 000 ru eanet juolludusa ovttasbargui ja gelbbolašvuoða buorideapmái sámi dávviriid sirdimis duiskalaš museain.

8.6.6 Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

		Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
30503	Mearrasiida	1 188	1 160	28	2,4 %
30504	Sijti Järne	1 755	1 714	41	2,4 %
30506	Duoddara ráfe	942	920	22	2,4 %
30507	Sámi viessu Oslo/Samisk hus Oslo	1 566	1 529	37	2,4 %
30508	Lásságámmi	343	335	8	2,4 %
30509	Dållágádden, Tolládal	77	75	2	2,7 %
30511	Áltta siida	500	488	12	2,5 %
30512	Sjeltie - Sámi kulturpárka	305	298	7	2,3 %
30514	Mearrasámi tun	185	181	4	2,2 %
30515	Aajge Saemien gielle & maahtoejarnge	324	316	8	2,5 %
30501	Árran julevsáme guovddáš/ Árran lulesamisk senter	a)	0	2 390	-2 390 -100,0 %
30502	Davvi álbmogiid guovddáš/Senter for nordlige folk	a)	0	1 750	-1 750 -100,0 %
30505	Várdobáiki Sámi guovddáš/ Várdobáiki samisk senter	a)	0	2 481	-2 481 -100,0 %
30510	Saemien Sijte	a)	0	1 292	-1 292 -100,0 %
30513	Deanu ja Várjat museasiida/Tana og Varanger museumssiida	a)	0	514	-514 -100,0 %
Submi		7 185	15 443	-8 258	-53,5 %

a) Doarjja sámi kulturviesuide ja kulturgaskkustanásahusaid lea sirdojuwon museaide.

Dat vihtta kulturviesu main maiddái lea musea sirdojuvvojtu museakapihttalii: RDM, Deanu ja Várjaga museasiida, Árran, Saemien Sijte, Várdobáiki.

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat:

- Sámi kulturviesut ja kulturásahusat geasuhit deaivvadanbáikin ja sámi dáidda- ja kulturgaskkustanarenan.

Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat leat iešguđege sturrodagas, ja dain leat molsašuddi dásis aktivitehtat ja fágalaš doaibma. Dat galget dattetge bargat servodatdoaimma mielde nugo lea hábmejuvvon sin mearrádusain. Dain galgá leat mánggalágan fálaldat sámi kultuvrras ja kulturhistorjjás báikkálaš ja regionála perspektiivvas. Dain galget leat jeavddalaš rabasáiggit ja galget lágidit sierra doaluid, kurssaid ja prošeavttaid, ja dain galgá leat gulahallan álbmogiin aktivitehtafálaldagaid birra.

8.6.7 Ásahuovddideapmi - ohcanvuđot doarja

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
32201 Ásahuovddideapmi - ohcanvuđot doarja	1 500	1 000	500	50,0 %
Submi	1 500	1 000	500	50,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Ásahuovddideapmi:

- Sámi kulturásahusat mat ovdánit fágalaččat ja institušuvnnalaččat.

Vuoruheamit - Ásahuovddideapmi:

- Fágalaš ovttasbargoprošeavttat ásahusaid gaskka, maiddái eará álgoálbmotásahusaiguin.
- Proseassat ja prošeavttat Bååstede dávviriid ruovttoluotta fievrrideami oktavuođas.
- Prošeavttat maid ulbmilin lea ovddidit ásahusa fágalaččat.
- Prošeavttat mat váikkuhit dáidaga ja kultuvrra gaskkusteami ođđa vugiid mielde.

8.7 Sámi girjjálašvuohta

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kvalitatiiva girjjálašvuoda almmuhuvvo, gaskkustuvvo aktiivvalaččat ja buktojuvvo olámuddui.

Sámediggi lea 2018:s girjjálašvuodačilgehusa bokte ja ášši sámi girjjálašvuoda gaskkusteami bokte bidjan fokusa sámi girjjálašvuoda ollislaš geahčadeapmái, maiddái geahčadit maid galggašii bargat sierra elemeanttaid siskkobealde girjjálašvuoda suorggis oažžun dihtii positiivvalaš ovdáneami.

8.7.1 Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuohta

(duhaiid mielde)					
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus	
33501 Čális fal - prošeakta	900	900	0	0,0 %	
Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodoarjja	11 309	11 344	-35	-0,3 %	
32301 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvudot doarjja	2 850	3 600	-750	-20,8 %	
Sámi girjjálašvuoda gaskkusteami - njuolggodoarjja	2 637	2 330	307	13,2 %	
34501 Sámi girjjálašvuoda beaivvit - konferánsa	300	300	0	0,0 %	
33601 Nannet gaskkusteami davisámi guovllus - prošeakta	300	300	0	0,0 %	
33701 Loga munne! Les for meg! - prošeakta	600	600	0	0,0 %	
Sámi mediat - njuolggodoarjja a)	a)	0	5 076	-5 076	-100,0 %
Submi	18 896	24 450	-5 554	-22,7 %	

a) Sámi mediat leat sirdojuwon ángirušansuorgái Sámi mediat.

8.7.2 Čális fal - prošeakta

Oassin girjjálašvuoda ángirušamis leat Sámedikkis strategijiat dan ektui movt oččodit eanet girječálliid, oažžut almmuhuvvot eanet sámegielat girjjiid ja oažžut eambbogiid lohkat sámegielat girjjiid. Sámediggi álggahii 2015:s girječállinprošeavta ovttasráđiin (SDR) ja Sámi girječállinservviin (SGS). Dán rádjai lea dat lihkostuvvan bureas, ja Sámediggi joatká viidáset prošeavta 2022:s.

Prošektii várrejuvvo 900 000 ru 2021:s.

8.7.3 Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)					
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus	
30601 Davi Girji AS	4 653	4 544	109	2,4 %	
30602 ČálliidLágádus AS	3 523	3 440	83	2,4 %	
30603 Idut AS	1 829	1 786	43	2,4 %	
30604 ABC-Company E-skuvla AS	652	637	15	2,4 %	
30605 DAT AS	652	637	15	2,4 %	
30606 Samisk litteratursenter AS	a)	0	300	-300	-100,0 %
Submi	11 309	11 344	-35	-0,3 %	

a) Sámi girjjálašvuodaguovddáš lea sirdojuwon Sámi girjjálašvuoda gaskkusteami vuollai - njuolggodoarjja.

Doarjaortnega mihttomearri – Doarjja sámi girjjálašvuoda ovddideapmái:

- Sámi girjjálašvuohta ovddiduvvo, buvttaduvvo ja gaskkustuvvo.

Njuolggodoarjjaortnet viða sámi lágádussii válđojuvvui atnui 2018:s golmma jagáš geahčalanortnegin. Mihttomearrin lea addit lágádusaide stuorát ovddasvástádusa, ja einnosten vejolašvuoda sámi čappa- ja fágagirjjálašvuoda almmuhanbarggus. Vuordámuššan lea ahte lágádusat almmuhanpolitihkas válđet ovddasvástádusa almmuhemiin buot áigeguovdilis sámegielain, ja ahte sámegielat almmuheamit galget buktojuvvot olámuddui maiddái e-girjin ja jietnagirjin. Ortnet galgá

evaluerejuvvot, ja dát evalueren galgá bidjat vuodú Sámedikki viidáset áŋgiruššamii dán áššesuorggis.

8.7.4 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
32301 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja	2 850	3 600	-750	-20,8 %
Submi	2 850	3 600	-750	-20,8 %

a) 750 000 ru lea sirdojuwon ruovttoluotta Váibmogiela čuwoleapmái háldahusdásis.

Deatalaš lea movttiidahttit juohkelágan sámi almmuhemiid sámi girjjálašvuoda ohcanvuđot ortnegis daid lágádusaid ektui maidda njuolggadoarjjaortnet ii guoskka.

Sámi jietna- ja e-girjjiid jearahuvvojit olu, mii dahká dehálažžan fuolahit ahte odđa sámi girjjálašvuohta maiddái lea olámmuttus digitálalačcat. Dákkár almmuheamit leat dehálaš doaimmat sihke Sámedikki girjjálašvuodapolitihkkii ja giellapolitihkkii. Digitála almmuheamit fertejít leat heivehuvvon dálá teknologalaš vuogádagagaide ja ferte dahkat ahte dat leat eanet olámmuttus girjerádjosiidda, vai eambbogat olahit sámi girjjálašvuoda. Julev- ja lullisámi giellaguovlluin lea hástalus go originálagirjjálašvuohta vállu, mii dahká ahte lea erenoamáš dehálaš buktit olámuuddui dan girjjálašvuoda mii gávdno.

Girjjálašvuoda jorgaleamit, erenoamážit dáidda gielaise lea danin dehálaš ja dárbbashaš vuoruheapmi Sámedikki girjjálašvuodastrategijas ja speadjalastojuvvo dán ortnegis.

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja:

- Sámi girjjálašvuohta mii lea olámmuttus sámegillii.

Vuoruheamit - Doarjja girjjálašvuoda ovdideapmái ja ovdánahttimii - ohcanvuđot doarjja:

- Cáppagirjjálašvuohta mas vuodđománus lea sámegielaise.
- Fágagirjjálašvuohta mas vuodđománus lea sámegielaise.
- Cáppagirjjálašvuoda jorgalit sámegielaise.
- Jietnagirjjit.
- E-girjjit.

8.7.5 Girjjálašvuoda gaskkusteapmi - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
30701 Guovdageaidnu - Guovdageainnu suohkan	330	330	0	0,0 %
30702 Deatnu/Unjárga - Unjárgga gielda	500	500	0	0,0 %
30703 Gáivuotna - Gáivuona suohkan	500	500	0	0,0 %
30704 Lulli-Romsa - Romssa fylkkasuohka	500	500	0	0,0 %
30705 Lulli-Trøndelaga - Trøndelága fylkkasuohkan	500	500	0	0,0 %
37606 Sámi girjjálašvuodaguovddás	a)	307	0	307
Submi	2 637	2 330	307	13,2 %

a) Sámi girjjálašvuodaguovddás lei 2021:s oassi doarjaortnegis Doarja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii.

Doarjaortnega mihttomearri - Girjjálašvuoda gaskkusteapmi:

- Sámi girjjálašvuohta lea geavaheddjiid olámuttus ja dovddus.

Deatalaš lea bargat eanet ulbmillačcat buoridan dihtii gelbbolašvuoda ja beroštumi sámi girjjálašvuhtii sámi guovlluin. Sámi girjebusset galget fállat lágidemiid maiguin oainnusmahttit sámi girjjálašvuoda. Dain galgá leat buorre fálaldat sámegielat girjjálašvuodás, ja árjjalačcat galget váikkuhit dan ahte geavaheaddjít dihtet fálaldaga birra.

Sámedikki doarja ii sáhte leat badjel 500.000 ru busse nammii gč. mearrádusa ásshís SP 49/18 Sámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi.

Sámi girjjálašvuodaguovddázis lea deatalaš doaibma sámi girjjálašvuoda gaskkusteamis dainna ulbmilin ahte sámi gielat ja girjjit ohcet geavaheddjiid. Girjjálašvuodaguovddás galgá árjjalačcat gaskkustit sámi girjjálašvuoda erenoamážit ohcaleaddji doaimma deattuhemiin ja erenoamážit mánát ja nuorat olahusjoavkun. Gaskkusteapmi ja promoteren galgá dáhpáhuvvat ovttasráđiid girječálliiguin, lágádusaiguin, girječálliorganisašuvnnaiguin, bibliotehkaiguin, giellaguovddážiiguin, skuvllaiguin ja earáiguin. Sámi girjjálašvuodaguovddázis leat máŋga lagi leamaš čoagganeamit, sáhkavuorut, hearvaságat j.s. sihke guovddázis Kárášjogas ja miehtá Sámi. Sámediggi leat prošeavtaid bokte ruhtadan aktivitehtaid. Sámediggi leat prošeavtaid bokte ruhtadan aktivitehtaid. Dát njuolggodoarjja buhtte prošeaktaruhtadeami mii lea addojuvvon Sámedikki beales.

8.7.6 Sámi girjjálašvuoda beaivvit - konferánsa

Sámediggi lágida juohke lagi sámi girjjálašvuoda beivviid Kárášjogas. Sámi girjjálašvuoda beaivvit leat bures ásahuvvon lágideapmi sámi girjjálašvuodás ja girječállibirras, masa servet ollugat. Sámi girjjálašvuoda beaivvit lea deatalaš arena gosa sámi girječállit ja lohkit deaivvadit ságastallat sámi girjjálašvuoda birra.

Sámediggi háliidat eanet doaibmamuni ovddidit ja viiddidit programma sámi girjjálašvuoda beivviide, ja sirdit lágideami eará báikkiide Sámis vai olahit sámi publikumma viidát.

Sámi girjjálašvuoda beivviide várrejuvvo 300 000 ru 2022:s.

8.7.7 Nannet gaskkusteami davvisámi guovllus - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Sámediggi ja Romssa ja Finnmarkku fylkkasuohkan barget ovttas sámi girjjálašvuoda gaskkustemiin.

Romssa ja Finnmarkku fylkkasuohkan ja Sámediggi leat ásahan ovttasbarggu sámi girjjálašvuoda gaskkusteamis davvisámi guovllus. Šiehtadus gusto njukčamánnui 2024. Ovttasbargosuorggit čadnojuvvoyit sierra ovttasbargošiehtadussii. Birrasii 25 % fylkkasuohkana sámi bibliotehkabálvalusas hálidit ovttasbarggu.

Bealit ovttasbarget ođđa gaskkustandoaibmabijuid nannemiin ja ovddidemiin buoridan dihtii máhtu sámi girjjálašvuoda birra davvisámi guovllus. Ovttasbarggu oktavuođas lea sáhka ođđa doaibmavuogi geahččaleamis mii čatná beliid lagabuidda oktii oktasaš sámi bibliotehkabálvalusas.

Ovttasbarggu oktavuođas sáhttá omd sáhka doaluin mat ovdánahttet sámi girjjálašvuoda davvisámi giellaguovllus, ovttasbarggu ovddideamis nationála riikarájaid rastá davvisámi girjjálašvuoda dahje sullasaččaid gaskkusteamis.

Dán gaskkustanovttasbargui várrejuvvo 300 000 ru jagis 2022.

8.7.8 Loga munnje! Les for meg! - prošeakta

Prošeavta mihttomearri:

- Sámediggi vuolggaha ovddasmanni prošeavta movttiidahttin dihtii lohkanmiela ja nannen dihtii beroštumi girjjálašvuhtii.

Loga munnje-prošeakta lea giellamovttiidahti doaibmabidju, mas sámi vánhemat movttiidahttojuvvoyit hupmat, lohkat, lávlut, ja lohkat riimmaid ja hoahkamiid, ovttas mánáiguin dan rájes go sii leat áibbas unnit. Dáinna lágiin nannejuvvo vánhemiid rolla mánáid giella- ja identitehtaovddideamis, ja láhččojuvvo lohkanmiela várás ja maŋjá mánáid lohkan- ja čállingálggaid várás. Prošeakta vuodđuduvvá ovttasbargui bibliotehkaiguin ja dearvvašvuodastašuvnnaiguin. Dát bálvalusat šaddet eanet oidnosii ja dihtomielalažjan sámi giela ja girjjálašvuoda ovdánahttimis sámi smávvamánnábearrašiid várás.

Árjalaš searvan ja ovttasbargu nationála doaibmabijuin ovdánahttin dihtii sámi girjjálašvuoda ja lohkanmiela lea deatalaš. Loga munnje doaibmabidju vuodđuduvvá nationála Bokstart-kampanji ja lea ovddiduvvon ovttasráđiid Foreningen !les. Galget ovddiduvvot eará gaskkustandoaibmabijut mánáid ja nuoraid várás. Sommerles-kampanja lea bures ásahuvvon nationála dásis luohkáide 1.-7. Dán ja sullasaš doaibmabijuid bokte sáhttá maiddái sámi girjjálašvuhta mánáide boahtit eanet oidnosii ja eanet jerojuvvot.

Doaibmabidju lea 2021:s nannejuvvon 400 000 ruvnuuin mii lea oassi Váibmogielä čuovvuleamis. Dát juollodus jotkojuvvo 2022:s.

Dán prošektii várrejuvvo 600 000 ru 2022:s.

8.8 Sámi mediat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Girjás sámi mediat mat oainnusmahttet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima.

8.8.1 Čoahkketabealla - Sámi Mediat

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Sámi mediat - njuolggodoarja	5 197	0	5 197	-
Submi	5 197	0	5 197	-

8.8.2 Sámi mediat - njuolggodoarja

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
30801 Nuorttanaste	1 275	0	1 275	-
30802 Š Nuoraidmagasiidna - Idut AS	1 749	0	1 749	-
30803 Sámis - Cálliidlágádus AS	413	0	413	-
30804 Daerpies Dierie/sørsamisk kirkeblad - Den norske kirke	266	0	266	-
30805 Bárjás - Árran julesáme guovdásj	140	0	140	-
30806 Guovdageainnu Lagasradio (GLR)	361	0	361	-
30807 NuorajTV	615	0	615	-
30808 Bamsebláddi - ABC-Company E-skuvla AS	378	0	378	-
Submi	5 197	0	5 197	-

Sámi mediat ledje 2021:s ángiruššansuorggi Sámi girjjálašvuhta ja mediat.

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi mediat:

- Sámi mediat mat buvttihit servodatánggirdeami.

Mediat leat dehálaš oassin servodagas ja servodatdigaštallamis. Sámediggái lea deatalaš ahte sámi giella, dáidda ja kultuvra leat olámmuttus iešguđege mediain, sierra sajiin ja ahte buvttadeames ja gaskkusteames lea alla kvalitehta.

8.9 Sámi valáštallan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Juohkelágan valáštallandoaimmat.

Sámediggái lea deatalaš ahte sámi valáštallanorganisašuvnnas, sierra lihtuiguin, ja báikkálaš servviigui leat resurssat ja gelbbolašvuhta láhčit valáštallanaktivitehtaid báikkálaččat, ja ahte seammás sáhttet searvat arenaide oppasámi oktavuođas ja ovdánahttit daid, ja maiddái ovddidit ovttasbarggu eará álgoálbmogiguin ja álbumogiguin eará árktaš guovlluin. Valáštallanaktivitehtaid láhčin lea deatalaš maiddái álbmotdearvvašvuða perspektiivvas.

Lea deatalaš ahte sámi valáštallanorganisašuvnnas, sierra lihtuiguin, ja báikkálaš servviiguin leat resurssat ja gelbbolašvuhta láhčit valáštallanaktivitehtaid báikkálaččat, ja ahte seammás sáhttet searvat arenaide oppasámi oktavuođas ja ovdánahttit daid, ja maiddái ovddidit ovttasbarggu eará álgoálbmogiiiguin ja álbumogiiiguin eará árktaalaš guovlluin. Valáštallanaktivitehtaid láhčin lea deatalaš maiddái álbmotdearvvašvuoda perspektiivvas. Sámediggi háliaida ahte sámi valáštallan galgá oažžut vejolašvuoda stivret Sámedikki rámma iežas áŋgiruššamiid mielde, ja dárbbu mielde, ja vai ásahuvvo šiehtadus instituhtta beliid gaskka bušeahttajagi 2023.

8.9.1 Sámi valáštallan

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Sámi valáštallan - njuolggodoarja	3 344	3 266	78	2,4 %
34701 Kultur- ja valáštallanstipeanda	100	100	0	0,0 %
Submi	3 344	3 266	78	2,3 %

8.9.2 Sámi valáštallan - njuolggodoarja

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
30901 Sámiid Válaštallan Lihttu - Norga (SVL-N)	3 344	3 266	78	2,4 %
Submi	3 344	3 266	78	2,4 %

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi valáštallan

- Sámi valáštallama leat juohkelágan valáštallandoaimmat.

8.9.3 Kultur- ja valáštallanstipeanda - stipeanda

Stipeandda ulbmil - Kultur- ja valáštallanstipeanda:

- Movttiidahttit nuorra valáštalliid áŋgiruššat valáštallat.

Sámedikki kultur- ja valáštallanstipeanda galgá movttiidahttit sámi nuoraid áŋggirdit dáidaga, kultuvrra ja valáštallama siskkobealde. Sámediggi juohká jahkásaččat njeallje stipeandda nuoraide geat áŋggirdit musihka, dáidaga, kultuvrra ja valáštallama siskkobealde.

Dáid stipeanddaide várrejuvvo 100 000 ru 2022:s.

9 Kulturmuitosuodjalus



Servodatmihttu:

- Sámi kulturmuittut lea deatalaš máhttogáldut min kulturhistorjjá birra ja dat bidjet eavttuid buot plánemiidda ja sisabahkkemiidda.

1. Eam-iálbmogiin lea vuoigatvuohtha geavahit ja ealáskaahittit sin kultuvrralaš dábiid ja árbvieruid. Dásá gullá vuoigatvuohtha seailluhit, suodjalit ja ovdidit ovddes, dálá ja boahttevaš kulturovdanbuktimiid, nugo arkeologalaš ja historjjálaš báikkiid, dávviřiid, málliid, meanuid, teknologijaid, govva- ja lávdedáidaga ja girjjálašvuoda.

2. Stáhtat galget beaktilis vuginguin, ovdamearkka dihte ođđasis ásaheami bokte veahkkálagaid eamiálbmogiin fuolahit kultuvrralaš, intellektuála, oskoldatlaš ja vuoiŋŋalaš opmodaga máhcaheami go dat lea leamaš váldon eamiálbmogiin eret almmá sin friddja ja diehttevaš ovdalgihtii miediheami haga, dahje mat leat váldon sis eret sin lágaid, dábiid ja árbievieruid vuostá.

(Artihkal 11 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra)

9.1 Čoahkketabealla - Kulturmuitosuodjalus

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Doaibmagolut	10 470	9 970	500	5,0 %
Njuolggodoarja	0	0	0	-
Ohcanvuđot doarja	2 400	8 400	-6 000	-71,4 %
Šiehtadus	0	0	0	-
Prošeakta	664	664	0	0,0 %
Konferánsa ja árvoštallan	0	0	0	-
Submi	13 534	19 034	-5 500	-28,9 %

Sámi kulturmuitut leat dat luottat maid mii oaidnit min máttuid luonddugeavaheamis ja leahkimis luonddus. Dat duođaštit eallineavttuid, ceavzinstrategijaid, resursageavaheami, oskku ja heiveheami eanadahkii. Dát eanadat gaskkusta maiddái máhtu resursavalljodaga ja guhkesáiggi ássama birra. Oasit árbedieđus geavahuvvojtit ain árjjalaččat sámi servodagain, buohatalaga odđa máhtuiguin. Kulturmuittuid sihkkarastin ja daid máhttogaskkusteapmi lea deatalaš dasa ahte sihkkarastit ja boahtteáigi fievririt sámi kultuvrra. Máhttu eanadat- ja resursaheiveheami birra, mii boahtá ovdan sámi kulturbirrasii, lea árvvolaš guhkás olggobeallái sámi servodagaid. Dálkkádatrievdamaiin leat váikkuhusat sámi kulturmuittuide, go eanadaga vesáluvvan dagaha earret eará dan ahte arkeologalaš kulturmuittut mat eai leat kártejuvvon ja duođaštuvvon jávket eret oidnosity. Dasa lassin leat arvvit mat lassánit áittan ráfáidahttojuvvon sámi visttiide.

Kulturmuitolágas nannejuvvo ahte buot 1917 mannosaš sámi kulturmuittut dahje mat leat boarráset leat automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon. Sámedikkis, sámiid bajimus politihkalaš eiseváldin, lea hálldašanovddasvástádus sámi kulturmuittuin ja bidjá válđoeavttuid dán bargui. Dat čuovvu maid álbmotrievttis.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi visteárbbi hálldašeapmái, ja dáid manjemuš jagiid leat registrerejuvvon lagabui 900 automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttti. Visttiid hálldašeami bajimuš prinsihpat leat válddahuvvon "Sámedikki pláanas ráfáidahttojuvvon sámi visttiid hálldašeami birra" mii mearriduvvui Sámedikki dievasčoahkkimis geassemánuus 2017.

Rievdadusat rámmaeavttuin ja láhkadahkosiin, máhttovuđus ja areálageavaheamis leat dagahan dárbbašlažjan ráhkadir bajimuš stivrendokumeantta sámi kulturmuitohálldašeami várás. Dán geažil biddjojuvvui Áimmahušsan sámediggediedáhus sámi kulturmuitosuodjaleami birra Sámedikki dievasčoahkkimii 2021:s. Diedáhusas čilgejuvvo stáhtus ja hástalusat, ja dat mearrida strategijaid ulbmilolahussii iešguđege áššesurggiin kulturmuitohálldašeami. Viidáset bargu lea čohkkejuvvon daid strategalaš ángiruššamiid čađaheapmái mat leat mearriduvvон dieđáhusas.

9.2 Doaibmagolut - Kulturmuitosuodjalus

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Doaibmaboadut	-1 896	-1 896	0	0,0 %
Bálká ja sosiála golut	10 624	10 319	305	3,0 %
Eará doaibmagolut	1 742	1 547	195	12,6 %
Submi	10 470	9 970	500	5,0 %

a) Bálká- ja bargiidgolut ledje 2021:s kapihtala Hálldahusdássi vuolde.

Kulturmuito- areála- ja birasossodagas (KAB) leat guokte juhkosa mat barget kulturmuitosuodjalemiin:

- Kulturmuitojuogus, 10 fásta bargi.
- Vistegáhtten, seailluhan ja kultureanadat juogus, 4 fásta bargi ja 2 prošeaktavirggi.

Sámedikkis lea váldi kulturmuitolága mielde hálldašit sámi kulturmuittuid. Kulturmuitojuhkosa ja Vistegáhtten, seailluhan ja kultureanadat juhkosa váldobargun lea sámi kulturmuittuid, sámi huksenárbbi ja fanassuodjaleami hálldašeapmi, gaskkusteapmi ja duoðašeapmi. Daidda gullá maiddái ávnnaiskeahes kulturárbbi, njálmmálaš árbvieruid ja sámi kulturbirrasiid duoðašeapmi. Bargui gullet oktavuohta publikummain, báikediðoštallamat, jearahallamat, báikediðoštanraporttat, govvahálldašeapmi ja registreren nationála diehtovuđđui Askeladdenii. Dasa lassin ráhkaduvvojít dikšunplánat sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás.

Juhkosat hálldašit maiddái ohcanvuđot doarjaorthnegiid kulturmuittuid, vistesuodjaleami ja fanassuodjaleami várás. Dasa gullá maid ohcciid bagadeapmi. Juhkosat ovddidit maiddái gulaskuddancealkámušaid gieldda ja regionála plánaide. Sámedikkis lea oktavuohta 144 gielldain, 5 regiovnna/fylkkagieldtain, 3 arkeologalaš riikaoassemseain, sámi museaiguin ja guovllu eará museaiguin.

Sámedikkis lea dasa lassin váldoovdasvástádus Ceavccageađđgi kulturmuitoguovllu ja Sää'msijdd kulturbiras dikšumis ja hálldašeamis.

9.3 Áŋgiruššansuorgi - Kulturmuitosuodjalus

Sámedikki áŋgiruššansuorggit kulturmuitosuodjalusas:

- Kulturmuittuid hálldašeapmi.
- Sámi kulturmuitosuodjalusa rámmaeavttut.
- Sámi kulturárbbi oainnusindahkan.
- Vistesuodjalus ja fanassuodjaleapmi

9.3.1 Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Kulturmuitosuodjaleapmi

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Kulturmuittuid hálldašeapmi	2 600	2 950	-350	-11,9 %
Sámi kulturárbbi oainnusmahttin	464	114	350	307,0 %
Vistesuodjalus ja fanassuodjaleapmi a)	0	6 000	-6 000	-100,0 %
Submi	3 064	9 064	-6 000	-66,2 %

a) Riksantikvaren bušeahdas lea leamaš merkejuwon gitta 6 mill. ruvno nannet seailluhanbarggu doarjaortnegaa

ráfáidahton kulturmuittut priváhta hálldu siskkobealde kap. 1429, poasta 71. Evtohuwo ahte merkejuwon ruðat poastta automáhtalaš ráfáidahton sámi visttiide ii jotkojuvo 2022:s. Automáhtalaš ráfáidahton sámi visttiide leat ain doarjaortnegaa ulbmiljoavkkus.

9.4 Kulturmuittuid hálldašeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut hálldašuvvojat iežamet historjjá ja árvvuid vuodul.

Sámedikki bargu galgá dagahit ahte eanet sámi kulturmuittut registrerejuvvojat ja divvojuvvojat.

Dán barggu bokte nannejuvvo máhttu sámi vieruid ja historjjá birra, ja vuodđu sámi kulturmuittuid gáhttemii ja suodjaleapmái.

Hálldašeapmái gullet doarjagat, Sää'msijdd kulturbiras ja iešguđet prošeavttat sámi kulturmuittuid registrerema, dikšuma, sihkkarastima ja láhčima oktavuodas, dás maiddái sámi visttit. Sámedikkis lea doaibmavuđot, máhttovuđot ja einnostahti hálldašeapmi kulturmuitolága ja plána- ja huksenlága vuodul.

Sámediggi lea ráhkadan plána arkeologalaš kulturmuittuid dikšuma ja láhčima várás 2020 rádjai.

Viiddis kulturmuitobiras sámi ássanguovllus galgá bajásdollojuvvot ja gaskkustuvvot. Ollu jagiid sámi kulturmuittuid láhčima, oainnusmahtima ja gaskkusteami mannjá oaidná Sámediggi ahte gáibiduvvojat resurssat láhčojuvvon kulturmuitolokalitehtaid čuovvuleami ja bajásdoallama goziheapmái.

9.4.1 Čoahkketabealla - Kulturmuittuid hálldašeapmi

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
37001 Doarja sámi kulturmuitosuodjalussii - ohcanvuđot doarja	2 400	2 400	0	0,0 %
38501 Doarja Ceavcgeadeđgi kulturmuitoguovllu dikšun - ja gasskustanbargui - prošeakta	200	200	0	0,0 %
38601 Kulturmuittuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta	0	200	-200	-100,0 %
38701 Láhčojuvvon kulturmuittuid čuovvuleapmi ja bajásdoallan - prošeakta	0	150	-150	0,0 %
Submi	2 600	2 950	-350	-11,9 %

a) Láhčojuvvon kulturmuittuid čuovvuleapmi ja bajásdoallan lea 2022:s sirdojuwon Sámi kulturárbbi oainnusmahtima vuollai.

9.4.2 Doarjja sámi kulturmuitosuodjalussii - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
37001 Doarjja sámi kulturmuitosuodjalussii - ohcanvuđot doarjja	2 400	2 400	0	0,0 %
Submi	2 400	2 400	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi kulturmuitosuodjalus:

- Sámi kulturmuitut daidda gullevaš árbevieruiguin oainnusmahttojuvvojtit duođašteami, gaskkusteami ja diksuma bokte.

Sámi kulturmuitosuodjalusa ohcanvuđot doarjagiid vuoruheamit 2022:

Huksensuodjalus ja fanassuodjaleapmi:

- Ráhkadir dikšunplánaid gáhttenárvosaš sámi visttiid ja fatnasiid várás.
- Gáhttenárvosaš sámi visttiid dikšun. Visttit main lea erenoamáš deatalaš mearkkašupmi sámi báikegottiide vuoruhuvvojtit.
- Sámi huksen- ja fanasárbbi gaskkusteapmi.

Sámi kulturmuituid ja kulturbirrasiid registeremii ja duođašteapmái:

- Sámi kulturmuituid ja kulturbirrasiid registeren. Guovllut gos unnán leat dakhkojuvvon iskkadeamit vuoruhuvvojtit.
- Sámi árbedieđuid čohkken ja duođašteapmi main sáhttá leat oktavuohta kulturmuituide mearas ja nannámis.

Diksuma ja láhčima várás:

- Ráhkadir dikšunplána sámi kulturmuituid ja kulturbirrasiid várás.
- Seailluhandoaibmabijut ja kulturmuituid ja kulturbirrasiid láhčin.

9.4.3 Doarjja Ceavccageadgi kulturmuitoguovllu dikšun - ja gaskkustanbargui - prošeakta

Prošeavta mihttomearri:

- Viidáset ovddidit Ceavccageadgi/Mortensnes kulturmuitoguovlun.

Ceavccageadggi dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta. Kulturmuitoguovllu dábálaš seailluhanbarggu čađaha Várjjat Sámi Musea ja ruđat dasa fievrriduvvojtit Deanu ja Várjjaga museasiidii njuolggodoarjaga bokte sámi museaide. Dien lassin lea Sámediggi manjimuš jagiin geavahan ruđaid vuosttažettiin parkerensaji divvumii kulturmuitoguovllus, dát bargu loahpahuvvui 2020:s. Sámediggi áigu 2022:s bargat viidáseappot dárbašlaš doaibmabijuiguin ja dárbašlaš bajásdoallamiin kulturmuitoguovllus mat eai guoskka dábálaš seailluhanbargui. Dát sáhttá guoskat maiddái infrastruktuvra buorideapmái, ja fysalaš ja digitálá gaskkusteapmái. Bargu dakhkojuvvo Deanu ja Várjjaga museasiiddain gulahallamiin.

Sámediggi áigu maiddái ain bargat viidáseappot dan ala ahte Várjjat siida/Mortensnes ovddiduvvo sámi máilmimiárbeguovlun UNESCO listii máilmimi kulturárbbi birra.

Dán prošektii várrejuvvo 200 000 ru 2022:s.

9.5 Sámi kulturmuitosuodjalusa rámmaeavttut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea formála hálldašanváldi sámi kulturmuittuin kulturmuitolága mielde.

Sámi kulturmuittuid hálldašaneiseváldi kulturmuitolága vuodul sirdojuvvui Sámediggái geahččalanortnegin 2001:s. Dát geahččalanortnet lea ain fámus. Dattetge galgá Sámediggi leat deataleamos eavttuidbiddjin sámi kulturmuitosuodjalusas. Dat eaktuda ahte kulturmuitoláhka rievaduvvo. Dakkár geahččalanortnet dávista maiddái álbmotriktái go Sámediggi lea álgoálbmotparlameanta.

Viidáseappot leat buorit ekonomalaš rámmaeavttut áibbas deatalaččat sámi kulturmuittuid hálldašeapmái. Dan ollašuhttin dihtii ferte Sámediggi oažžut duohta konsultašuvdnavejolašvuoden ráđđehusain sámi kulturmuitosuodjalusa juolludemiiid birra.

Máhttohivvodat sámi ássanguovlluid ja kulturmuittuid logu birra lea lassáneamen, erenoamážit automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid oktavuođas. Buriid rámmaeavttuid oažžu maiddái ovttasbarggu bokte guoskevaš beliiguin kulturmuitosuodjalusas. Sámediggi bargá dál lagas oktavuođas muhtun fylkkagieldaiguin, ovttasbargu mii lea ávkin buot ovttasbargoguimmiide.

9.6 Sámi kulturárbbi oainnusmahttin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut leat vuodđun máhtto- ja árvoháhkamii.

Sámi kulturmuittuid oainnusindahkan addá eanet máhtu sámi historjá ja eallivugiid birra. Sámediggi bargá dan ala ahte sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid gaskkusteapmi galgá dahkojuvvot njálmmálaš ja čálalaš ovdanbuktimiid bokte ja kulturmuittuid láhčima ja geavaheami bokte. Sámi kulturmuittut galget geavahuvvot resurssaid ja eanadagaid geavaheami duođašteapmái ja Sámediggi ferte bidjet eavttuid sámi kulturárbbi gaskkusteapmái.

9.6.1 Čoahkketabealla - Sámi kulturárbbi oainnusmahttin

					(duhaiid mielde)
		Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
38701	Láhččojuvvon kulturmuittuid čuovvuleapmi ja bajásdoallan - prošeakta	350	0	350	-
38901	Metodaovddideapmi sámi kulturmuittuide - prošeakta	a) 114	114	0	0,0 %
Submi		464	114	350	307,0 %

a) Láhččojuvvon kulturmuittuid čuovvuleapmi ja bajásdoallan lei 2021:s ángiruššansuorggi Kulturmuittuid hálldašeami vuolde.

9.6.2 Láhččojuvvon kulturmuittuid čuovvuleapmi ja bajásdoallan - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Láhččojuvvon sámi kulturmuittuid suodjaleapmi ja ovddideapmi.

Manimuš jagiin lea Sámediggi iešguđege prošeavttaid ja doaibmabijuid bokte láhčán ollu sámi kulturmuitolokalitehtaid. Dát lea dagahan dan ahte mii leat ožzon oainnusmahttojuvvot sámi kulturmuittuid ja sámi kulturhistorjjá ollu báikegottiin ja nie váikkuhan stuorát ánggirdeami ja máhtu sámi kulturárbbi birra.

Láhččojuvvon kulturmuittuid ferte plána mielde čuovvulit dikšumiin, bajásdoallamiin ja áigádemii. Dát lea eaktun jos dat galget bisuhit iežaset deatalaš doaimma sámi kulturhistorjjá gaskkusteamis. Eanet láhčin lea áigeguovdil ovddos guvlui, fuolahan dihtii ahte láhččojuvvon sámi kulturmuittuin lea girjáivuohta ja viidodat.

Dán bargui várrejuvvo 2022:s 350 000 ru.

9.6.3 Metodaovddideapmi sámi kulturmuittuide - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Ovddidit digitála gaskkustanvugiid sámi kulturmuittuid várás.

Sámi kulturmuitt galget geavahuvvot resurssaid ja eanadagaid geavaheami duođašteapmái. Sámediggi áigu jagis 2020 bargat dainna ahte luonddudiedalaš vuogit válđojuvvoyit atnui ja ovddiduvvojít sámi kulturmuitosuodjaleamis, dás earret eará C-14-áigemeroštallamat, dendrokronologija ja LIDAR-skánnen. Sámediggi hálliida nannet kulturmuittuid gaskkusteami digitála gaskkustanvugiid ovddideami bokte.

Dán bargui várrejuvvo 2022:s 114 000 ru.

9.7 Vistesuodjalus ja fanassuodjaleapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi antikváralaš visttiin buorre kvalitehta ja dohkálaš bajásdoallan.

Visteregistrerenprošeakta, maid Sámediggi lea čađahan ovttas Riikaantikvárain, lea dagahan ahte automáhtalačcat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid lohku lea lassánan 60:s mat dál leat birrasii 900. Sámedikki ovddasvástádus lea hálldašít dáid visteráhkadus ja gaskkustit dan historjjá maid dat ovddastit. Registrerenprošeakta lea vuolggahan vuordámušaid sámi báikegottiid bealis ja dat geatnegahttá daid oassálastiid geain lea ovddasvástádus ollašuhttit dáid vuordámušaid, ja čuovvulit dan čielga ovddasvástádusa mii lea biddjojuvvon kulturmuitolágas. Riikaantikvára lea juolludan ruđaid Sámediggái nannet automáhtalačcat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid suodjalanbarggu čuovvoleami. Sámediggi áigu dan čuovvulit nu ahte nanne ráfáidahttojuvvon kulturmuittuid doarjaga mii lea ovttaskas olbmuid oamastusa várás, ja muđui dávista "automáhtalačcat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid hálddašanplánii" maid Sámedikki dievasčoahkkin lea mearridan.

Identifiserejuvvo ja registrerejuvvo sámi kulturmuittuid lohku lassána jagis jahkái, ja lea mielde oainnusindahkamin sámi historjjá ja sámi leahkima eanet ja eanet guovlluin. Kulturmuittuid lassánan lohku veahkeha bures ovdanbuktit davviguovlluid mánggabéalat historjjá.

Sámediggi lea ožzon ovddasvástádusa sámi fanassuodjaleamis 2021:s, ja dát áššesuorgi lea danne árra ásahanmuttus. Go Sámedikkis ii leat oktasaš geahčastat gáhttenárvosaš sámi fatnasiin, de vuoruhuvvo bargu sámi fatnasiid identifiseremiin dán áššesuorggis.

10 Dearvvašvuohta, sosiála ja mánáidsuodjalus

Servodatmihttu:

- Sámi álbmogis lea buorre dearvvašvuohta ja oažžu ovttaaŕvosaš bálvalusaid mat leat láhččojuvvon sin gielalaš ja kultuvrralaš duogáža, ja sin vuogatvuodaid vuodul go lea álgoálbmot.



2.

*Eami-álbmogiidda gullevaš ovttaskas olbmuin lea seamma individuála vuogatvuohta go earáin oažžut buoremus **dási dearvvašvuoda** sihke fysalaččat ja psykalaččat. Stáhtat galget čađahit dárbbashaš doaimmaid vai sikhkarrastá ahte dát vuogatvuohta dađistaga ollásit devdojuvvo.*

(Artihkal 24 ON julggaštus álgoálbmogiid vuogatvuodaid birra)

*2. Stáhtat galget ovttasráđiid eam-iálbmogiiguin fuolahit ahte eam-iálbmot nissonat ja mánát ožžot ollislaš suoji ja dákádusaid buot-lágán **veahkaválddálašvuoda ja vealáheami** vuostá.*

(Artihkal 22 ON julggaštus álgoálbmogiid vuogatvuodaid birra)

Sámi mánáin lea vuogatvuohta oažžut ollesárvosaš earvvašvuodaja sosiálafálaldaga sin gielalaš ja kultuvrra vuodul, ja ahte sin etnalaš, oskkoldatlaš, kultuvrralaš ja gielalaš duogáš vuhtii váldojuvvo dohkálaččat veahkedoibmabijuid ovddideami ok-tavuođas. Dát lea máná iešheanalis riekti, mii maiddái gusto sámi mánáide geat lea mánáidsuodjalus geahčus.

(Mánáidkonvenšuvnna, artihkka-liid 2, 20 ja 30)

10.1 Čoahkketabealla - Dearvvašvuhta, sosiála ja mánáidsuodjalus

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Doaibmagolut	2 320	2 230	90	4,0 %
Njuolggodoarjja	1 109	1 085	24	2,2 %
Ohcanvuđot doarjja	1 700	1 700	0	0,0 %
Šiehtadus	0	0	0	-
Prošeakta	0	200	-200	-100,0 %
Konferánsa ja árvoštallan	0	0	0	-
Submi	5 129	5 215	-86	-1,6 %

Sámedikki politihkka vuodđuduvvá dasa ahte sámi álbmogis lea vuigatvuhta oažžut buriid ja ovttárvosaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid ja mánáidsuodjalanbálvalusa seamma dásis muđui eará álbmogin. Dát čuovvu Norgga lágaid ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnaid. Dain boahtá ovdan ahte álgoálbmogiid dearvvašvuđabálvalusaid hábmen ja čađaheapmi dáhpáhuvvá nu ahte sis alddiineaset lea ovddasvástádus, vai álgoálbmogat sáhttet ávkašuvvat buori fysalaš ja mentála dearvvašvuodaš. Dasto fertejít bálvalusfálaldagat láhčojuvvot pasieantta gielalaš ja kultuvrralaš duogáža vuodul.

Sámediggi vásicha ahte jos sámi pasieanttaid dárbbut galget gozihuvvot, de ferte dat boahtin ovdan čielgasit nationála ládestusain ja láhkateavsttain. Deatalaš lea loktet ovddasvástádusa sámi dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid sihkkarastimis ovttaskas olbmo dásis bajimuš dássái. Sámediggi eaktuda ahte sámi pasieanttaid vuigatvuhta oažžut buori dearvvašvuoda- ja láhčojuvvon bálvalusaid, jerrojuvvo ja oainnusmahttojuvvo plánemis, čielggadusain ja dalle go mearrádusat dahkkojuvvojít.

Buori dearvvašvuoda ovddideapmi sámi álbmogii ferte vuodđuduvvot duođaštuvvon máhttui sámi álbmoga dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra, ja guđe lágan faktorat váikkuhit dearvvašvuoda dillái. Máhttua lea deatalaš sihke dearvvašvuđahástalusaid identifiseremii ja doaibmabijuid álggaheampái. Sámediggi oaidná ahte lea dárbu nannet dutkama das mii váikkuha dearvvašvuhtii, ja dutkama bálvalusfálaldagain sámi pasieanttaide. Dasto lea dárbu buoridit sámi giella- ja kulturgelbbolašvuoda buot dásiin dearvvašvuđabálvalusas.

Sámi mánáid vuigatvuđat leat regulerejuvvon Norgga lágain ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain main nannejuvvo sin riekti bajásšaddat iežaset kultuvrrain ja iežaset gielain. Dát guoská maiddái daid sámi mánáide geat leat mánáidsuodjalusa fuolahuas. Sámi mánáin lea iešheanalís riekti bálvalusaide ja doaibmabijuide mat váldet vuolggasaji sin etnihkalaš, oskkoldat, kultuvrralaš ja gielalaš duogážis.

Sámi mánáid identitehta, giela ja kultuvrra goziheapmi leat deatalaš eavttut dasa ahte sámi mánát ja sin bearrašat ožžot daid fálaldagaid maidda sis lea vuigatvuhta mánáidsuodjalusas. Buorre mánáidsuodjalus sámi mánáide eaktuda máhtu sámi mánáid vuigatvuđa birra sin iežaset gillii ja kultuvrii buot osiin mánáidsuodjalusas. Dál ii leat mis duođaštuvvon máhttua sámi mánáid birra geat leat dahje leat leamaš mánáidsuodjalusa fuolahuas. Almmolaš eiseválddit čilgejít dán nu ahte váilu máná sámi duogáža registeren. Máhttua sámi mánáid birra geat leat mánáidsuodjalusa fuolahuas lea eaktun sámi mánáid vuigatvuđaid goziheami sihkkarastimii go lea álgoálbmot.

10.2 Doaibmagolut - Dearvvašvuhta, sosiála ja mánáidsuodjalus

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Bálká ja sosiála golut a)	2 074	2 070	4	0,2 %
Eará doaibmagolut	246	160	86	53,8 %
Submi	2 320	2 230	90	4,0 %

a) Bálká- ja bargiidgolut ledje 2021:s kapihtala Hálddahusdássi vuolde.

Dearvvašvuodajuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuodaossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat gorbma juhkosa, 20,8 jahkedoaimma: Juogus leat 3 fásta bargi.

Dearvvašvuodajuhkosis lea ovddasvástádus politihkalaš proseassaid čuovvuleamis mat gullet dearvvašvuoda- ja sosiálapolitihkalaš suorgái. Juhkosis lea ovddasvástádus maiddái Sámedikki doarjjaruđaid hálldašeamis Sámedikki vuoruhemiid mielde ja Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

10.3 Ángiruššansuorggit - Dearvvašvuhta, fuolahuks ja mánáidsuodjalus

Sámediggi hálíida juksat váldomiittomeari dearvvašvuoda ja sosiála ektui čuovvovaš ángiruššansurggiid deattuhemiin:

- Dikšun- ja fuolahusbálvalus
- Spesialistadearvvašvuoda bálvalusat
- Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa
- Álbmotdearvvašvuhta
- Mánáidsuodjalus.

10.3.1 Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Dearvvašvuoda, fuolahuks ja mánáidsuodjalus

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa	2 809	1 085	1 724	158,9 %
Ovtaárvoasaš mánáidsuodjalanbálvalus a)	0	1 700	-1 700	-100,0 %
Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás b)	0	200	-200	0,0 %
Submi	2 809	2 985	-176	-5,9 %

a) Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahuks ja mánáidsuodjalusprošeavtaide lea 2022:s sirdojuwon ángiruššansuorggi Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa vuollai.

b) Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás lei 2021:s kapihtala Dearvvašvuhta, sosiála ja mánáidsuodjalus vuolde.

10.4 Dikšun- ja fuolahusbálvalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi pasieanttat ja geavaheaddjít, beroškeahttá gos orrot, ožžot gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon dikšun- ja fuolahanbálvalusa.

Sámi pasieanttain ja geavaheddjiin miehtá riikka lea riekti gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon bálvalussii. Vuodđodearvvašvuodabálvalusas ii leat leamaš systemáhtalaš ángiruššan sámi pasieanttaid dearvvašvuodafálaldagaide. Doaibmabijut mat leat čađahuvvon vuodđodearvvašvuodabálvalusas, eai leat mielde plánejuvvon ángiruššamis, muhto leat ovttaskas suohkaniid, institušuvnnaid ja fágaolbmuid vuolggahemait. Sámediggi áigu bargat sámi álbmoga vuodđodearvvašvuodabálvalusa ollislaš ángiruššama ovddas, earret eará dainna ahte ovddidit odđa nationála doaibmaplána sámi álbmoga dearvvašvuoda- ja fuolahanbálvalusa váste. Sámediggi áigu váikkuhit dan ahte sámi pasieanttaid vuogatvuodat ja dárbu gozihuvvojít fuolahussuorggis.

10.4.1 Sámi fágaovddidanbiras dearvvašvuodas

Sámediggi oaivvilda ahte dárbbašuvvojít sámi fágabirrasat fuolahusbálvalusain sámi pasieanttaid várás miehtá riikka. Ovddidanguovddáža buohcciruovttuid ja fuolahusbálvalusaid várás sámi álbmogii ulbmilin lea váikkuhit ovttárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusaid sámi álbmoga várás sihke báikkálaččat, regionála ja nationála dásis. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte guovddáš nanosmahttojuvvo.

Dasto lea Sámediggi ovttasbargguin dearvvašvuodadirektoráhtain váikkuhan sámi dearvvašvuodafágabirrasiid ásaheami iešguđege sámi ássanguovlluin. Dearvvašvuodafágabirrasat galget veahkehít gielldaid sámi gielalaš ja kultuvrralaš bálvalusaid ovddideamis, buoridit sámi giella ja kulturgelbbolašvuoda ja váikkuhit geavaheaddjioiddot fálaldaga sámi vuorasolbmuide ja earáide. Sámediggi áigu gulahallama bokte guovddáš eiseválddiiguin váikkuhit ahte sámi dearvvašvuodafágabiras nanosmahttojuvvo ja šaddá bissovaš.

Sámedikki ovttasbargošiehtadusaid bokte gávpotgielddaiguin fokusere Sámediggi dearvvašvuodabálvalusaid láhčima sámi geavaheddjiid várás gávpogiin. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte dearvvašvuodastašuvdnafálaldat sámegielat mánáide gozihuvvo nu ahte lea sámegielat dearvvašvuodabuohccidivššár, erenoamážit go jurddašat sámi mánáid giellaovddideami čuovvuleami. Dasto váillahit sámi vuorasolbmot gávpogiin deaivvadanbáikkiid gos sáhttet deaivvadit eará sámiiguin, ja fuolahusbálvalusaid mat gozihit sin sámi giela ja duogáža. Sámediggi áigu ovttasráđiid gávpotgielddaiguin, bargat dan ala ahte ásahuvvo sámegielat fuolahusfálaldat sámegielat boarráisiid várás.

10.5 Spesialistadearvvašvuoda bálvalusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi pasieanttat ožžot spesialistadearvvašvuoda bálvalusaid mas sin gielalaš ja kultuvrralaš duogážis lea lunddolaš sadji, ja sámegiela sáhttá geavahit dikšuma oktavuođas.

Sámi buhcciin lea vuoigatvuhta oažžut dásseárvosaš dearvvašvuodabálvalusaid seamma dásis go dan maid álbmot muđui oažžu. Ovttaárvosaš bálvalusat eaktudit ahte dearvvašvuoda bálvalusat leat láhčojuvvon pasieantta gielalaš ja kultuvrralaš duogáža mielde. Sámi spesialistadearvvašvuodabálvalusa organiseren ferte reflekeret sámiid sierra sajádaga álgoálbmogin. Bajimuš organisašuvdnastruktuvrras ferte dovddastuvvot sámiid iešmearridanriekti dearvvašvuoda bálvalusaid hábmémis, stivremis ja bearráigeahččamis sámi pasieanttaid várás. Sámediggi oaivvilda ahte sámi dearvvašvuodabálvalusaid dáláš organiseremis go leat organiserejuvvon vuollásáš dearvvašvuodadoaimmahagaid vuolde, ii ollašuhttojuvvo sámiid iešmearridanriekti.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte lea duohta sámi mieldemearrideapmi ja mieldeváikkueapmi dearvvašvuodabálvalusaid hábmémis ja čađaheamis sámi álbumga várás. Earret eará bargojuvvo organisašuvdnámálliin mas sámiid riektil dearvvašvuodabálvalusaid plánemii, hábmémii ja organiseremii gozihuvvo. Sámediggi áigu maiddái sihkkarastit duohta mieldemearrideami sámi ovddastusa bokte bajimuš orgánain eará dearvvašvuodadoaimmahagain.

Dearvvašvuhta Davvin ja eará regionála doaimmahagat leat guovddáš eiseválldiid dáhtu mielde ráhkadan plána dearvvašvuodabálvalusaid strategalaš viidáset ovddideapmái sámi álbumga várás. Sámediggi váikkuha barggus dearvvašvuodabálvalusaid viidáset ovddideamis sámi pasieanttaid várás, ja váldá vuolggasaji sámi pasieanttaid rivttiin ja dárbbuin.

Sámi spesialistadearvvašvuodabálvalusat fertejít huksejuvvot meroštallojuvvon hástalusaid ja dárbbu mielde sámi servodagas, ja váldit vuolggasaji dálá ásahuvvon sámi ásahusain nugo Sámi klinikhkas. Dasto fertejít maiddái eará regionála ja vuollásáš dearvvašvuodadoaimmahagat geatnegahttojuvvot láhčit kultuvrralaš ja gielalaš bálvalusfálaldagaid sámi pasieanttaide. Sámediggi áigu váikkuhit Sámi klinikhka nannema, nu ahte dat ain lea sámi pasieanttaid olámmuttus nationála dásis, ja Sámis muđui. Sámediggi lea duhtavaš dainna go leat álggahuvvon gelbbolašvuoda buorideami doaibmabijut sámi gielas ja kultuvrras spesialistadearvvašvuodabálvalusas.

Sámediggi oaivvilda ahte fertejít maiddái ovddiduvvot doaibma- ja doaibmabidjoplánat sámi álbumga diksunfálaldaga várás, lávgä ovttasbargguin sámi dearvvašvuodafága birrasiigui ja Sámedikkiin.

Sámi mánát ja nuorat vásihit dávjá rasismma sin árgabeaivvis. Sámi pasieanttat deaivvadit dávjá spesialistadearvvašvuoda bálvalusain mas lea unnán máhttua sámi gielas ja kultuvrras, ja gos lea unnán vejolašvuhta geavahit iežas giela. Sámediggi oaidná ahte lea deatalaš ahte gávdnojít sámi fálaldagat olbmuide geat vásihit váttis diliid ja dárbbašit muhtuma geainna háleštit. Covid-19 pandemiija lea váikkuhan olbmuide, ja erenoamážit nuoraide ja nuorra rávisolbmuide. Sámediggi oaivvilda ahte dát aktualisere vuolleqisšearbmafálaldaga dárbbu, ja áigu bargat dán lágan fálaldaga ásahemiin.

10.6 Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus

10.6.1 Čoahkktabealla - Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus

		Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielede) % erohus
40001	Geavaheaddjivuđot fálaldat vuoras sápmelaččaid várás - Várdobáiki Sámi guovdáš/Várdobáiki samisk senter - Njuolggodoarja	654	639	15	2,3 %
40101	Sámi doavttersearvi - Njuolggodoarja	100	100	0	0,0 %
40201	Áarjelsaemien healsoeviermie - njuolggodoarja	108	105	3	2,9 %
40301	Geavaheaddjivuđot fálaldat vuoras sápmelaččaid várás - Oslo sámi viessu - njuolggodoarja	108	105	3	2,9 %
40401	Dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš seminára-njuolggodoarja Aajege:ii - Trøndelága fylkkasuhkan	139	136	3	2,2 %
42001	Doarja dearvvašvuoda-, fuolahuš ja mánáidsuodjalusprošeavtaide - ohcanvuđot doarja	a) 1 700	0	1 700	0,0 %
Submi		2 809	1 085	1 724	158,9 %

a) 2021:s lei ortnet Ovtáárvosaš mánáidsuodjalusbálvalusa vuolde.

10.6.2 Geavaheaddjiguvllot fálaldat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarja Várdobáikái

Doarjaortnega mihttomearri - Geavaheaddjivuđot fálaldat vuoras sápmelaččaid várás

- Láhčit olbmuide ja organisašuvnnaide geat/mat háliidit čađahit eaktodáhtolaš geavaheaddji heivehuvvon doaibmabijuid sámi vuorasolbmuid várás.

Dán ortnega bokte addá Várdobáiki bagadusa ja rávvagiid olbmuide ja organisašuvnnaide mat háliidit čađahit eaktodáhtolaš doaibmabijuid sámi boarrásiid várás.

Várrejuvvo 654 000 ruvnno njuolggodoarjjan Várdobáikái dán barggu oktavuođas 2022.

10.6.3 Sámi doavttersearvi - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi doavttersearvi:

- Ahte sámi doaktáriid searvi fágalaš veahki ja diehtojuohkindoaimma bokte sáhttá váikkuhit dan ahte sámi álbmogis lea dearvvašvuoda fálaldat mii lea heivehuvvon sin gillii ja kultuvrii.

Sámi doaktáriidsearvi lea eaktodáhtolaš, sorjjasmeahttun, ideála organisašuvdna mii bargá sámi álbmoga dearvvašvuodafálaldaga buoridemiin ja dieđiha sámegillii dearvvašvuoda birra. Sámi doaktáriid searvi lea hui deatalaš ovttasbargoguoibmi Sámedikki dearvvašvuoda politihka ovdánahttimis. Das lea dávjá vealtameahttun deatalaš rolla Sámedikki politihka čađaheames, ja dat lea maiddái deatalaš resursa Sámediggái.

Sámi doaktáriid searvi veahkki Sámediggái lea hui ollu eaktodáhtolaš, go sin lahtut ja stivra leat olles bargguin.

Várrejuvvo 100 000 ruvnno njuolggodoarjjan Sámi doaktáriidsearvái 2022:s.

10.6.4 Åarjelsaemien healsoeviermie - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri - Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádat:

- Váikkuhit ja nannet barggu ovtaárvosaš dearvvašvuoda bálvalusaid ektui sámi álbmoga várás máttasámi guovllus.

Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádahkii gullet dearvvašvuoda bargit máttasámi guovllus, ja dan ulbmilin lea bargat ovtaárvosaš dearvvašvuoda bálvalusaid ektui sámi álbmoga várás máttasámi guovllus. Fierpmádat bargá ovttas ossodagaid, gielldaid, fylkkaid ja riikkarájáid rastá.

Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádaga njuolggodoarjagii várrejuvvo 108 000 ru.

10.6.5 Geavaheaddjiguviłlot fálaldat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarja Oslo Sámi vissui

Doarjaortnega mihttomearri - Geavaheaddjivuđot fálaldat vuoras sápmelaččaid várás:

- Ovddidit geavaheaddjiguviłlot fálaldaga sámi vuorasolbmuid várás guovluin gos sámmit leat unnitlogus.

Dán ortnega bokte lágida Sámi viessu Oslos dearvvašvuoda deaivvadeami sámi vuorasolbmuide.

Njuolggadoarjjan Oslo Sámi vissui várrejuvvo 108 000 ru,

10.6.6 Máttasámi dearvvašvuodakonferánsa - njuolggadoarja

Konferánssa mihttomearri - Máttasámi dearvvašvuodakonferánsa:

- Eanet gelbbolašvuhta dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra, ja sámi pasieanttaid hástalusat ja dárbbut máttasámi guovllus.

Dán ortnega bokte láhčá Aajege dili nu ahte sámi fágaolbmot, sámi geavaheddjiid ja earát sáhttet juohkit gelbbolašvuoda ja vásihusaid mat sáhttet váikkuhit dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid ovddideami ja láhčima máttasámi guovluide.

Jahkái 2021 várrejuvvo 139 000 ru njuolggadoarjjan.

10.6.7 Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahuus ja mánáidsuodjalusprošeavtaide - ohcanvuđot doarjja

		Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
42001	Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahuus ja mánáidsuodjalusprošeavtaide - ohcanvuđot doarjja	a)	1 700	0	1 700 -
Submi		1 700	0	1 700	-

a) 2021:s lei ortnet Ovttaárvošaš mánáidsuodjalusbálvalusa vuolde.

Doarjaortnega mihttomearri - Dearvvašvuoda-, fuolahuus ja mánáidsuodjalusprošeavttat:

- Buorre dearvvašvuohta ja ovttaárvošaš dearvvašvuoda-, fuolahuus ja mánáidsuodjalusbálvalusat.

Vuoruheamit - doarjja dearvvašvuoda-, fuolahuus ja mánáidsuodjalusprošeavtaide:

- Metodaovddidanprošeavttat.
- Prošeavttat maiguin buoridit sámi pasieanttaid mielváikkuheami ja geavaheaddjistivrema.
- Prošeavttat maiguin sámi mánáid vuogatvuodat ja dárbbut sihkkarastojuvvojit dalle go sii leat mánáidsuodjalusa fuolahuusas.
- Prošeavttat mat bувtihit duođaštuvvon máhtu sámi mánáid birra go leat mánáidsuodjalusa fuolahuusas.
- Prošeavttat mat nannejit sámi mánáid ja nuoraid psyhkalaš dearvvašvuoda.
- Prošeavttat mat ovdánahttet máhtu sámi giela ja kultuvrra birra sámi dearvvašvuodas, fuolahuusas ja mánáidsuodjalusas.
- Prošeavttat mat sahtášedje eastadit ja geahpedit iešsorbmemiid, iešsorbmengeahčalemiid ja iežas skáidnemiiid meari.
- Prošeavttat mat ovdánahttet buori dearvvašvuoda boazodoalus.
- Prošeavttat mat láhčet deaivvadanbáikkiid sámi vuorasolbmuid várás.
- Prošeavttat mat láhčet gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa.

10.7 Álbmotdearvvašvuohta

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi álbmogis buorre dearvvašvuohta ja loaktin.

Buorre álbmotdearvvašvuohta sámi servodagas eaktuda ahte lea máhttu sámi gielas, kultuvrras ja servodateallimis. Dat lea mearrideaddji deatalaš sihke dearvvašvuoda hástalusaid identifiseremii ja buriid álbmotdearvvašvuoda doaibmabijuid álggaheapmái. Gávdno unnán duodaštuvvon máhttu álbmotdearvvašvuoda birra sámi álbmoga gaskkas. Mii diehtit unnán álbmotdearvvašvuoda birra sámi álbmoga gaskkas go geahččat norgga álbmoga ektui. Dasto diehtit mii unnán vejolaš erohusaid birra sámi álbmoga gaskkas. Ovdal leat čađahuvvon dutkamat nugo Finnmarkkuiskkadeapmi, dutkan álbmotlohkama oktavuođas 1970, Nuorat Davvin, ja Dearvvašvuoda- ja eallindilleiskkadeapmi guovlluin gos sámit ja dážat ásset seahkalaga (SAMINOR-dutkamuš). Sámediggi oaidná ahte lea dárbu nannet dutkama sámi diliid birra, vai mii sáhttit háhkat eanet čoavddadieđuid maid sáhttá geavahit eastadeaddji barggus ja álbmotdearvvašvuodaibmabijuin.

Sámediggi oaivvilda ahte ođđa dearvvašvuoda- ja eallindilleiskkadeapmi (Saminor 3) ferte álggahuvvot. Sámediggi lea duhtavaš go sámi álbmotdearvvašvuoda profiila lea mielde álbmotdearvvašvuoda iskkademiiin Romssa- ja Finnmarkku ja Norlánndda fylkkain. Álbmotdearvvašvuoda iskkadeamis oidno earret eará ahte leat erohusat etnihkalašvuoda vuodul iešdiedihuvvon dearvvašvuodas, ja ahte leat erohusat nissonolbmuid ja almmáiolbmuid gaskka. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte maiddái eará fylkkat gos sámit áasset geatnegahttojuvvotit váldit mielde sámi dearvvašvuodaprofiila álbmotdearvvašvuoda iskkademiiin.

Sámediggi áigu nannet sámi vuorasolbmuid rievtti oažžut olmmoš árvosaš boarisvuoda. Sámi vuorasolbmuid álbmotdearvvašvuodas lea sáhka boarisvuodas gos sámi giella ja kultuvra leat árgabeaivvi oassin.

Sámediggi ohcalo dearvvašvuodadutkama dáruiduhtinpolitihka čuvvosiid birra. Sámit diedihit ollu dávjít go muđui álbmot ahte sii gillájít vealaheami. Vásihuvvon vealaheami viidodaga ja psyhkalaččat čuohcama sturrodaga gaskka lea oktavuohta. Sámi servodagas lea maiddái stuorra hástalusat, erenoamážit sámi árbevirolaš ealáhusain. Hástalusat nugó areálaid gáržun, resurssaid alde dáistaleapmi, boraspireproblematihka, dađistaga rievdan rámmaeavttut, negatiiva guottut servodaga beales muđui, váikkuhit ovttaskas olbmo dearvvašvuhtii sihke psyhkalaččat ja fysalaččat. Sámediggi fuomášuhttá man duođalaš dat lea, ja oaidná ahte lea dárbu giddet eanet fuomášumi vealaheampái, rasismii ja sámevašši, ja dasa makkár váikkuhusat dain leat mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttuide.

Sámediggi oaivvilda ahte dárbašuvvojtit doaibmabijut maiguin eastadir iešsorbmemá sámi álbmoga gaskkas. Muhtun dutkamat čájehit ahte sámiid gaskkas lea stuorát riskka iežas sorbmet, ja dat addá siva fuolastuvvat. Sápmelaččaid gaskkas lea dárbu oažžut eanet máhtu sivva oktavuođain ja iešsorbmemá riskafaktoriin, ja máhtu eastadeaddji doaibmabijuid birra. SANAG ja Sámíráddi ovddidedje 2017:s plána iešsorbmemiid eastadeamis sámiid gaskkas Norggas, Ruotas ja Suomas. Sámediggi áigu čuovvulit dán barggu.

10.8 Ovttaárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáid vuogatvuodat ja dárbbut leat sihkarastojuvvon deaivvadeamis mánáidsuodjalusain.

Sámi mánáid vuogatvuodat leat regulerejuvvon Norgga lágain ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain main nannejuvvo sin riekti bajásšaddat iežaset kultuvrrain ja iežaset gielain. Veahkcefálaldagaid ovddideamis galgá dohkálaččat vuhtii váldit sin etnihkalaš, oskkoldat, kultuvrralaš ja gielalaš duogáža. Máhttu sámi mánáid rivttiid birra, giela ja kultuvrra birra lea deatalaš eaktun go galgá addit sámi mánáide ja sin bearrašiidda dan fálaldaga masa sis lea vuogatvuhta.

11 Álgoálbmot-vuoigatvuodat, riikkaid-gaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

Servodatmihttu:

- Vuogatvuodat mat leat dohkkehuvvon ON álgoálbmotvuogatvuodajulggaštusas heivehuvvojit láhkadahkosii ja geavatlaš politihkkii.



Visot vuogat-vuođat ja friddjavuodat mat dán julggaštusas dovddastuv-vojtit, gustojit ovtaárvosaččat eam-iálbmot dievdduide ja nissonol-bmuide.

(Artihkal 44 ON julggaštus álgoálbmogiid vuogatvuodaid birra)

11.1 Čoahkketabealla - Álgoálbmotvuogatvuodat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Doaibmagolut	8 590	7 820	770	9,8 %
Njuolggodoarja	1 690	1 467	223	15,2 %
Ochanvuđot doarja	0	0	0	-
Šiehtadus	0	0	0	-
Prošeakta	1 050	1 050	0	0,0 %
Konferánsa ja árvoštallan	0	0	0	-
Submi	11 330	10 337	993	9,6 %

Sámediggi lea njunnošis riikkaidgaskasaš orgánain ovddideamen ja čuovvuleamen álbtrevttálaš konvenšuvnnaid, julggaštusaid ja eará instrumeanttaid mat nannejit máilmxi álgoálbmogiid vuogatvuodaid. Álgoálbmogin ovta máilmxi riggámus riikkain lea mis solidáralaš geatnegasvuohta veahkehit eará álgoálbmogiid vai sin dilli buorránivčii. Dasto lea riikkaidgaskasaš riekti mearrideaddji deatalaš min vuogatvuodaid ja beroštumiid ovdánahttimis ja goziheamis ruovttu guovllus. Min riikkaidgaskasaš barggus ja áŋgirdeamis lea njuolga ja konkrehta mearkkašupmi min servodagas, gitta báikkalaš dássái.

Álgoálbmogiid vuogatvuodaid oktavuođas lea sáhka vuodđu olmmošvuogatvuodain, vuoggalašvuodas, demokratijas, ovttárvosašvuodas, vealaheami eastadeamis, buriid stivrengaskaomiin ja buori jáhkus. Mii galgat sáhttit searvat mearridanproseassaide, ja stáhtat galget konsulteret minguin juksan dihtii min frija ja diedžihuvvon ovdagihtii miehtama ovdal go lábat ja doaibmabijut mat váikkuhit midjide mearriduvvojt. Mis lea vuogatvuohta frija ovdánahttit min ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuššama.

Rájárasttideaddji barggus leat áŋgiruššansuorggit nugo sámi ovttasbargu, davviguovllut, álgoálbmot ja olmmošvuogatvuodat, solidaritehtabargu ja máilmiviidosaš hástalusat. Sámediggi searvá árjalaččat nationála ja riikkaidgaskasaš forumaide ja arenaide nugo Sámi Parlamentáralaš Ráđđai, Davviríkkalaš ovttasbargui, Barentsovttasbargui, Árktaš ráđđai, EO:ii ja ON:ii.

Sámediggi konstatere ahte muhtun áššiin rihkkojuvvojt sámi vuogatvuodat, ja politihkalaš čovdosat eai leat šat das. Dasto oaidnit mii ahte ovttaskas olbmot ja joavkkut fertejir birget okto riekteáššiiguin stáhta vuostá, maiguin politihkalaš proseassat eai leat lihkostuvvan.

11.2 Doaibmagolut - Álgoálbmotvuogatvuodat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Doaibmabođut	-500	-500	0	0,0 %
Bálká ja sosiála golut	a) 8 086	7 683	403	5,2 %
Eará doaibmagolut	1 004	637	367	57,6 %
Submi	8 590	7 820	770	9,8 %

a) Bálká- ja bargiidgolot ledje 2021:s kapihtala Háiddahusdássi vuolde.

Vuoigatvuodaid ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodagas leat 11 fásta bargi.

Ossodagas lea ovddasvástádus politikhalaš proseassaid čuovvuleamis mat gullet riikkaidgaskasaš bargui. Juhkosis lea ovddasvástádus maiddái Sámedikki doarjjaruđaid hálldašeami Sámedikki vuoruhemiid mielde ja Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

Buot fágasurrgiid mat ovdan buktojuvvorit sámediggebušehta bokte sáhttá čatnat riikkaidgaskasaš bargui ja dain lea rievttálaš vuolggasadji álbmotrievttis. ON álgoálbmotvuogatvuodajulgastusa vuodđooaidnu vuodđuduvvá prinsihpaide mat gusket rievttálašvuhtii, demokratijai, olmmošvuogatvuodaid árvvus atnimii, ovtaárvoasašvuhtii, vealaheami eastadeapmái, buriide stivrengaskaomiide ja buori jáhkku.

11.3 Ángiruššansuorggit - Álgoálbmotvuogatvuodat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

Sámedikki ángiruššansuorggit álgoálbmotvuogatvuodaid, riikkaidgaskasaš ovttasbarggu ja dásseárvu siskkobealde:

- Sámi ovttasbargu.
- Davviguovllut,
- Álgoálbmotvuogatvuodat.
- Ovttaárvoasašvuhta ja solidaritehta.
- Dásseárvu.

11.3.1 Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Álgoálbmogiid vuogatvuodat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Álgoálbmotvuogatvuodat	1 653	1 438	215	15,0 %
Dásseárvu	1 087	1 079	8	0,7 %
Submi	2 740	2 517	223	8,9 %

11.4 Sámi ovttasbargu

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Sámi giella, kultuvra ja servodateallin gozihuvvojat ja ovddiduvvojat sihke ovttaskas nationála stáhta siskkobealde ja stáhtarajáid rastá.

Sámit leat sihke álbmot ja álgoálbmot sin árbeviolaš guovlluin Suoma, Norgga, Ruota ja Ruošša stáhtarajáid siskkobealde. Mis lea oktavuohta oktasaš historjjá, kultuvrra ja sámegielaid bokte, ja min árbeviolaš eana-, vuotna- ja riddoguovlluid geavaheami bokte daidda gullevaš resurssaiguin.

Oktavuohta sámiid gaskka riikarajáid rastá lea mearrideaddji deatalaš árbevieruid bisuheapmái ja sámi oktasašvuoda ja girjáivuoda ovddideapmái. Dát bargu dahkkojuvvo earret eará Sámi Parlamentáralaš Rádi (SPR) bokte mii lea parlamentáralaš sámi jietna riikkaidgaskasaččat ja mii galgá gozihit sámiid beroštumiid riikarajáid rastá. Miittomearrin lea ahte Sámi Parlamentáralaš Rádis galgá

lea institušuvnnalaš ovttasbargu áššiin mat gusket sámiide mán̄gga riikkas, dahje sámiide go lea okta álbmot.

Dán ráđis leat Norgga beale Sámedikkis 7 delegáhta.

Guhkesággi mihttomearri lea boahttevaš oktasaš sámi álbmotválljen orgána. Oanehat áigeperspektivvas mii áigut vuoruhit doaibmabijuid mat harmoniserejít válgaortnegiid, nu go oktasaš válgabeaivvi.

11.5 Davviguovllut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ceavzilis ahtanuššan davvi ássi álbmogiidda.

Sihkkarastin dihtii ceavzilis ahtanuššama davviguovluin lea deatalaš bargat ovttas sihke álgoálbmotásahusaid, beroštupmiorganisašuvnnaid, ealáhuseallima ja almmolaš eiseválddiid gaskka. Danne lea Sámediggi árjjalaš arenain gos lea sáhka davviguovlopolithka birra, sihke nationála dásis ja riikkaidgaskasaččat, earret eará Davviguovloforumii ja riikkaidgaskasaš konferánssaide searvama bokte gos fáddán lea davviguovlopolithkka.

11.6 Álgoálbmotvuogatvuodat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- ON álgoálbmotvuogatvuodajulggaštus lea heivehuvvon láhkadahkosiin ja geavatlaš politihkas.

Álgoálbmogiin lea iešmearridanriekti. Dán rievtti olis mearridit sii frija sin politihkalaš sajádaga ja ovdánahttet frija sin ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuššama. Iešmearrideapmái gullet maiddái vuogatvuodat mat čatnasit álgoálbmogiid dearvvašvuhtii, ohppui, oahpahussii iežas gillii ja iežaset kultuvrra birra, mediaide, vuoinjalaš ja oskkoldat árbevieruide, vuogatvuhtii suodjalit ja ovddidit sin kulturárbbi, árbedieđuid ja kulturilmamiid. Dasto eana- ja čáhcevuoigatvuodat, vuogatvuodat guovluide ja resurssaide mat leat álgoálbmogiid kultuvrra luonduvuđđosat. Sámedikkit bargá earret eará dan ala ahte oččodit dan ahte álgoálbmogiid ovddastuslaš iešstivrenorgánat beasašedje iešheanalit searvat ON-čoahkkimiin mat gusket álgoálbmotáššiide ja ON álgoálbmogiid 2014 máilmikonferánssa (WCIP) loahppadokumeantta čuovvuleapmi.

11.6.1 Čoahkketabealla - Álgoálbmotvuogatvuodat

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Doarja riikkaidgaskasaš bargui - Njuolggodoarja	1 353	1 138	215	18,9 %
48501 International Decade of Indigenous Languages 2022-2032 - prošeakta	300	300	0	0,0 %
Submi	1 653	1 438	215	15,0 %

11.6.1.1 Doarjja riikkaidgaskasaš bargui - njuolggodoarjja

(duhaiid mielede)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
45001 Barentsčállingoddi IKS	393	393	0	0,0 %
45002 Sámiráđđi - Norgga juogus	661	450	211	46,9 %
45003 Mama Sara Education Foundation	186	182	4	2,2 %
45004 Docip	113	113	0	0,0 %
Submi	1 353	1 138	215	18,9 %

11.6.1.2 Barentsčállingoddi IKS - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ovddidit oktavuođaid álgoálbmogiid gaskka Barentsguovllus.

Sámediggi addá doarjaga Barentsčállingoddái. Doarjja manná Barents Indigenous Peoples' Office (BIPO) doibmii Murmánskkas mas Barentsčállingottis lea hálddahušlaš ovddasvástádus. BIPO lea bargogaskaoapmi ja bálvalanásahus ovttasbargguin álgoálbmogiiguin Barents Euro-Arctic guovllus. BIPO:s lea maiddái oasseovddasvástádus čállingottis mii čatnasa the Working Group of Indigenous Peoples in the Barents Euro-Arctic Region (WGIP). BIPO váldomihttomearri lea doallat oktavuođa ja ovddidit oktavuođaid álgoálbmogiiguin Murmánskka guovllus, Karela Republihkas ja Nenets autonome Okrug:is Barentsis ja Norggas.

Barentsčállingoddái IKS várrejuvvo njuolggodoarjja 393 000 ruvnno 2022:s.

11.6.1.3 Sámiráđđi - Norggabeale juogus - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ovdánahttit sámi vuogatvuodaid, nu ahte sámi álbmot dohkkehuvvo oktan álbtogin mas leat politikhalaš, ekonomalaš ja sosiála vuogatvuoda mat leat sihkkarastojuvvon guoskevaš riikkaid láhkadahkosiin.

Sámiráđđi lea Norgga, Ruota, Ruošša ja Suoma sámi organisašuvnnaid ovttasbargoorgána. Sámiráđđi váldomihttomearrin lea ovdánahttit sámi beroštumiid ja vuogatvuodaid, ja ahte sámit dohkkehuvvojít oktan álbtogin politikhalaš, ekonomalaš ja sosiála vuogatvuodaiguin mat leat sihkkarastojuvvon guoskevaš riikkaid láhkadahkosiin. Sámiráđđi bargá maiddái sámi oktiigullevašvuoda nannemiin oktan álbtogin riikarájáid rastá. Dasa lassin searvá Sámiráđđi riikkaidgaskasaš proseassaide mat gusket álgoálbmogiidda, olmmošvuogatvuodaide ja birrasii Árktisis. Sámiráđđi lea organiserejuvpon nu ahte juohke riikkas lea sierra juogus. Sámediggi juolluda doaibmadoarjaga Sámiráđđai - Norgga beale juhkosii.

200 000 ru juolludusas galgá geavahuvvot bálkkážiidda/goluide Álgoálbmogiid Bissovaš Forumia jođiheapmáí (UNPFII) 2022:s.

Sámiráđđai Norgga beale juhkosii juolluduvvo 661 000 ruvnno 2022:s njuolggodoarjjan.

11.6.1.4 Mama Sara Education Foundation - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Leat veahkkin solidaritehta- ja humanitára barggus ja nannet dan Mama Sara Education Foundation bokte.

Mama Sara Education Foundation lea Norgga unnimus eaktodáhtolaš veahkkeorganisašuvdna mas bása lea Guovdageainnus. Organisašuvdna veahkeha árjjalaččat masaimánáid Tanzanias beassat skuvlla vázzit fáttarortnega bokte, ja čohkke ruđaid masaimánáid skuvlavistái. 2017:s gárvánii skuvlavisti Loliondos mii geigejuvvui skuvlaeiseválđđide Loliondos. Organisašuvdna áigu joatkit ovttasbarggu Loliondoin ja lea plánemin ođđa prošeavta Engarukas. Organisašuvnna solidaritehtabargui juolluda Sámediggi danne njuolggodoarjaga dán barggu nannemii.

Mama Sara Education Foundation-organisašuvnii várrejuvvo njuolggodoarjja 186 000 ruvnno 2022:s.

11.6.1.5 Docip - njuolggodoarjja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Doarjaortnet galgá nannet veahki álgoálbmogiidda iešguđege čoahkkimiid oktavuođas ON-vuogádagas.

Indigenous peoples' centre for documentation, research and information, Docip lea internationála álgoálbmotorganisašuvdna mas lea kantuvra Genèves. Docip lea diehtojuohkin- ja dokumentašuvdnaguovddáš, mii maid bargá álgoálbmogiidda guoski dutkamiin.

Doarjaortnega ulbmil lea nannet dan veahki maid ásahus addá álgoálbmogiidda iešguđege čoahkkimiid oktavuođas ON-vuogádagas.

Docip:ii várrejuvvo njuolggodoarjja 113 000 ruvnno 2022:s.

11.6.2 Riikkaidgaskasaš Decade of Indigenous Languages 2022-2032 - prošeakta

ON mearridii jagis 2019 álgoálbmotgiela riikkaidgaskasaš lagi (International Year of Indigenous Languages, IYIL2019), man oktavuođas galgá leat vejolaš oainnusmahttit ja nannet álgoálbmotgielaid. Dan vuodul go IYIL2019 lihkostuvai, de mearridii ON válđočoahkkin juovlamánu 18. 2019 resolušuvnna mii proklamerii riikkaidgaskasaš logijagi álgoálbmotgielaid várás 2022-2032 (International Decade of Indigenous Languages, IDIL 2022-2032), geassin dihtii fuomášumi dasa ahte álgoálbmotgielaid lea kritikhkalaš dárbu suodjalit, ealáskahttit ja ovdánahttit.

Sámediggi áigu ovddos guvlui - IDIL 2022 oktavuođas – joatkit barggu álgoálbmotgielaid ovdánahttimiin ja joatkit váldomihtomeriid fokuseremiin IYIL2019 oktavuođas; riikarájá rastá giellaovttasbarggu, giellateknologija ja digitaliseren, ja dasto eará relevánta fáttáid. Giđđat 2021 lágidedje Norgga, Ruota ja Suoma beale sámedikkit bargobáji ovttas alit oahppoásahusaid ja nuoraidorganisašuvnnaid ovddastedđiiguin ságastallan dihtii guđe fáttáid berre deattuhit sámi álbumoga ektui IDIL 2022-2032 oktavuođas. Fáttát mat váldojuvvojedje ovdan ledje giellateknologija ja giellabargu mánáid ja nuoraid oktavuođas. Sámediggi áigu 2022:s lágidit earret eará seminára/bargobáji dainna ulbmilin ahte bidjet vuodu strategijaide ja viidáset bargui dáiguin fáttáiguin.

Prošektii várrejuvvo 300 000 ru 2022:s.

11.7 Dásseárvu ja solidaritehta

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Čujuhuvvo solidaritehtii eará álgoálbmogiigui.

Sámediggi lea njunnošis riikkaidgaskasaš orgánain ovddideamen ja čuovvuleamen álbmotrievttálaš konvenšuvnnaid, julggaštusaid ja eará instrumeanttaid mat nannejit máilmci álgoálbmogiid vuogatvuodaid. Álgoálbmogin ovta máilmci riggámus riikkain lea mis solidáralaš geatnegasvuohta veahkehit eará álgoálbmogiid vai sin dilli buorránivčii. Dasto lea riikkaidgaskasaš riekti mearrideaddji deatalaš min vuogatvuodaid ja beroštumiid ovdánahttimis ja goziheamis ruovttu guovllus.

11.8 Dásseárvu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Dásseárvosaš sámi servodat ovttalágan vuogatvuodaiquin ja vejolašvuodaiquin buohkaide.

Vuolggasadji dán mihttomearrái lea ahte dásseárvu guoská buot servodatsurggiide ja galgá leat integrerejuvvon oassi min barggus, beroškeahttá earret eará sohkabealis, doaibmanávcain, etnalašvuodas ja seksuála sojus. Danne lea dásseárvu beallí mii guoská buot politihkkasurggiide Sámedikkis, ja dásseárvu galgá danne leat integrerejuvvon oassi juohke fágasuorggis.

Álgoálbmotnissonat leat hárve mielde mearrádusproseassain. Ášshit mat gusket álgoálbmotnissoniidda dávjá dahkkojuvvorit oaidnemeahttumin riikkaidgaskasaš vuogatvuodaproseassain. Dasa lassin šaddet ášshit mat gusket álgoálbmotnissoniidda dávjá oaidnemeahttumin doppe gos álgoálbmotášshit válđojuvvojtit ovdan. Álgoálbmotnissoniin bohtet dadistaga nannoseappot gáibádusat dan birra ahte sií fertejit searvvahuvvot mearrádusproseassain ja arenain mat gusket álgoálbmogiidda.

11.8.1 Čoahkketabealla - dásseárvu

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahitta 2022	Bušeahitta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
48601 Sámedikki dásseárvodie áhusa čuovvoleapmi - Sábme jállu	750	750	0	0,0 %
Doarjja sámi dásseárvvoorganisašuvnnaide - Njuolggodoarjja	337	329	8	2,4 %
Submi	1 087	1 079	8	0,7 %

11.8.2 Sámedikki dásseárvodieđáhusa čuovvoleapmi - prošeakta

Veahkaváldi lagaš oktavuođain lea servodatváttisvuohta maiddái Sámis, ja gáibida eanet dihtomielalašvuoda fáttá birra ja ulbillaš doaibmabijuid eastadeami siskkobealde, bálvalusfálaldaga guoskevaččaide ja fágaolbmuid gelbbolašvuoda buorideami. Mii háliidat bidjat eavttuid stáhta doaibmabijuid hábmemii dán suoggis. Deatalaš lea oažžut eanet dutkama suoggis, eanet gelbbolašvuoda ja kapasitehta buot lađdasiin ja váikkuhit miellaguottuid rievdaideami. Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus Dásseárvvo- ja vealahanáittardeddjiiin (DVÁ) ja ovttasbargguin DVÁ:in lea álgghuvvon dutkanprošeakta neahttavaši birra mánáid ja nuoraid ektui boazodoalus.

Sámediggi lea maiddái álggahan golmma jagáš prošeavtta man mihttomearrin lea unnidit givssideami iešguđege doaibmabijuid bokte. Prošeakta lea kapihtalis 5.10.2.

Dán prošektii várrejuvvo 750 000 ru 2022:s.

11.8.3 Doarjja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
45102 Sámi NissonForum	204	199	5	2,5 %
45101 Norgga Sáráhkká Sámi nissonorganisašuvdna	133	130	3	2,3 %
Submi	337	329	8	2,4 %

11.8.4 Sámi NissonForum - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Váikkuhit barggu resursaguovddáža ektui ja sohkabealdásseárvui sámi perspektiivvas ja nannet dan barggu.

Sámi NissonForum lea sámi nissonolbmuid ja sohkabealdásseárvvu resursaguovddáš sámi perspektiivvas. SNF bargá sámenissoniid váikkuhanfámu buorideami ovddas servodagas, movttiidahttá sámi nissoniid bargat ja ovdánit iežaset eavttuid mielde, ja bargá dan ala ahte ásahuvvošii sámi resursaguovddáš mas sohkabeal- ja dásseárvoášshit leat fokusis. Dasa lassin bargá dan ala ahte sámi nissonolbmuid eallin ja bargu, sihke historjálačcat ja dál, duođaštuvvo ja oainnusmahttojuvvo.

Sámi NissonForumii várrejuvvo 204 000 ruvnno 2022:s njuolggodoarjan.

11.8.5 Norgga Sáráhkká sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Váikkuhit dan ahte sámi nissonolbmuid váikkuhanfápmu ovddiduvvo servodagas.

Norgga Sáráhkká sámi nissonorganisašuvdna lea ovttasbargoorgána sámi nissonolbmuid áššiin Sámis. Organisašuvdna ovdánahttá ja ovddida sámi nissonolbmuid váikkuhanfámu servodagas dan bokte ahte dihtomielalažžan dakhá sámi nissonolbmuid ja almmáiolbmuid dásseárvui, váikkuha mearrádusdahkkiide, sámi mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttuid buorideapmái, nissonkultuvrra oainnusmahttimii ja vuorasolbmuid eallinkvalitehta buorideapmái. Organisašuvdna bargá ovttas maiddái eará álgoálbmot-nissonorganisašuvnnaiguin ja nationála ja riikkaidgaskasaš nissonorganisašuvnnaiguin.

Norgga Sáráhkká sámi nissonorganisašuvdnii várrejuvvo 133 000 ruvnno 2022:s njuolggodoarjan.

12 Ovttasbargošiehtadusat

Servodatmihttu:

- Nanosmahttojuvvon sámi giella, kultuvra ja servodateallin.

Gielddat leat okta deataleamos Sámedikki ovttasbargooasálaččaiguin. Gielddat dat vuosttažettiin láhčet bálvalusaid sámi álbmoga várás go guoská gillii, bajásšaddamii ja oahpahussii, dearvvašvuoda ja sosiála áššiide, kultuvrii, ealáhusaide ja areálageavaheapmái.

Sámediggi bargá dan ala ahte láhčcojuvvojtit dilit nu ahte sámi álbmogis alddis, iežas eavttuid mielde, galgá leat vejolašvuohta ovddidit iežas servodaga, giela ja kultuvrra buoremus lági mielde. Dán ovddasvástádusa ii galgga Sámediggi, iige sáhte dahje hálitge okto guoddit. Sámediggi háliida nannet ovttasbarggu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin. Searvevuodašiehtadusaid ja ovttasbargošiehtadusaid ásaheami bokte gielldaiguin ja fylkkagielldaiguin, ja eará guovddáš ásahusaiguin jos daid doaibma guoskkaha sámi beroštumiid.

Sámediggi áigu 2022:s bargat earenoamážit dálá guoibmevuodabarggu nannemiin ja ođđa guoibmevuodabarggu ásaheemiin báikkálaš ja regiovnnalaš eiseválddiiguin, mas mihttomearrin lea searválagaid loktet sámi ásahusauid.

12.1 Čoahkketabealla - Ovttasbargošiehtadusat

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Njuolggodoarja	0	0	0	-
Ohcanvuđot doarja	2 500	2 000	500	25,0 %
Šiehtadus	0	0	0	-
Prošeakta	0	0	0	-
Konferánsa ja árvoštallan	0	0	0	-
Submi	2 500	2 000	500	25,0 %

12.1.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Ovttasbargošiehtadusat

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Regionála ovttasbargu	2 000	2 000	0	0,0 %
Interreg	500	0	500	-
Submi	2 500	2 000	500	25,0 %

12.2 Regionála ovttasbargu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Árjalaš ja ulbmildiđolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválldiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Sámediggi lea ovttasbarggus sorjavaš eará oasebeliin bohtosiid olaheames barggustis. Sámediggi lea 2018:s ja 2019:s dahkan ođđa ovttasbargošiehtadusaid Finnmarkku fylkkagieldtain, Romssa fylkkasuohkaniin, Norlánnda fylkkasuohkaniin ja Trøndelága fylkkasuohkaniin. 01.01.2020 rájes lea Romsa ja Finnmarku ovttastahttojuvvon oktan regiovnan, ja Sámediggi áigu dan jagis ságastallat ođđa fylkkagieldtain dainna ulbmiliin ahte dahkat ođđa ovttasbargošiehtadusa.

Sámediggi lea vuolláičállán ovttasbargošiehtadusaid gávpotgielldaiguin Áltá, Oslo, Bådåddjo ja Romsa. Ovttasbargošiehtadusaid áigumuššan lea gozihit sámi giela ja kultuvrra sámi álbmoga várás dán gieldtain. Dasto láhččojuvvo ovttasbargošiehtadusaid bokte eanet rabas ja luohttevaš gulahallan diliid birra mat gusket sámiide. Siehtadusaid čuovvuleapmi dáhpáhuvvá doaibmabijuid bokte iešguđege fágakapihtaliid siskkobealde bušeahdas.

12.2.1 Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
52001 Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide - ohcanvuđot doarjja	2 000	2 000	0	0,0 %
Submi	2 000	2 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide:

- Árjalaš ja ulbmildiđolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválldiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Vuoruheamit 2022:s doarjjaortnegis - Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide:

- Prošeavtaide mat ovdánahttet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima daiguin fylkkagieldtain maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.
- Prošeavtaide mat ovdánahttet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima daiguin gávpotgielldaiguin maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.

12.3 Interreg

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Buoret árvoháhkan Sámis ja eanet ovttasbargu riikarájáid rastá Sámis.

Ođđa Interreg áigodat álggahuvvi 2021:s ja bistá jahkái 2027. Sámediggi galgá váldit stuorát ovddasvástádusa oažžumis johtui rájá rastá sámi prošeavttaid. Dál leat unnán sámi prošeavttat mat álggahuvvojit riikarájáid rastá, ja vejolašvuhta oažžut stuorát árvoháhkama sihke Norgga bealde ja Ruotas ja Suomas gos maiddái ásset sámit, lea stuoris. Unnán Interreg-prošeavttat mat leat ruhtaduvvon manjimuš áigodagas leat unnán ásahan bissovaš bargosajiid.

Sámediggi háliida nannet ángiruššama Interreg ektui, ja sávaldat lea vuosttaš vuorus váldit stuorát čállingoddeovddasvástádusa. Dál lea Romssa ja Finnmarkku fylkkasuohkanis bajimuš hálldašanovddasvástádus Interreg Auroras Norgga bealde. Sámi ohcciid ohcamiid meannudit Trøndelága ja Romssa ja Finnmarkku fylkkasuohkan ovttasráđiid sámi stivrenkomiteain. Sámediggi jurddaša čovdosa mii lea Ruota bealde, ahte Sámedikkis lea čálli gii meannuda sámi ohcamiid, muho maiddái sáhttá rekrutteret eanet prošeavttaid ja váikkuhit ruhtadeami gávdnama sámi prošeavtaide, muho hálldašanovddasvástádus Interreg Auroras Norgga bealde, ain lea Romssa ja Finnmarkku fylkkasuohkanis.

Dát ángiruššan dávista dasa maid sámedikkit leat háliidan ollu jagiid ovttasbarggu bokte Sámi parlamentáralaš ráđis. Stuorradiggedieđáhus sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra geassá maiddái ovdan Interreg deatalaš gaskaoapmin sámi ovttasbarggu nannemis riikarájáid rastá man oktavuođas sámi mätkeealáhusat, hutkás ealáhusat, dáidda ja kultuvra ja sámi giella leat deatalaš ángiruššansuorggit.

Sámediggi háliidivččii dakkár doarjaortnega man bokte sámi aktevrrain Norgga bealde lea stuorát vejolašvuhta ieža ruhtadit sin prošeavttaid. Dát galgá váikkuhit dan ahte dán Interreg-áigodagas čáđahuvvojit eanet sámi Interreg prošeavttat Norgga bealde.

12.3.1 Interreg - ohcanvuđot doarjja

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahitta 2022	Bušeahitta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
52101 Interreg - ohcanvuđot doarjja	500	0	500	-
Submi	500	0	500	-

Doarjaortnega mihttomearri - Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide:

- Buoret árvoháhkan Sámis ja eanet ovttasbargu riikarájáid rastá Sámis.

Vuoruheamit 2022:s doarjaortnegis - Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide:

- Prošeavttat njealji ángiruššansuorggis Interreg Auroras.
 - Dutkan ja innovašuvdna.
 - Ealáhushutkan.
 - Kultuvra ja biras.
 - Oktasaš bargomárkan.

13 Eará doaibmabijut

13.1.1 Čoahkketabealla - eará doaibmabijut

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
85001 Noereh! - Njuolggodoarja	225	220	5	2,3 %
87001 Doarjja sámi válndoorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja	3 540	2 969	571	19,2 %
87010 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	564	551	13	2,4 %
88001 Sámi guoski statistikhka Norggas - šiehtadus	375	375	0	0,0 %
88101 Sámediggeválggaid dutkan - šiehtadus	800	800	0	0,0 %
88501 Sámediggeválggat 2021 - prošeakta	0	3 500	-3 500	0,0 %
Politikhalaš dási doaibmagolut	6 612	8 180	-1 568	-19,2 %
Submi	12 116	16 595	-4 479	-27,0 %

13.1.2 Noereh - njuolggodoarja

Noereh lea sámi nuoraidorganisašuvdna Norgga beale Sámis mii vuodđuduuvvui 2009:s. Noereh galgá bargat buot sámi nuoraid ektui, ja áššiigquin mat leat hui deatalaččat sámi nuoraide. Noereh galgá láhčit diliid nu ahte buot sámi nuorain lea deaivvadanbáiki mii váikkuha sámi identitehtadovddu nannema rastá geografiija ja rájáid. Noereh lea bellodatpolitikhalaččat ja eallinoainnu dáfus bealátkeahtes organisašuvdna.

Várrejuvvo 225 000 ru njuolggodoarjan Noereh organisašuvdnii 2022:s.

13.1.3 Doarjja sámi válndoorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
87001 Doarjja sámi válndoorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja	3 540	2 969	571	19,2 %
Submi	3 540	2 969	571	19,2 %

Doarjaortnega mihttomearri - Doarjja sámi válndoorganisašuvnnaide:

- Bisuhit máŋggalágan organisašuvdnaeallima ja sihkarastit organisašuvnnaide stabiila ekonomalaš vuodú.

13.1.4 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	564	551	13	2,4 %
Submi	564	551	13	2,4 %

Doarjaortnega mihttomearri - Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis:

- Sihkkarastit ruhtadanvuođu organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis.

Doarjaortnega olahujoavku:

- Bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnat main lea ovddastus Sámedikkis.

13.1.5 Sámi guoski statistikhka Norggas - šiehtadus

Sámediggi lea dahkan šiehtadusa Statistikhkalaš guovddášdoaimmahagain (SGD) sámi guoski statistikhka buvttadeamis. Ruđat mannet publikašuvnna buvttadeapmái, sámi statistikhkii, mii almmuhuvvo juohke nuppi jagi. Sámedikki vuodđooaidnu lea ahte sámi guoski statistikhka galgá buvttaduvvot SGD bokte.

Šiehtadussii várrejuvvo 375 000 ru 2022:s.

13.1.6 Sámediggeválga dutkan - šiehtadus

Máhttu sámiid politihkalaš searvamis ja guorraseamis sámediggeválggain lea dán oktavuođas vealtameahttun deatalaš. Danne lea stuorra dárbu čađahit sámediggeválggaid vuogádatlaš válgadutkama. Dutkanprošeavta ulbmilin sámediggeválga birra lea buoridit máhtu sámi válgadutkangelbbolašvuđa birra ja ovdánahttit dan, man oktavuođas deattuhuvvojit sámi kultuvrralaš ja gielalaš bealit.

Šiehtadussii várrejuvvo 800 000 ru 2022:s.

13.2 Politihkalaš dásí doaibmagolut

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
87101 Sámedikki politihkalaš joavkkut	5 035	3 940	1 095	27,8 %
87110 Opposišvnna bargoeavtu	1 577	1 540	37	2,4 %
Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	0	2 700	-2 700	-100,0 %
Submi	6 612	8 180	-1 568	-19,2 %

13.2.1 Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide

Doarjjaortnega doarjaoažžut ja olahusjoavku:

Joavkkut sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dásí njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94, ja rievdadan 28.11.07.

Ortnega hálldaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi fápmuda válddi.

Dat várrejuvvo 5 035 000 ru dán ohcanvuđot doarjagii.

13.2.2 Opposišuvnna bargoeavttu

Doarjja opposišuvnna bargoeavttuide:

Joavkkut Sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dásí njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94, ja rievdadan 28.11.07, ja mat leat meroštallan ahte gullet opposišuvdnii.

Sihkkarastin dihtii opposišuvdnii buriid bargoeavttuid Sámedikkis, várrejuvvojit jahkásaččat ruđat politihkalaš opposišuvnna joavkkuid doibmii.

Dasa várrejuvvo 1 577 000 ru 2022:s.

14 Dievasčoahkkin

14.1.1 Čoahkketabealla - Dievasčoahkkin

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Eará doaibmagolut - dievasčoahkkin	11 120	9 600	1 520	15,8 %
Doaibmagolu parlameanta	19 448	30 090	-10 642	-35,4 %
Submi	30 568	39 690	-9 122	-23,0 %

14.2 Eará doaibmagolut - Dievasčoahkkin

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Bálká ja sosiála golut	9 720	8 478	1 242	14,6 %
Eará doaibmagolut	1 400	1 122	278	24,8 %
Submi	11 120	9 600	1 520	15,8 %

a) Bálká- ja bargiidgolut ledje 2021:s kapihtala Hálldahusdássi vuolde.

Ulbumilin lea nannet Sámediggeráði ja eará politikhalaš jođiheddjiiid politikhalaš čállingoddedoaimma ja dat lea oassi ovtagaslaš čállingoddedoaimma čoahkkimiid várás organiseremis Sámedikkis.

Sámedikki politikhalaš čállingottis lea ovddasvástádus ja doaibma parlamentáralaš doaimma goziheamis Sámedikkis, maiddái áššemeannudeamis čoahkkinjođihangoddái ja dievasčoahkkin- ja lávdegoddečoahkkimiid plánen. Dasa lassin lea stábas ovddasvástádus arkiivva hálldašeamis, Sámedikki jienastuslogu hálldašeamis, ovddasvástádus sámediggeválggaid plánemis ja čáðaheamis ja odđa sámedikki rahpamis, daid váiddaáššiid meannudeamis maid sámediggeráðdi sádde Sámedikki váiddalávdegoddái já Sámedikki bearráigeahčanlávdegotti áššemeannudeamis ja čállingoddedoaimmain.

Sámedikki politikhalaš čállingottis leat 16 fásta bargi.

Sámediggi galgá leat ovdagovvan sámegiela geavaheamis ja lea dievasčoahkkináššis 20/16 mearridan ahte áirasiidda galgá addojuvvot vejolašvuhta beassat geavahit sámegiela sihke lávdegoddečoahkkimiin ja go áirasat čoahkkanit dievasčoahkkimii. Sámedikki dievasčoahkkin lea mearridan ahte dokumeanttat galget jorgaluvvot sámegillii (sihke davvi-, julev- ja lullisámegillii), lávdegodde- ja dievasčoahkkinčoahkkimat galget dulkojuvvot sámegillii ja áirasat galget oažžut iežaset sáhkavuoruid jorgaluvvot sámegillii.

14.3 Doaibmagolu parlameanta

		Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	(duhaiid mielde) % erohus
1010	Sámedikki dievasčoahkkin	13 579	13 261	318	2,4 %
1110	Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi	a)	2 739	2 040	699 34,3 %
1111	Sámedikki fágalávdegottit		727	710	17 2,4 %
1120	Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi		1 010	986	24 2,4 %
1310	Sámi parlamentáralaš ráddi		749	731	18 2,5 %
1930	Sámedikki váiddalávdegoddi		294	287	7 2,4 %
1130	Lávdegoddi Sámedikki bargoortnega geahčadeapmái - prošeakta		350	0	350 -
1510	Sámediggerráddi	b)	0	11 179	-11 179 -100,0 %
1910	Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SNPL)	b)	0	425	-425 -100,0 %
1920	Sámedikki vuorasiidráddi	b)	0	471	-471 -100,0 %
Submi		19 448	30 090	-10 642	-35,4 %

a) Poasta nannet barggu sámediggeválgaide lea lassánan 650 000 ruvnnuin.

b) Sámediggeráddi, SáNul ja Sámedikki vuorasiidráddi leat sirdojuvon Sámediggerádi kapihttaa vuollai.

Sámedikki dievasčoahkkimis leat álbmotválljen áirasat. Sámedikki dievasčoahkkin addá juolludusaid mat biddjojuvvotit geavahussii juolludusreivve bokte dávistettiin ládestusaide mat leat biddjojuvvon Stuorradikki bušeahttamearrádusas ja árvalusain. Sámediggi dakhá mearrádusaid mat gáibidit čuovvuleami sámediggeráđis, earret eará láhkaásahusaid ja njuolgadusaid bokte Sámelága, eanjkiláššiid mearrádusaid, doaibmaplánaid ja strategijadokumeanttaid ektui. Sámedikki dievasčoahkkin lea maiddái kulturmuitolága, oahpahuslága ja báikenammalága hálldašanorgána.

14.3.1 Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi

Dievasčoahkkinjođihangoddi ráhkada ášselistta, bovde Sámedikki dievasčoahkkiidda ja jođiha daid Sámedikki bargoortnega njuolgadusaid mielde. Dievasčoahkkinjođihangoddi fuolaha ahte čállojuvvo protokolla dievasčoahkkimiin ja vuolláičállá protokolla juohke čoahkkimis.

Čoahkkinjođihangotti bušeahdas várrejuvvotit ruđat dievasčoahkkinjođiheaddji bálkái, čoahkkinjođihangotti buhtadusaide jamátkegoluide, go leat eará čoahkkimiin go dievasčoahkkiin, ja dievasčoahkkinjođiheaddji mátkegoluide dan oktavuođas go lea eará doaimmas Sámedikki ovddas. Dievasčoahkkinjođiheaddji buhtadus lea 80 % presideantta buhtadusas.

Sámedikki ášši 17/06 mearrádusa vuodul Njuolgadusat ruđaid geavaheapmái Sámedikki politihkalaš joavkuide, maid dievasčoahkkinjođiheaddji hálldaša, várrejuvvo 50 000 ru joavkoruđaid revisoradohkkeheapmái ja ruhtan opposišuvnna bargoeavttuide.

Sámedikki ášši 20/16 ja ášši 25/18 mearrádusaid vuodul várrejuvvo 292 000 ru sámegielkurssaide Sámedikki áirasiid várás. Ruđaid hálldaša dievasčoahkkinjođihangoddi.

Ruđain mat leat várrejuvvon dievasčoahkkinjođihangoddái lea mielde buhtadus Sámedikki nammadan lahttui ja várrelahtui Finnmarkkuopmodaga bearráigeahččanlávdegottis, 45 000 ru.

Sámediggi áigu álggahit ollislaččat geahčadit ja evalueret 2021 sámediggeválggaid teknihkalaš čádaheami, go lea rapporterejuvvon earret eará hástalusaid birra jienastuslogu áigádeami ektui ja

bohtosiid oažžumis válgaeiseválldiin. Sámediggeválga lea nationála válga ja berre meannuduvvot dássálaga stuorradiggeválggain.

Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddái várrejuvvo 2 089 000 ru 2022:s.

14.3.2 Sámedikki fágálávdegottit

Fágálávdegottiid njuolggadusain boahtá ovdan ahte lávdegottit sáhttet dahkat mátkkiid ja báikediđoštallamiid oahpásmuvvan dihtii áššiide maiguin barget. Dasto čuožžu ahte lávdegottit sáhttet searvat čoahkkimiidda/semináraide/konferánssaide jos dárbašit ođđa dieđuid áššiin maiguin lávdegoddi bargá.

Sámedikki fágálávdegottiide várrejuvvo 727 000 ru 2022:s.

14.3.3 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi

Bearráigeahččanlávdegoddi galgá čađahit parlamentáralaš bearráigeahču ja bearráigeahččat stivrejumi dan doaimmas mii ruhtaduvvo Sámedikki bušeahtha bokte. Dasa gullá maiddái bearráigeahččat Sámedikki jahkerehketoalu ja Riikkarevišuvnna vejolaš mearkkašumiid rehkettollui. Lávdegoddi sáhttá čađahit iskkademiid Sámedikki hálddahusas, jos dan gávnaha dárbašlažjan.

Bearráigeahččanlávdegoddi ovddida evttohusa Sámedikki dievasčoahkkimii dain áššiin maid dat meannuda, juogo sierra áššin dahje lávdegotti jahkedieđáhusas.

Sámediggi oastá bálvalusaaid olggobealde Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái. Bálvalusaide gullá earret eará veahkki ráhkadir doaibmaplánaid bearráigeahččanlávdegotti barggu várás bearráigeahččanlávdegotti njuolggadusaid vuođul, bearráigeahččanlávdegotti áššiid čielggadeapmi ja áššeráhkkanepmi ja veahkki diehtojuohkin- ja gulahallangažaldagain.

Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái várrejuvvo 1 010 000 ru 2022:s.

14.3.4 Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)

Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) lea parlamentáralaš ovttasbargoorgána Ruota , Suoma ja Norgga sámedikkiid gaskka ja Ruošša beale sámiin lea bissovaš ovddastus. Iešguđege sámedikkit mákset iežaset sátttagottiid goluid SPR-čoahkkimiidda searvamii ja eará ovddastussii.

Sámi Parlamentáralaš ráđđái várrejuvvo 749 000 ru 2022:s.

14.3.5 Sámedikki váiddalávdegoddi

Sámediggi ásahii 2011:s Sámedikki váiddalávdegotti doarjaáššiid várás. Ásaheami áigumuš lea sihkkarastit ahte Sámedikki doarjjahálddašeapmi doahtala hálddašanlága njuolggadusaid váiddameannudeami birra.

Sámedikki váiddalávdegoddái várrejuvvo 294 000 ru 2022:s.

14.3.6 Lávdegoddi Sámedikki bargoortnega geahčadeapmái - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Ođđa bargoortnet mii lea heivehuvvon otnáš Sámediggái.

Nammauvvo lávdegoddi mii galgá ollislaččat revideret Sámedikki bargoortnega. Lávdegoddi galgá evttohit rievadusaid Sámedikki čoahkkinortnegis, ja sáhttá maiddái evttohit rievadusaid Sámedikki vuodđonjuolggadusaide. Lávdegoddi galgá buktit rávvagiiddis sámedikki áirasiidda ovdal jagi 2023 loahpa. Rávvagat leat vuodđun dievasčoahkkináššái maid dievasčoahkkinjođihangoddi ovddida ovdal go dát sámediggeáigodat nohká.

Dán bargui várrejuvvo 350 000 ru 2022:s.

15 Sámediggeráđđi

15.1.1 Čoahkketabealla - Sámediggeráđđi

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Doallogolut a)	56 289	56 892	-603	-1,1 %
Sámediggeráđđi b)	14 064	0	14 064	-
Submi	70 353	56 892	13 461	23,7 %

a) Bálká- ja bargiidgolut fágaossodagaide leat 2022:s sirdojuwon iešguđet fágakapihtaliid vuollái.

b) Sámediggeráđđi, SáNul ja Sámedikkis vuorrasiiđráđđi lei 2021:s kapihtala Politihkalaš dássi vuolde.

15.2 Doaibmagolut - Sámediggeráđđi

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
Doaibmaboađut	-240	-240	0	0,0 %
Bálká ja sosiála golut	a) 26 183	28 630	-2 447	-8,5 %
Fásta doaibmagolut				
- Viessoláigu, bassan, viessohoaiddár, elrávndji, doapparčorgen, cáhci ja duolvačáhcebohcci	15 814	15 393	421	2,7 %
- Service- ja liseansašiehtadusat it, govdafierpmádat ja eará lágoosahpamušat	5 102	4 197	905	21,6 %
Eará doaibmagolut				
- Investeremát	1 735	1 831	-96	-5,2 %
- Divvun ja fuolaheapmi iežas ja láigovisttiid	2 030	2 054	-24	-1,2 %
- Eará molsašuddi doaibmagolut	5 665	5 027	638	12,7 %
Submi	56 289	56 892	-603	-1,1 %

a) Bálká- ja bargiidgolut fágaossodagaide leat 2022:s sirdojuwon iešguđet fágakapihtaliid vuollái.

Hálddahus lea sámediggeráđđi čađaheaddji orgána. Váldohálddahus lea Kárášjogas, oktiibuot lea gávcci kánturbáikki mat leat Finnmarkkus, Romssas, Norlánndas ja Trøndelágas. Hálddahusa jođiha direktevra, mii lea juogaduvvon guđa fágaossodahkan, ja das lea maid hálddahusossodat ja guokte stába. Oktiibuot leat olles hálddahusas sullii 150 jahkedoaimma. Fágaossodagat meannudit áššiid ja addet bálvalusaid sihke politihkalaš eiseválddiide ja álbmogii.

Lassin fágaossodagaide, main lea ovddasvástádus politihka ovddideamis ja hálddašandoaimmain daid iešguđege váíkuhangaskaoapmesurggiin bušeahdas, de leat Sámedikkis čuovvovaš hálddahuslaš ovttadagat:

- direktevra stába - 2 fásta bargi.
- gulahallanstába - 5 fásta bargi.
- hálddahusossodat - 29 fásta bargi.

Hálddahusossodagas lea ovddasvástádus earret eará mašiidnagálvvuid ja prográmmagálvvuid oastimis ja doaimmas hálddahussii ja politihkariid várás, bargiidpolitihka ja bargiid čuovvuleapmi, bálkávuogádaga administreren, rehketdoallovuogádat ja oastimat, Sámediggevistti doaibma ja sihkarvuhta ja bajimuš ovddasvástádus Sámedikkis bušeahdas, jahkediedáhusas, dieđáhusbarggus, siskkáldas bearráigeahčus, doarjjahálddašeams, doarjanjuolggadusain ja digitaliseremis Sámedikkis.

15.3 Sámediggeráddi

(duhaiid mielde)					
		Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2021	Erohus 2022 - 2021	% erohus
1510	Sámediggerráddi	12 447	0	12 447	-
1910	Sámedikki nuoraidpolitikhalaš lávdegoddi (SNPL)	a) 435	0	435	-
1920	Sámedikki vuorrasiidráddi	482	0	482	-
43501	Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearwašvuoda dutkama várás	b) 700	0	700	-
Submi		14 064	0	14 064	-

a) Sámediggeráddi, SáNul ja Sámedikki vuorrasiidráddi lei 2021:s kapihtala Politikhalaš dássi vuolde.

b) Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearwašvuoda dutkama várás lei 2021:s kapihtala Dearwašvuhta, sosiála ja mánáidsuodjalus vuolde.

Sámediggerádis lea ovddasvástádus beaivválaš doaimmaheaddji politikhkas Sámedikkis, dat hálddaša Sámedikki bušeahhta ja sáhttá nammadit stivrraid, ráðiid ja lávdegottiid Sámedikki váikkuhangaskaomiid hálddašeapmái.

Sámediggeráddi mearrida ekonomijjanjuolggadusaid Sámediggái, mat galget sihkkarastit dan ahte Sámedikki árvut hálddašuvvojtit etihkalaš ja árjjalaš vuogi mielde dávistettiin Sámedikki mearridan plánaide ja mihtomeriide. Njuolggadusaid bokte addá sámediggeráddi háld dahussii mearrádusaid ekonomijjahálddašeami birra.

Poasttas máksojuvvo buhtadus presidentii, njealji ráðdelahttu, ja golbma politikhalaš ráððeaddái, ja das lea ruhta sámediggerádi mátkegoluide ráððečoahkkimiidda ja eará doaimmaid oktavuoðas Sámedikki ovddas.

Sámedikki presideantta buhtadus čuovvu ráððehuslahtuid buhtadusa, ja lea 80 % das.

Sámediggerádi eará lahtuid jahkebuhtadus lea 75 % presideantta buhtadusas. Sámediggeráddái várrejuvvo 12 447 000 ru 2022:s.

15.3.1 Sámedikki nuoraidpolitikhalaš lávdegoddi (SáNul)

Sámedikki nuoraidpolitikhalaš lávdegoddi (SáNul) lea ásahuvvon nannet sámi nuoraid váikkuhanvejolašvuoda Sámedikki politikkii. SáNul lea maiddái ángiruššan riikkaidgaskasačcat sámi ja álgoálbmoga nuoraid politikhain. SáNul:s leat vihtta bisteavaš lahttu maid Sámediggeráddi nammada. SáNul lea ožzon bisteavaš mandáhta ja organiserema Sámedikki dievasčoahkkimis.

Sámedikki nuoraidpolitikhalaš lávegoddái várrejuvvo 435 000 ru 2022:s.

15.3.2 Sámedikki vuorrasiidráddi

Vuorrasiidráddi lea Sámediggerádi ráððeaddi orgána ja galgá veahkehit Sámediggerádi Sámedikki vuorasolbmuid politikhka hábmemis, ja áššiin mat gusket sámi vuorasolbmuide.

Sámedikki vuorrasiidráddái várrejuvvo 482 000 ru 2022:s.

15.3.3 Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuodá dutkama várás

Sámediggi lea ásahan Áššedovdi etihkalaš komitea sámi dearvvašvuodá dutkama várás, ja buot dutkanprošeavttat main lea sáhka sámi dearvvašvuodá dutkamis galget viežžat sámi oktasaš miehtama dán komiteas.

Várrejuvvo 700 000 ru olggobeale áššedovdi komitea doibmii 2022:s.

16 Mearkkašumit ášši 55/21 meannudeamis

Plána- ja finánsalávdegoddi

Mearkkašupmi 1

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid Riikasearvvis (NSR) ja Guovddášbellogas (GB) Beaska Niillas bokte. Lávdegotti lahtut Norgga Sámiid Riikasearvvis (NSR) Anja Johnsen Thonhaugen, Tor Gunnar Nystad, Ann-Karin Kvernmo, Lisa Marit Pentha-Stavsøien, Kristin Sara ja Guovddášbellogat (GB) Elisabeth Erke, dorjot.

Lávdegotti eanetlohku lea fuolas Vuonak Mánájároj dili geažil. Mánáidgárdi lea okta moatti julevsámegiel mánáidgárdefálaldagas ja lea vuodđun julevsámegiela ealáskahttimii. Sámediggi attii Vuonak Mánájároj doarjaga 2021:s buoridan dihtii dili. Dehálaš lea gávdnat guhkes áiggi čovdosiid mánáidgárdái mat sihkkarastet julevsámegiel mánáidgárdefálaldaga gulahallama bokte mánáidgárdeeaiggádiin, ráđđehusain ja suohkaniin. Julevsámegiel mánáidgárdefálaldat ferte sihkkarastojuvvot Hábmeris.